

ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา
๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด
(Cashless Society)

โดย

นางวรรณุช ภู่อิม
ที่ปรึกษาด้านการบริหารเหรียญกษาปณ์และทรัพย์สินมีค่า
กรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๒
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้
เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา
๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society)” ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ
ของ นางวรรณช ภู่อิม เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๒
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓

พลโท

(พิสิทธิ์ ปฐมเอม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society)

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นางวรรณช ภู่อิม

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวงจรการหมุนเวียน การใช้ การผลิต พฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์ ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ๒ ชนิดราคาดังกล่าว ให้เกิดความเหมาะสม คุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งไม่เป็นภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ และไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชน โดยดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งได้ศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสาร อาทิ ตำราทางวิชาการ นโยบายรัฐบาล รายงาน สถิติด้านต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปแต่ละสาขาอาชีพ ผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กับกรมธนารักษ์ และทำการศึกษาในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๒ - พฤษภาคม ๒๕๖๓ ผลการศึกษา พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ สถิติการจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีแนวโน้มที่ลดลง และสถิติการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคามีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคาดังกล่าว ของประชาชนที่ลดน้อยลง อันเนื่องมาจากประชาชนบางส่วนได้หันมาใช้บริการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เพราะมีความสะดวกรวดเร็ว รู้สึกปลอดภัย ประกอบกับราคาสินค้าและบริการ ในปัจจุบันแทบจะไม่มีจำนวนที่เป็นเศษสตางค์ จึงทำให้คนส่วนใหญ่เห็นว่า ไม่มีความจำเป็นต้องใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ และหากจำเป็นต้องซื้อสินค้าที่มีหน่วยเป็นเศษสตางค์ ก็มีทางเลือกอื่นในการชำระสินค้าด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยเมื่อสอบถามความคิดเห็นจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ แล้ว ประมาณร้อยละ ๘๐ เห็นด้วยกับการยกเลิกการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ และคิดว่าไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ หากไม่มีเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ ในระบบเศรษฐกิจ จึงนับเป็นความสำเร็จขั้นแรกของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมการใช้เงินของประชาชนที่มีต่อการสนองตอบนโยบายรัฐบาลในการลดการใช้เงินสดเพื่อการเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยลดภาระงบประมาณของภาครัฐ ในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดในระบบเศรษฐกิจ และนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จากการผลิตเพื่อใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ เป็นการผลิตเพื่อใช้ในระบบบัญชีและใช้เพื่อส่งเสริมการสะสม โดยจัดทำเป็นแผงเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปี เช่นเดียวกับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์

Abstract

Title **Worthiness of minting the 25 and 50 satang circulating coin in the cashless society.**

Field **Economics**

Name **Mrs. Woranuch Phu-im** **Course** **NDC** **Class** **62**

The objectives of this study was to learn about the cycle, usability, coinage and the behavior of consumer spending on 25 and 50 satang coins in the current economic climate to propose the solutions of problems of these two circulating coins minting that would be appropriate, worthwhile and useful as well as it's doesn't impact the government expenses and people's lifestyle.

The Qualitative Research and Descriptive Research operated by studying the paper documents such as academic textbooks, government policies, reports, statistics and target group interviews; community retail shop operators, convenience stores, people and the Treasury Department's clients or partners, studying during November 2019 - May 2020 and the results showed that the statistics of exchanging the 25 and 50 satang circulating coins are decreased in the fiscal year 2017 and the statistics of returning are increased compared to the fiscal year 2018 which reflects the behavior of people who use both kinds of circulating coins are decreasing.

It's a result of an electronic payment that people feel more conveniently and safety. Along with the price of goods and services is almost no small change amount, so they think it is not necessary to use these two kinds of circulating coins at present and if necessary, there are other options for electronic payment.

After asking people's opinion, 80% of them agree with the cancellation of producing 25 and 50 Satang circulating coins. They think they do not get any impacts in their daily life. Their attitude and behavior changes are the first process for the gradual transformation from the policy of using less money to the cashless society which will save the national budget for minting these two kinds of circulating coins, the least valuable coins circulated in the economy system. Additionally, 25 and 50 Satang coins will be cancelled in daily life but used in the accounting system instead. However, they are produced for collecting in the form of the presentation pack which 10, 5, and 1 Satang coins were also included.

คำนำ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) ซึ่งเป็นการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา และประสบการณ์ จากการทำงานมาพัฒนางานวิจัย โดยเป็นโอกาสที่นักศึกษาจะได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ออกมาเป็นผลงานวิจัย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานภายในองค์กรได้เป็นอย่างดี และสามารถใช้เป็นแนวทางให้กับผู้บริหารระดับสูงในการกำหนดนโยบายของประเทศได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) เพื่อศึกษาวงจร การหมุนเวียน การใช้ การผลิต และพฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการผลิตเหรียญกษาปณ์ หมุนเวียนให้เกิดความเหมาะสม คุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งไม่เป็นภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ และไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยส่วนบุคคลนี้จะเป็นประโยชน์ ต่อผู้อ่าน และสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านการผลิตเหรียญกษาปณ์ของประเทศไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในฟันเฟืองที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป

(นางวรรณช ภู่อิม)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ขอขอบคุณผู้บังคับบัญชาทุกท่านที่ให้โอกาสดิฉันเข้ารับการศึกษาในหลักสูตรนี้ เอกสารวิจัยเรื่อง “ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society)” ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ก็เพราะได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือและกำลังใจจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษา และ พี่ ๆ เพื่อน ๆ นักศึกษา วปอ. รุ่นที่ ๖๒ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

(นางวรรณช ภู่อิม)
นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒
ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๕
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
กรมธนารักษ์กับการผลิตและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์	๘
หลักการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนตามหลักสากล	๙
ประเภทของเหรียญกษาปณ์	๑๒
การผลิตและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ	๒๑
การจ่ายแลกและรับคืนเหรียญกษาปณ์	๒๑
การใช้เหรียญกษาปณ์ชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจ	๒๓
นโยบายรัฐบาลเพื่อก้าวสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society)	๒๓
การพัฒนางานบริการภาครัฐด้านระบบการชำระเงิน	
แบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ	๒๖
e-payment ในหน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจ	๒๙
การรณรงค์ให้ประชาชนใช้จ่ายเงินผ่านระบบ e-payment	๓๑
ประโยชน์ของ e-payment	๓๑
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๓๓
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๓๕
สรุป	๓๖

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๓	การกำหนดแผนผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน	
	ชนิดราคา 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ ของกรมธนารักษ์ในแต่ละปี	๓7
	กลุ่มเป้าหมายผู้มารับบริการและปริมาณความต้องการขอแลก	
	เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์	๓7
	ราคาสินค้าเครื่องอุปโภค บริโภค และบริการต่าง ๆ	
	ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน	๔1
	ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่นิยมใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน	
	ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์	๔4
	พฤติกรรมการชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ของประชาชน	
	ในรูปแบบ e-payment	๔7
	ความคิดเห็นของผู้ประกอบการกับความจำเป็นใน	
	การใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์	๔8
	ความคิดเห็นของประชาชนกับความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์	
	หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด	49
	สรุป	๕0
บทที่ ๔	ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน	
	ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์	
	ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society)	๕2
	การวิเคราะห์สถานการณ์ข้อเท็จจริงในปัจจุบันถึงปริมาณความต้องการ	
	และความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์	
	และ ๕๐ สตางค์ ในระบบเศรษฐกิจ	๕2
	วิเคราะห์เปรียบเทียบผลดี ผลเสีย และผลกระทบกรณียกเลิก	
	หรือลดปริมาณการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา	
	๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ โดยสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย	
	รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม	๕4
	ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์	
	และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด	๕6
	สรุป	๕8
บทที่ ๕	สรุปและข้อเสนอแนะ	๖0
	สรุป	๖0
	ข้อเสนอแนะ	๖2

๗

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บรรณานุกรม	๖๕
ภาคผนวก	๖๗
แบบคำถามเชิงโครงสร้าง	๖๘
ประวัติย่อผู้วิจัย	๗๑

ญ

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓ - ๑ ดัชนีราคาผู้บริโภค	41
๓ - ๒ ราคาสินค้าอุปโภค	42

สารบัญแผนภาพ

	หน้า
แผนภาพที่	
๒ - ๑ รูปแบบเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่ใช้ในปัจจุบัน	๑๖
๒ - ๒ ภาพแสดงวิธีการหมุนดูลวดลายของเหรียญกษาปณ์ หมุนเวียนและเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก	๒๑

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรมธนารักษ์มีภารกิจหลักด้านหนึ่งในการผลิตและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์ในระบบเศรษฐกิจ รวม ๙ ชนิดราคา ได้แก่ เหรียญ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ แต่ใช้หมุนเวียนจริงในระบบเศรษฐกิจปัจจุบันเพียง ๖ ชนิดราคา คือ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ และ ๒๕ สตางค์ สำหรับเหรียญ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ มีการผลิตปีละ ๑๐,๐๐๐ เหรียญ เพื่อมีไว้ใช้ในทางบัญชี รวมทั้งจัดทำผลิตภัณฑ์เพื่อการสะสมเท่านั้น ปัจจุบันมีเหรียญกษาปณ์ทุกชนิดราคาหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจเป็นจำนวน ๓๖,๗๗๒.๖๔๕ ล้านเหรียญ คิดเป็นมูลค่า ๗๖,๙๕๒.๔๐๙ ล้านบาท หรือร้อยละ ๔ ของเงินตราในระบบเศรษฐกิจทั้งหมด โดยกรมธนารักษ์มีกำลังการผลิตและนำเหรียญทุกชนิดราคา ออกจ่ายแลกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ปีละประมาณ ๑,๕๐๐ ล้านเหรียญ ในขณะที่มีผู้นำเหรียญมา แลกคืนเพียงร้อยละ ๑๘ หรือประมาณปีละ ๒๗๐ ล้านเหรียญ เท่านั้น ทำให้ภาครัฐต้องใช้เงิน เพื่อผลิตเหรียญกษาปณ์ใหม่ทุกชนิดราคาป้อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีผู้นำมาแลกคืนน้อยมาก โดยในอดีตก่อนปี พ.ศ. ๒๕๖๐ มีจำนวนเหรียญที่นำมาแลกคืนเพียงร้อยละ ๐.๕ เหตุผลส่วนหนึ่ง เป็นผลมาจากประชาชนนำเหรียญไปแลกคืนกับธนาคารต่าง ๆ และธนาคารไม่รับแลกคืนตามราคา หน้าเหรียญทั้งหมด แต่ใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคลพิจารณาเป็นเหรียญชำรุดและรับแลกคืนเพียงครั้งหนึ่งของราคาหน้าเหรียญ นอกจากนี้ ธนาคารยังเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการให้บริการจ่ายแลกและ รับคืนในแต่ละครั้งด้วย จึงทำให้ประชาชนไม่นำเหรียญกลับมาแลกคืน และส่งผลให้เหรียญกษาปณ์ เหล่านี้ออกไปนอกระบบเศรษฐกิจโดยความไม่ตั้งใจของประชาชน ประกอบกับขณะนี้ราคาสินค้า บริการทั่วไปในท้องตลาดไม่มีการกำหนดราคาขายที่มีหน่วยเป็นเศษ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ยกเว้นในร้านสะดวกซื้อหรือซูเปอร์มาร์เก็ตในห้างสรรพสินค้าเท่านั้น กับทั้งเมื่อประชาชนได้รับ เงินทอนเป็นเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ ก็จะไม่นำกลับมาใช้อีก อันเป็นผลมาจากหาสถานที่ หรือแหล่งสินค้าบริการที่ใช้เหรียญ ๒ ชนิดราคานี้ยาก ดังเห็นได้จากสินค้าในตลาดสดหรือร้านค้า ระดับชุมชน ค่าบริการรถโดยสารประจำทาง เรือข้ามฟาก ตู้บริการหยอดเหรียญต่าง ๆ ไม่มีการกำหนดราคาที่เป็นเศษสตางค์แล้ว จึงทำให้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ไม่เป็นที่นิยมทั้ง ๆ ที่ต้นทุนในการผลิตเหรียญแต่ละเหรียญสูงกว่าราคาหน้าเหรียญ มากพอสมควร จึงเป็นภาระค่าใช้จ่ายประจำต่องบประมาณภาครัฐที่ต้องผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคา เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถึงแม้กรมธนารักษ์รับทราบปัญหาดังกล่าวมาโดยตลอด แต่ยังคงต้องผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ต่อไป ด้วยเหตุผล

ทางด้านเศรษฐศาสตร์ เพื่อพยุงราคาสินค้าต่าง ๆ มิให้ปรับขึ้นเป็นเลขกลมเต็มจำนวนทั้งหมด กับทั้งผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อต่าง ๆ ยังใช้เหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ทอนลูกค้า แต่เมื่อมาถึงยุคปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายชัดเจนให้ใช้ระบบ e-payment ในการทำธุรกรรมทางการเงินของหน่วยงานของรัฐบาลทุกแห่ง โดยพัฒนาระบบการชำระเงินโดยอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในรูปแบบบัตรเครดิต บัตรเดบิต คิวอาร์โค้ด การโอนเงิน และอื่น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกกับผู้ประกอบการและลดการผลิตธนบัตร และเหรียญกษาปณ์ซึ่งเป็นต้นทุนของประเทศอย่างหนึ่ง โดยรัฐบาลมุ่งหวังให้ประเทศไทยก้าวไปสู่ประเทศที่เป็นสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) โดยได้มอบให้กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพร่วม เพื่อผลักดันให้นโยบายนี้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น เพื่อให้กรมธนารักษ์ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลังสามารถสนองตอบนโยบายของรัฐบาลในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การยกเลิกหรือลดการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ซึ่งเป็นเหรียญที่ประชาชนไม่นิยมใช้และเป็นเหรียญกษาปณ์ชนิดราคาที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดในระบบเศรษฐกิจ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหรือระบบเศรษฐกิจโดยรวมแต่อย่างใด โดยจะทำการศึกษาวิเคราะห์ว่า ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันที่มีระบบการชำระค่าสินค้าบริการที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และประชาชนทั่วไปได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ อีกหรือไม่ ด้วยการศึกษาวิเคราะห์จำนวนการผลิต การจ่ายแลกเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคา และลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบราคาสินค้าบริการต่าง ๆ ของผู้ประกอบการทุกระดับ ตั้งแต่ตลาดสด ร้านค้าระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ซูเปอร์มาร์เก็ตในห้างสรรพสินค้า ค่าสาธารณูปโภค ค่าโดยสารรถ/เรือสาธารณะ และสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ประกอบการร้านค้า ตลอดจนประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวแทนประชากรตัวอย่างในแต่ละสาขาอาชีพที่มาขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จากกรมธนารักษ์ ถึงเหตุผลจำเป็นที่ต้องการแลกเหรียญและการนำเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ไปใช้ประโยชน์ อีกทั้งรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการชำระสินค้า และบริการในยุคปัจจุบัน รวมถึงความเห็นในเรื่องความจำเป็นที่จะผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ต่อไป ในสังคมไร้เงินสดตามนโยบายของรัฐบาล ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษาดังกล่าวมาวิเคราะห์ความจำเป็นและความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา ซึ่งจะมีประโยชน์ในการนำไปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กับผู้บริหารกรมธนารักษ์และกระทรวงการคลังเพื่อนำมาวางแผนการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนเฉพาะชนิดราคาที่จำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจ เพื่อมิให้เป็นภาระกับงบประมาณภาครัฐในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวงจรการหมุนเวียน การใช้ และการผลิตเหรียญกษาปณ์ ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน

๒. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางจรรยาบรรณเวียน การใช้ และการผลิตเหรียญกษาปณ์ ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กับพฤติกรรมการใช้เหรียญดังกล่าวในการชำระค่าสินค้าและบริการของประชาชน

๓. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ให้เกิดความเหมาะสม คุ่มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งไม่เป็นภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ และไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา : ในการวิจัยนี้มีเนื้อหาของการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารการผลิตและจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนของกรมธนารักษ์แต่ละชนิดราคาออกสู่ระบบเศรษฐกิจ และราคาสินค้าบริการต่าง ๆ ในปัจจุบัน รวมทั้งพฤติกรรมการชำระค่าสินค้าและบริการของประชาชน เพื่อพิจารณาความจำเป็นเหมาะสมและความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ และ ๕๐ สตางค์ ต่อไปหรือไม่เพียงใด รวมถึงผลกระทบที่อาจมีขึ้นจากการยกเลิกการผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้

๒. ขอบเขตด้านประชากร : ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปแต่ละสาขาอาชีพ ผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กับกรมธนารักษ์

๓. ขอบเขตด้านระยะเวลา : ระยะเวลาดำเนินการวิจัย เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๒ - พฤษภาคม ๒๕๖๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสาร อาทิ ตำราทางวิชาการ นโยบายรัฐบาล รายงาน สถิติด้านต่าง ๆ

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรกลุ่มเป้าหมายตามที่ระบุไว้ในขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปหลากหลายสาขาอาชีพ ผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กับกรมธนารักษ์ รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจที่פקแรม รวมจำนวน 35 คน

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการตรวจเอกสาร และวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสังเคราะห์ข้อมูลตามหลักการทฤษฎีต่าง ๆ

๓. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนา และวิเคราะห์นำเสนอข้อสรุปเสนอแนะเชิงนโยบายจากการวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบความคิดเห็นของประชาชนในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในปัจจุบัน และความคิดเห็นกรณีที่จะยกเลิกการผลิตเหรียญดังกล่าวรวมทั้งรูปแบบพฤติกรรมชำระค่าบริการต่าง ๆ ในยุค Cashless Society

๒. ทำให้ทราบปัญหาและพฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์ ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในการชำระค่าสินค้าและบริการของประชาชน

๓. ทำให้ทราบแนวทางในการแก้ไขปัญหาทั้งในด้านการผลิต การนำออกจ่ายแลก และการบริหารเงินตรา โดยเฉพาะเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและตอบสนองนโยบายของรัฐบาลได้อย่างสอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน

คำจำกัดความ

เงินตรา	หมายถึง	เหรียญกษาปณ์และธนบัตร ซึ่งเป็นความหมายตามพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ มาตรา ๖ และมาตรา ๗ ได้กำหนดหน่วยของเงินตรา เรียกว่า บาท และ ๑ บาท แบ่งเป็น ๑๐๐ สตางค์ โดยถือว่าเงินบาทเป็นสกุลเงินประจำชาติของประเทศไทย
เหรียญกษาปณ์	หมายถึง	เงินตราที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ ปัจจุบันประเทศไทยมีเหรียญกษาปณ์ที่หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ๖ ชนิดราคา คือ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ และ ๒๕ สตางค์
การจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์	หมายถึง	การนำเหรียญกษาปณ์แต่ละชนิดราคาออกจ่ายแลกให้กับประชาชนและผู้ประกอบการ หน่วยจ่ายแลกเหรียญของกรมธนารักษ์ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

การรับแลกคีนเหรียญกษาปณ์	หมายถึง	การที่ผู้ประกอบการร้านค้าและประชาชนทั่วไป นำเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนแต่ละชนิดราคา ที่มีไว้เกินความจำเป็นมาแลกคีนกรมธนารักษ์ ตามราคาที่ปรากฏอยู่บนเหรียญ
สังคมไร้เงินสด (Cashless Society)	หมายถึง	ภาวะเศรษฐกิจที่ธุรกรรมทางการเงินมิได้ ดำเนินการด้วยเงินในรูปแบบธนบัตรหรือ เหรียญกษาปณ์ที่จับต้องได้ และการชำระค่า สินค้าหรือค่าบริการต่าง ๆ จะถูกแทนที่โดยการ ใช้ระบบคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคมในการ ทำธุรกรรมทางการเงินแทน รวมไปถึง การจ่ายเงินผ่านกระเป๋าเงิน online ในลักษณะ Mobile Banking บัตรเครดิต และบัตรเดบิต
e-payment	หมายถึง	<p>ระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สร้างขึ้น มาเพื่อ อำนวยความสะดวกในการทำธุรกรรมทางการเงิน โดยการโอนเงิน ชำระเงินผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ได้โดยสะดวกคล่องตัว โดยระบบ Electronic Payment System อยู่ภายใต้การ ดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทยในรูปแบบ ต่าง ๆ ๘ ประเภท ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑) ระบบการเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-money) เป็นการทำธุรกรรมทาง online แทนเงินสด และการโอนจ่ายชำระค่าสินค้า บริการต่าง ๆ ๒) บริการเครือข่ายบัตรเครดิต ๓) บริการเครือข่าย EDC Network โดยการ ชำระค่าสินค้าบริการโดยเครื่องรูด บัตรเครดิต บัตรเดบิต ๔) บริการหักบัญชี (Clearing) เป็นการชำระ ค่าสินค้าบริการโดยการหักบัญชีธนาคาร ๕) บริการสวิตชิง ในการชำระเงินเป็นการ รับส่งข้อมูลการชำระเงิน online ไปให้ ผู้ให้บริการ ๖) บริการชำระดุล (Settlement) เป็นการ ให้บริการชำระเงินแบบล่วงหน้า โดยการหักเงิน ในบัญชีของผู้ใช้บริการให้แก่เจ้าหน้าที่แบบ อัตโนมัติ

๗) บริการชำระเงินแทน เป็นการชำระเงิน
ทางอิเล็กทรอนิกส์แทนเจ้าหนี้

๘) บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์
ผ่านอุปกรณ์ คือ การชำระเงินผ่านอุปกรณ์
สมาร์ทโฟนหรือคอมพิวเตอร์ โดยผ่านระบบ
อินเทอร์เน็ต

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในดินแดนที่เป็นที่ตั้งของประเทศไทยเริ่มมีการใช้เงินตรามาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัย โดยสามารถลำดับขั้นของวิวัฒนาการของเงินตราในประเทศไทยได้เป็น ๔ ระยะ ดังนี้

๑. เงินตราสมัยก่อนสุโขทัย มีหลักฐานยืนยันว่าประเทศไทยเริ่มใช้เงินตรามาตั้งแต่สมัยอาณาจักรพูนมีลักษณะเป็นเงินเหรียญแบน ด้านหนึ่งเป็นรูปพระอาทิตย์ครึ่งวงกลมมีรัศมีโดยรอบ อีกด้านหนึ่งเป็นรูปศรีวิฑูระ ต่อมาในสมัยอาณาจักรทวารวดีเงินตราที่ใช้เป็นเงินเหรียญแบน มีตราประทับหลากหลายมากขึ้น เช่น ตราอักษรโบราณถอดความได้ว่า “ศรีทราวดีศวรรบุณยะ” ตราศรวัดสะ ตราแม่วัวลูกวัว ตราหอยสังข์ ฯลฯ ในสมัยอาณาจักรศรีวิชัยมีการใช้เงินดอกจัน ผลิตด้วยโลหะทองคำ เงิน นาก มีตราประทับคล้ายรูปสี่แฉก ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นตัวอักษรสันสกฤต นอกจากนี้ ยังมีเงินตราในสมัยอาณาจักรลพบุรีเป็นเหรียญเงิน ด้านหนึ่งจารึกคำว่า “ลว” อีกด้านหนึ่งจารึกคำว่า “ปุระ” ซึ่งแปลว่า เมืองลพบุรี

๒. เงินตราสมัยสุโขทัยและอาณาจักรร่วมสมัย แบ่งออกเป็น ๓ แบบ คือ เงินตราสุโขทัย ล้านนา และล้านช้าง ในอาณาจักรสุโขทัยมีการใช้เงินตรา ๓ ชนิด คือ หอยเบี้ย ทำด้วยเปลือกหอย ใช้เป็นเงินปลีกย่อย เงินพดด้วง ทำด้วยโลหะเงินมีลักษณะเป็นวงกลมงอเข้าหากันคล้ายตัวดั่ง มีตราประทับเป็นรูปต่าง ๆ ตั้งแต่ ๒ - ๗ ตรา เช่น รูปช้าง วัว ราชสีห์ กระจ่าย หอยสังข์ ฯลฯ และเงินคูป มีลักษณะเหมือนเงินพดด้วงแต่ทำด้วยตะกั่ว ผสมดีบุก มีตราประทับเป็นรูปต่าง ๆ ในอาณาจักร ล้านนา เงินตราที่ใช้เรียกว่า “เงินเจียง” หรือ “เงินขาศิม” มีลักษณะคล้ายรูปเกือบม้า ๒ วงปลายต่อกัน ตรงกลางทำเป็นกึ่งเพื่อให้หักออกจากกันได้ง่ายเมื่อจะแบ่งใช้ สำหรับในอาณาจักรล้านช้าง เงินตราที่พบ มี ๔ ชนิด คือ เงินฮาง เงินตู้ เงินฮ้อย และเงินลาด โดยเงินฮางและเงินตู้ทำด้วยโลหะเงินเป็นแท่งสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนเงินฮ้อยทำด้วยโลหะเงินผสมทองแดงและทองเหลือง สำหรับเงินลาดทำด้วยโลหะทองแดงผสมทองเหลือง

๓. เงินตราสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการใช้เงินตรา ๓ ชนิด คือ หอยเบี้ย ซึ่งทำด้วยเปลือกหอยที่หายากจากต่างประเทศ ใช้เป็นเงินปลีกย่อย ราคาของเบี้ยไม่ได้กำหนดไว้แน่นอนขึ้นอยู่กับปริมาณของเบี้ยในตลาด ถ้ามีเบี้ยหมุนเวียนในท้องตลาดจำนวนมาก ราคาเบี้ยจะต่ำ เงินพดด้วง มีลักษณะเช่นเดียวกับเงินพดด้วงสมัยสุโขทัยแต่แตกต่างกันที่ตราประทับ และเงินประทับ เป็นเงินที่ใช้แทนเงินเบี้ยในยามขาดแคลน ทำด้วยดินเผาขนาดต่าง ๆ ตีตราเป็นรูป ดอกบัว ตราकिनรี ตรากระจ่าย และตราราชสีห์

๔. เงินตราสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีการใช้เงินตรา ๓ ชนิด คือ เงินพดด้วง เป็นเงินที่ใช้มาตั้งแต่กรุงสุโขทัยต่อเนื่องมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ประเทศไทยเริ่มมีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศมากขึ้น เงินพดด้วงที่ผลิตขึ้นใช้หมุนเวียนอยู่ในประเทศจึงไม่เพียงพอ รัชกาลที่ ๔ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

ให้สั่งซื้อเครื่องจักรผลิตเหรียญจากประเทศอังกฤษ และสร้างโรงกระษาปณ์สิทธิการขึ้นเพื่อผลิตเงินเหรียญออกใช้เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๓ โดยใช้ระบบเงินตราตามน้ำหนัก (ตำลึง บาท สลึง เฟื้อง เสี้ยว อัฐ และโสฬส) ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๑ ในรัชสมัยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนระบบเงินตราเป็นระบบทศนิยม โดยกำหนดให้ ๑๐๐ สตางค์ เท่ากับ ๑ บาท นอกจากนี้ ยังมีการผลิตเงินธนบัตร ซึ่งเริ่มผลิตขึ้นใช้ครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การผลิตเงินตราของประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาโดยลำดับ จนกระทั่ง ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ได้มีการตราพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ กำหนดราคาและหน่วยของเงินตราไว้ในมาตรา ๖ และมาตรา ๗ โดยมาตรา ๖ ได้กำหนดเงินตราของประเทศไทยไว้ ๒ ชนิด ได้แก่ เหรียญกษาปณ์และธนบัตร และมาตรา ๗ ได้กำหนดหน่วยของเงินตราโดยเรียกว่า “บาท” และหนึ่งบาทแบ่งเป็นหนึ่งร้อยสตางค์ หรืออีกนัยหนึ่งเงินบาทถือเป็นสกุลเงินตราประจำชาติของประเทศไทย

กรมธนารักษ์กับการผลิตและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์

กรมธนารักษ์เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลัง มีภารกิจส่วนหนึ่งที่สำคัญในการทำหน้าที่บริหารจัดการเหรียญกษาปณ์ให้เพียงพอต่อความต้องการใช้ในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญและสัมพันธ์ใกล้ชิดกับความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของประชาชนทุกระดับในประเทศ ซึ่งภารกิจนี้ประกอบด้วยการผลิตและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทุกชนิดราคาในระบบเศรษฐกิจรวม ๙ ชนิดราคาด้วยกัน คือ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ โดยกรมธนารักษ์จะทำหน้าที่ควบคุมดูแลจำนวนเหรียญกษาปณ์แต่ละชนิดราคาให้มีหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจอย่างเพียงพอต่อความต้องการใช้และสอดคล้องกับสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในแต่ละปี กรมธนารักษ์จะกำหนดแผนการผลิตเหรียญกษาปณ์แต่ละชนิดราคา โดยศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์จ่ายแลก - รับแลกเหรียญคืน การผลิตและการจ่ายแลก - รับคืนเหรียญกษาปณ์ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาย้อนหลัง ๓ - ๕ ปี และปัจจัยภายนอกอื่น ๆ เช่น นโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของรัฐบาล ความเจริญเติบโตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ประเภทสินค้าและบริการที่ทำให้เกิดความต้องการใช้เหรียญกษาปณ์ ตลอดจนกิจกรรมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ ห้างสรรพสินค้า นโยบายการขยายเส้นทางรถไฟฟ้ายานต่าง ๆ การให้บริการสินค้าและบริการผ่านตู้อัตโนมัติหยอดเหรียญต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อความต้องการใช้เหรียญกษาปณ์พร้อมกับการปรับแผนผลิตเป็นระยะ ทั้งนี้ เพื่อให้มีความเหมาะสมกับความต้องการใช้จริงของระบบเศรษฐกิจ

หลักการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนตามหลักสากล

การผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในแต่ละโรงกษาปณ์ทั่วโลก

๑. หลักเกณฑ์ประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดคุณสมบัติของเหรียญแต่ละชนิดราคา

๑.๑ ด้านเศรษฐกิจ

ควรมีมูลค่าโลหะไม่เกิน ๔๐ - ๕๐% ของราคาหน้าเหรียญ มีอายุการใช้งานมากกว่า ๑๐ ปี และต้องใช้โลหะที่มีอยู่ทั่วไปและเป็นโลหะที่ประเทศทั่วโลกใช้ในการผลิตเหรียญ

๑.๒ การเป็นที่ยอมรับ

มีความสวยงามน่าใช้ มีขนาดน้ำหนักเหมาะสม สะดวกต่อการพกพา อีกทั้งต้องใช้กับเครื่องหยอดเหรียญได้ และต้องสามารถแยกชนิดราคาเหรียญได้โดยใช้มือสัมผัส

๑.๓ ด้านโลหะวิทยา

ต้องมีความทนทานต่อการสึกหรอและกัดกร่อน โดยมีคุณสมบัติเหมาะสมในการผลิตซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้กรรมวิธีผลิตพิเศษ รวมทั้งควรมีจุดหลอมเหลวสูงที่ทำให้ยากต่อการปลอมแปลง

๒. ขั้นตอนการผลิตเหรียญกษาปณ์

การผลิตเหรียญกษาปณ์มีขั้นตอนที่สำคัญ ๔ ขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การออกแบบการผลิตดวงตรา การผลิตตัวเปล่า และการตีตราเป็นเหรียญกษาปณ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ การออกแบบและทำแม่แบบ

เริ่มจากออกแบบลวดลายให้มีความประณีตสวยงามสอดคล้องกับเหตุการณ์หรือวาระโอกาสในการผลิต กรณีที่รูปแบบหรือวาระโอกาสในการผลิตเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ช่างศิลปกรรมผู้ออกแบบเหรียญจะต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเครื่องทรงหรือฉลองพระองค์ชั้นยศต่าง ๆ อย่างพิถีพิถันถี่ถ้วน โดยเมื่อออกแบบเป็นภาพลายเส้น (Drawing) เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการที่ปรึกษาเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกและเหรียญที่ระลึก ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านศิลปกรรม และผู้แทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักพระราชวัง สำนักราชเลขาธิการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา กรมศิลปากร ศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ โดยมีอธิบดีกรมธนารักษ์เป็นประธาน และผู้อำนวยการสำนักกษาปณ์เป็นกรรมการและเลขานุการ เมื่อคณะกรรมการฯ เห็นชอบรูปแบบเหรียญแล้ว จึงนำขึ้นทูลเกล้าฯ เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ก่อนนำรูปแบบไปเข้าสู่กระบวนการผลิต โดยประติมากรจะปั้นแบบด้วยดินน้ำมันขนาด ๕ - ๘ เท่าของเหรียญจริง แล้วนำไปถ่ายแบบด้วยปูนพลาสเตอร์และตกแต่งให้คมชัดอีก ๒ - ๓ ครั้ง จนได้แบบที่มีลวดลายสมบูรณ์คมชัด ก่อนนำไปหล่อพิมพ์ยางซิลิโคน และหล่ออ็พ็อคซี แบบอ็พ็อคซีนี้จะมีลายขึ้นเรียกว่าแม่แบบ

๒.๒ การผลิตดวงตรา

ดวงตราเป็นตราสำหรับตอกประทับลวดลายลงบนเหรียญตัวเปล่าเพื่อทำเหรียญกษาปณ์ การผลิตดวงตราแบ่งเป็น ๒ ขั้นตอน คือ

๒.๒.๑ การทำแม่ตรา โดยนำแม่แบบอ็พ็อคซีไปเข้าเครื่องย่อยลายเพื่อย่อยลายลงบน แท่งเหล็กที่มีขนาดเท่าเหรียญที่จะผลิต แท่งเหล็กที่ได้เรียกว่า “แม่ย่อยลาย” หรือ “แม่ลายขึ้น” จากนั้นนำแม่ย่อยลายไปตบแต่งลวดลาย กลึง ชุบแข็ง และถอน (อัดด้วยแรงกดสูง) ลวดลายลงบนแท่งเหล็กทรงแหลม (หุ่นแหลม) ได้ “แม่ลายลง” ซึ่งจะนำไปตบแต่งด้วยมือและกลึง จากนั้นจะเข้าสู่กระบวนการชุบแข็ง และถอนทำ “แม่ตรา”

๒.๒.๒ การทำดวงตรา นำแม่ตราที่ได้ไปถนอมทำดวงตราด้วยวิธีการ และเครื่องจักรเดียวกับการถนอมทำลายลงและแม่ตรา จากนั้นนำดวงตราไปล้างให้ได้ขนาดที่จะใส่ ประกอบกับเครื่อง ตีตรา ชุบแข็งขัดผิวหน้าและชุบเคลือบผิวหน้าด้วยโครเมียมแข็ง เพื่อยืดอายุการใช้งานของดวงตรา โดยเฉลี่ยดวงตรา ๑ คู่ สามารถใช้ตีตราเหรียญกษาปณ์ได้ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ - ๒๕๐,๐๐๐ เหรียญ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับประเภทของโลหะและขนาดของเหรียญตัวเปล่า

* กรณีดวงตราเหรียญขัดเงาจะเพิ่มขึ้นตอน ทำให้ส่วนที่เป็นลวดลายด้าน (โดยวิธีพันทราย) ตัดกับพื้นผิวที่เป็นมันเงา

๒.๓ การผลิตเหรียญตัวเปล่า เหรียญตัวเปล่าเป็นเหรียญที่มีลักษณะ กลมแบน ไม่มีลวดลายบนเหรียญทั้งสองด้าน ผลิตจากโลหะ โดยส่วนผสมต่าง ๆ ขึ้นกับชนิดเหรียญ ที่ผลิต และมีขั้นตอนการผลิตดังนี้

๒.๓.๑ หลอมโลหะบริสุทธิ์ตามส่วนผสมที่ต้องการและเทหล่อลงบนพิมพ์ เป็นแท่ง

๒.๓.๒ นำแท่งโลหะที่ได้ไปกัดผิวเพื่อขจัดสิ่งสกปรกและอ็อกไซด์ให้หมดไป จากนั้น จึงนำไปเข้าเครื่องรีดเย็น รีดลดความหนาจนได้แผ่นโลหะที่มีความหนาตามที่กำหนด

๒.๓.๓ นำแผ่นโลหะมาตัดตัวให้ได้เหรียญตัวเปล่าที่มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ความหนา และน้ำหนักตามที่ต้องการ

๒.๓.๔ การทำเหรียญตัวเปล่าของเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนจะต้องยกขอบ เหรียญให้สูงขึ้นเพื่อช่วยให้การตีตราดีขึ้น ใช้แรงกดน้อย ลวดลายคมชัด นอกจากนี้ขอบเหรียญยังช่วย ป้องกันลวดลายสีกรหอบขณะใช้งาน ทำให้เหรียญมีอายุการใช้งานนานขึ้น โดยขั้นตอนนี้ขอบเหรียญจะ ถูกกล่อมให้เรียบมนและยกให้สูงด้วยการให้เหรียญตัวเปล่าผ่านอุปกรณ์ที่ทำเป็นร่องพิเศษ

๒.๓.๕ อบอุ่น นำเหรียญตัวเปล่ามาอบที่อุณหภูมิประมาณ ๖๕๐ - ๗๕๐ องศาเซลเซียส (อุณหภูมิที่ใช้อบขึ้นกับขนาดและชนิดโลหะของเหรียญตัวเปล่า) เพื่อให้เนื้อโลหะอ่อนตัว

๒.๓.๖ ล้างทำความสะอาดและอบให้แห้ง ล้างเหรียญตัวเปล่าด้วยสารเคมี เพื่อขจัดคราบน้ำมัน คราบเขม่า และสิ่งสกปรกบนพื้นเหรียญแล้วอบให้แห้ง

ปัจจุบันในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนของกรมธนารักษ์จะดำเนินการเฉพาะ ในขั้นตอนการออกแบบผลิตดวงตราและการตีตราเหรียญเท่านั้น ส่วนการผลิตเหรียญตัวเปล่า กรมธนารักษ์จะจัดทำเหรียญตัวเปล่าเองเฉพาะนำไปใช้ในการผลิตเหรียญที่ระลึกหรือเหรียญกษาปณ์ ที่ระลึกที่ใช้โลหะประเภททองคำ เงิน หรือทองแดง เท่านั้น สำหรับเหรียญตัวเปล่าที่จะนำมาผลิต เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคาต่าง ๆ กรมธนารักษ์จะจัดซื้อจากโรงงานผลิตเหรียญ ในต่างประเทศหรือโรงงานผลิตเหรียญตัวเปล่าในประเทศ ซึ่งการที่โรงกษาปณ์ของประเทศไทยมิได้ ผลิตเหรียญตัวเปล่าเพื่อใช้ในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคาต่าง ๆ เองนั้น ถือเป็นเรื่อง ปกติของการผลิตเหรียญกษาปณ์ในประเทศต่าง ๆ ที่มีโรงกษาปณ์ (Mint) เพราะส่วนใหญ่ จะไม่มีสายการผลิตเหรียญตัวเปล่าภายในโรงกษาปณ์ของตนเอง จึงต้องซื้อจากผู้ผลิตเหรียญ ตัวเปล่าจากประเทศต่าง ๆ ปัจจุบันมีโรงกษาปณ์ที่สามารถผลิตเหรียญตัวเปล่าของตนเองได้เพียง ๖ ประเทศเท่านั้น คือ ประเทศอังกฤษ ฟินแลนด์ แคนาดา แอฟริกาใต้ ญี่ปุ่น และจีน โดยประเทศ ญี่ปุ่นและจีนเป็นการผลิตเหรียญตัวเปล่าเพื่อใช้เองในประเทศเท่านั้น และถึงแม้โรงกษาปณ์

ประเทศไทยจะสามารถผลิตเหรียญตัวเปล่าได้เอง แต่เป็นการผลิตเหรียญตัวเปล่าเพื่อจัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก เหรียญที่ระลึก รวมทั้งของสิ่งจ้างอื่น ซึ่งมีปริมาณการผลิตครั้งละไม่เกิน ๑ ล้านเหรียญ โดยจะเป็นตัวเปล่าโลหะทองคำ เงิน ทองแดง ทองเหลือง อลูมิเนียม เท่านั้น เนื่องจากโรงกษาปณ์ปัจจุบันไม่ได้ออกแบบโรงงานและเครื่องจักรไว้เพื่อผลิตเหรียญตัวเปล่าที่ใช้ผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ซึ่งมีปริมาณการใช้แต่ละปีประมาณ ๑,๓๐๐ - ๑,๕๐๐ ล้านเหรียญ เอาไว้ ประกอบกับกำลังการผลิตของโรงกษาปณ์สามารถผลิตเหรียญได้ปีละ ๑,๓๐๐ ล้านเหรียญ หากใช้กำลังการผลิตในส่วนนี้ไปใช้ในการทำเหรียญตัวเปล่าด้วยแล้ว ก็จะทำให้เหลือกำลังการผลิตไม่เพียงพอที่จะผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคาต่าง ๆ ได้เพียงพอกับความต้องการของระบบเศรษฐกิจ เพราะในแต่ละปี กรมธนารักษ์ต้องผลิตเหรียญทุกชนิดราคา รวมเป็นจำนวนประมาณ ๑,๓๐๐ - ๑,๕๐๐ ล้านเหรียญ ซึ่งเต็มตามกำลังการผลิตเหรียญของโรงกษาปณ์แล้ว ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องจัดซื้อเหรียญตัวเปล่าเป็นปริมาณมากเพื่อป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตของโรงกษาปณ์ตามแผนที่กำหนดไว้ในแต่ละปี

๒.๔ การตีตราเหรียญสำเร็จ

เป็นการถ่ายทอดลวดลายจากดวงตราลงบนเหรียญตัวเปล่า หลังจากได้ดวงตราแล้วนำมาประกอบเข้ากับเครื่องตีตรา แล้วส่งผ่านเหรียญตัวเปล่าเข้าเครื่องตีตราด้วยแรงกดขนาดต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับประเภทเหรียญที่ผลิต การตีตราเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนจะตีตราได้เฉลี่ย ๖๕๐ - ๗๕๐ เหรียญ/นาที่ จากนั้นจะนำเหรียญที่ตีตราสำเร็จมาตรวจสอบคุณภาพ และนับบรรจุเหรียญกษาปณ์ที่มีคุณภาพสมบูรณ์เข้าสู่ระบบนับบรรจุโดยอัตโนมัติ และนำไปเก็บในห้องมั่นคง รอส่งมอบให้สำนักบริหารเงินตรา นำออกจ่ายแลกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจต่อไป

สำหรับเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกและเหรียญที่ระลึกมีกระบวนการผลิตเช่นเดียวกับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ยกเว้นเหรียญบางประเภทที่หลังจากตีตราแล้วจะต้องนำไปผ่านกระบวนการผลิตเพิ่มเติมอีก เช่น เหรียญพันทรายรมดำ ชัดแต่งด้วยมือ ชุบทอง และเคลือบแล็คเกอร์ ฯลฯ

ประเภทของเหรียญกษาปณ์

เหรียญกษาปณ์ที่ผลิตในปัจจุบันแบ่งตามวัตถุประสงค์ หรือประเภทในการผลิตและนำออกใช้เป็น ๒ ประเภท คือ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน และเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

๑. เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน (Circulated Coin) เป็นเงินตราที่ใช้แลกเปลี่ยนหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งจำเป็นต้องวางแผนผลิตอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอสำหรับความต้องการใช้ในระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและลวดลายไปตามยุคสมัย

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการใช้พดด้วงและหอยเบี้ยในการชำระเงินการค้าระหว่างไทยกับต่างประเทศ มีการใช้เบี้ยทองแดงหรือเหรียญกษาปณ์กลมแบนทรงมีพระราชประสงค์ให้ผลิตเหรียญต้นแบบเหมือนเหรียญที่ใช้ในการพาณิชย์ของสิงคโปร์ จึงมีพระราชดำริให้นายโรเบิร์ต ฮันเตอร์ (หรือ นายห้างฮันเตอร์ ที่คนไทยเรียกกัน) ชาวอังกฤษ ทำเบี้ย

ทองแดง ซึ่งผลิตโดยบริษัทฮีตันแห่งเมืองเบอร์มิงแฮม ประเทศอังกฤษมาเป็นตัวอย่าง ๒ ชนิด จำนวนแบบละ ๕๐๐ เหรียญ ได้แก่ เหรียญเมืองไท - ซ่าง เหรียญเมืองไท - ดอกบัว ในปี พ.ศ. ๒๓๗๘ (จ.ศ. ๑๑๙๗) เมื่อทอดพระเนตรแล้วไม่โปรดในสายตา จึงมิได้นำออกใช้แต่ทรงพระราชประสงค์ที่จะทำเหรียญกลมแบนอย่างสากลต่อไป ซึ่งยังไม่สำเร็จก็เปลี่ยนรัชกาลเสียก่อน

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวการค้าระหว่างไทยกับต่างประเทศก็ได้ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว หลังจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ พ่อค้าชาวต่างประเทศเข้ามาค้าขายมากขึ้นและได้นำเงินเหรียญของตนมาแลกกับเงินพดด้วงจากรัฐบาลไทยเพื่อนำไปซื้อสินค้าจากราชการ แต่ด้วยเหตุที่เงินพดด้วงผลิตด้วยมือ จึงทำให้มีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการส่งผลให้เกิดข้อร้องเรียนจากพ่อค้าต่างประเทศต่อความไม่สะดวกและการค้าของประเทศเสียประโยชน์ พระองค์จึงมีพระราชดำริที่จะเปลี่ยนรูปแบบเงินตราของไทยจากเงินพดด้วงเป็นเงินเหรียญในปี พ.ศ. ๒๓๙๙ ได้ทดลองทำเหรียญรูปกลมแบนอย่างสากล แล้วใช้แม่ตราตีประทับ (HAND-HAMMERRING METHOD) ไปพลางก่อน แต่ผลิตได้ช้าและไม่เรียบร้อย นอกจากนี้ ยังมีการใช้แม่ตราตีประทับกับเงินเหรียญต่างประเทศ เพื่อให้ราชกรยอมรับ

ในปี พ.ศ. ๒๔๐๐ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้คณะทูตไทยไปเจริญสัมพันธไมตรีกับสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย ทรงทราบว่าทางราชสำนักสยามต้องการจะผลิตเงินเหรียญขึ้นใช้ จึงโปรดเกล้าฯ จัดส่งเครื่องทำเหรียญขนาดเล็กเข้ามาถวายทำด้วยแรงงานคนโดยใช้วิธีแรงอัดแบบ SCREW PRESS METHOD (ชนิดหมุนอัดเกลียว) พร้อมแม่ตราเป็นราชบรรณาการ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำเหรียญกษาปณ์จากเครื่องจักรขึ้นเป็นครั้งแรก เรียกกันว่า “เหรียญเงินบรรณาการ” ถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย ในขณะที่เดียวกันคณะทูตก็ได้สั่งซื้อเครื่องจักรทำเงินชนิดแรงดันไอน้ำจากบริษัทเทเลอร์&คัลเลน แห่งเมืองเบอร์มิงแฮม เข้ามาในปลายปี พ.ศ. ๒๔๐๑ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงผลิตเหรียญกษาปณ์ขึ้นที่หน้าพระคลังมหาสมบัติ บริเวณโรงผลิตเงินพดด้วงเดิม ในพระบรมมหาราชวัง ซึ่งกว่าจะดำเนินการติดตั้งและก่อสร้างอาคารโรงกษาปณ์ใช้เวลา ๓ ปี เนื่องจากวิศวกรคนแรกที่ได้เดินทางมาติดตั้งเครื่องจักรได้เสียชีวิตจากเป็นไข้ อีกทั้งในปี พ.ศ. ๒๔๐๒ วิศวกรคนที่สองเสียชีวิตจากอุบัติเหตุและคนที่สามเป็นโรคบิด

จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้นายโหมต อมาตยกุล ซึ่งเป็นขุนนางในกำกับของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำเนินการติดตั้งเครื่องจักรจนสำเร็จ ใช้งานได้ พระราชทานนามว่า “โรงกษาปณ์สิทธิการ” และเปิดอย่างเป็นทางการในวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๓ และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีบรรดาศักดิ์เป็นพระวิสุทธโยธามาศย์ และต่อมาได้เลื่อนเป็นพระยากระสาปน์กิจโกศล ในสมัยนี้จึงถือว่ามีการใช้เหรียญกษาปณ์แบบสากลนิยมขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาแม่ได้ประกาศให้ใช้เงินตราแบบเหรียญแล้วก็ยังโปรดเกล้าฯ ให้ใช้เงินพดด้วงอยู่เพียงแต่ไม่มีการผลิตเพิ่มเติม ได้ผลิตตามที่แจ้งแก่กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๘ พบว่า มีเหรียญตราพระมหาพิชัยมงกุฎดังกล่าวให้แลกอยู่ ๖ ราคาด้วยกัน คือ ราคาสองบาท หนึ่งบาท สองสลึง หนึ่งสลึง หนึ่งเฟื้อง และสองไพ แต่ผลิตได้น้อยไม่พอแก่ความต้องการ นอกจากนี้ ยังมีเหรียญหนึ่งตำลึง กึ่งตำลึง และกึ่งเฟื้อง แต่ไม่ได้นำมาออกใช้ จึงเป็น

พระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิรูปเงินตราไทยจากที่เคยใช้เงินพดด้วง หรือเงินกลมที่ใช้มาแต่โบราณกาลให้มาใช้เงินแบบแบบสากล

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๕) หลังจากผ่านราชพิธีบรมราชาภิเษกครั้งที่ ๒ แล้ว ได้เกิดปัญหาในการปลอมเงินอัฐ เงินโสฬส จำนวนมากกว่าแต่ก่อน ทรงมีพระราชประสงค์สร้างโรงกษาปณ์แห่งที่ ๒ ขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อผลิตเงินเหรียญ พร้อมกับการจัดซื้อเครื่องจักรไอน้ำผลิตเหรียญให้ทันสมัยขึ้น ในปี พ.ศ. ๒๔๑๙ ได้ผลิตเหรียญเนื้อเงินราคาบาท สลึง เฟื้อง โดยมีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการนำพระบรมรูปมาประทับลงบนเหรียญกษาปณ์ เมื่อเศรษฐกิจเติบโตความต้องการเหรียญกษาปณ์เพิ่มขึ้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงกษาปณ์แห่งใหม่ขึ้นบริเวณวังสะพานเสี้ยว ริมคลองหลอด และเปิดโรงกษาปณ์แห่งที่ ๓ ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ ซึ่งโรงกษาปณ์หลังใหม่มีการติดตั้งเครื่องผลิตเหรียญกษาปณ์ด้วยกำลังไฟฟ้า สามารถผลิตเหรียญได้ปริมาณวันละ ๘๐,๐๐๐ - ๑๐๐,๐๐๐ เหรียญ อีกทั้งทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงมาตรฐานเงินตราไทยที่ใช้อยู่ในขณะนั้น คือ ชั่ง ตำลึง บาท สลึง เฟื้อง ลีเกว อัฐ โสฬส เป็นระบบโดยใช้หน่วยทศนิยมแบบบาทและสตางค์ คือ ๑๐๐ สตางค์ เป็น ๑ บาท โดยมีการออกชนิดราคา ๒^{๑/๒} สตางค์ ๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ และ ๒๐ สตางค์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ ด้วยความสับสนของราษฎรในการใช้เหรียญระบบสตางค์ จึงทำให้เหรียญชนิดสตางค์ไม่ได้รับความนิยมในการจ่าย แต่ด้วยรัฐบาลมีความพยายามที่จะให้ราษฎรเปลี่ยนมาใช้ให้ได้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเหรียญสตางค์ใหม่ให้มีลักษณะเป็นเหรียญโลหะที่มีรูตรงกลาง เรียกว่า สตางค์รู นำออกใช้ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ โดยมีการออกชนิดราคา ๑ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑๐ สตางค์ อันเป็นมาตรฐานเงินตราไทยมาจนถึงปัจจุบัน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการออกเหรียญกษาปณ์ชนิดราคาหนึ่งบาท สองสลึง และหนึ่งสลึง ซึ่งชนิดราคาสองสลึงและหนึ่งสลึงได้นำมาใช้แทน ๕๐ สตางค์ และ ๒๕ สตางค์ เนื่องจากราษฎรยังไม่คุ้นเคยกับหน่วยเงินดังกล่าว และได้ยกเลิกการผลิตชนิดราคา ๑ บาท เนื่องจากปัญหาต้นทุนโลหะเงินสูงชัน พร้อมกับลดค่าความบริสุทธิ์ของเนื้อเงินลง

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการผลิตเหรียญกษาปณ์ออกใช้แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบมากนัก ส่วนใหญ่เป็นเหรียญกษาปณ์ที่มีราคาไม่สูงนัก คือ ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ ๑ สตางค์ ต่อมาเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ทรงแก้ไขภาวะเศรษฐกิจของประเทศโดยในส่วนที่เกี่ยวกับการผลิตเงินตราทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบฐานะของกรมกระษาปณ์สิทธิการลงเป็นโรงงานขึ้นกับกรมฝิ่นหลวง เหรียญที่ใช้ในรัชกาลนี้เป็นชนิดนิกเกิล ๕ สตางค์ และชนิดทองแดง ๑ สตางค์ ที่นำเข้าจากต่างประเทศเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการผลิต และต้องงดผลิตเหรียญกษาปณ์เป็นเวลา ๖ ปี โดยมีเหรียญเงิน ๕๐ สตางค์ และ ๒๕ สตางค์ ตราพระบรมรูปข้างยืนแทนเป็นเหรียญ ต่อมาได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ เพื่อผลิตเหรียญกษาปณ์ออกใช้เอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ โดยตั้งขึ้นเป็น “แผนกกษาปณ์” และโอนไปสังกัดกรมพระคลังมหาสมบัติ ต่อมาได้รับการยกฐานะเป็น “กองกษาปณ์” สังกัดกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง

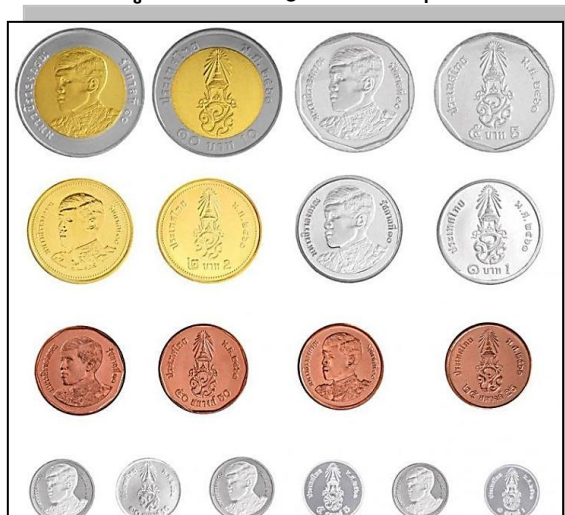
และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมีการผลิตเหรียญทองแดง ๑/๒ สตางค์ เพื่อลดค่าครองชีพบรรเทาปัญหาช่วยให้คนจนสามารถซื้อของกินเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ ช่วงเวลานั้น

ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ รัฐบาลได้แก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินปลีก อันเนื่องมาจากสินค้ามีราคาสูง ด้วยการนำเหรียญเงิน ๒ สลึง ในคลังมาหลอมและผลิตเหรียญเงิน ราคา ๒๐ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ ขึ้นใช้แทนการส่งผลิตจากต่างประเทศ ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่มีการนำโลหะเงินมาผลิตเป็นเงินปลีก และเมื่อโลหะเงินและทองแดงมีราคาสูงขึ้น จึงได้นำดีบุกมาใช้ผลิตแทนเหรียญประจำรัชกาลนี้ คือ เหรียญดีบุกตราพระตราพระครุฑพ่าห์

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ ๙) ได้มีการผลิตเหรียญกษาปณ์เริ่มจากเหรียญทองแดงและเหรียญดีบุกตราพระบรมรูป - ตราแผ่นดิน ใน พ.ศ. ๒๔๙๓ ต่อมาได้ผลิตเหรียญ ราคา ๕ บาท ขึ้นใช้เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ผลิตเหรียญราคา ๑๐ บาท ขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ และในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ผลิตเหรียญ ๒ บาท ขึ้นเป็นครั้งแรก เดิมทีเหรียญชนิดราคา ๒ บาท ผลิตแต่ในแบบเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเท่านั้น ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีการนำเหรียญ ๒ บาท มาใช้นั้น เนื่องจากความห่างของค่าของเหรียญและธนบัตร มักมีค่าเพิ่มขึ้นเป็น ๑ เท่าตัว เช่น เหรียญ ๑๐ เป็นสองเท่าของเหรียญ ๕ ธนบัตร ๑,๐๐๐ มีค่าเป็นสองเท่าของธนบัตร ๕๐๐ แต่ในส่วนของเหรียญบาท และเหรียญ ๕ บาท จะเห็นได้ว่ามีค่าห่างกันมาก และไม่มีเหรียญใดมาคั่นกลาง จึงเป็นสาเหตุให้มีการจัดทำเหรียญ ๒ บาท ขึ้นมา

ปัจจุบันเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่ใช้อยู่ในระบบเศรษฐกิจเป็นเหรียญกษาปณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนชนิดโลหะ น้ำหนัก ความหนา และเทคโนโลยีการผลิต เพื่อให้มีต้นทุนการผลิตที่เหมาะสม และสามารถจัดหาวัตถุดิบได้ง่าย โดยมีการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนรวม ๙ ชนิดราคา คือ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ โดยใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจจริงเพียง ๖ ชนิดราคา คือ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ สำหรับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในทางบัญชีและจัดทำผลิตภัณฑ์เหรียญเพื่อการสะสมเท่านั้น

แผนภาพที่ ๒ - ๑ รูปแบบเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่ใช้ในปัจจุบัน

ที่มา : วรณัฐ ภู่อิม, ๒๕๖๑: ๒๔

๒. เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก (Commemorative Coins) เป็นเหรียญกษาปณ์ที่ผลิตออกใช้ในวโรกาสและโอกาสที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เหตุการณ์ระหว่างประเทศ หรือหน่วยงานสำคัญต่าง ๆ ของประเทศ ผลิตขึ้นด้วยโลหะมีค่า ได้แก่ ทองคำ เงิน คิวโปรนิคเกิล เพื่อเป็นที่ระลึกและการสะสม มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเงินตราหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนี้สามารถชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ตามชนิดราคาปรากฏบนเหรียญ ซึ่งคนส่วนใหญ่นิยมเก็บสะสมเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกมากกว่านำออกใช้หมุนเวียน เนื่องจากเป็นเหรียญที่มีรูปแบบเฉพาะและมีจำนวนจำกัด รวมทั้งเป็นเหรียญที่มีลวดลายแตกต่างกันออกไป โดยมีการจารึกภาพบุคคล เหตุการณ์ สถานที่ หรือข้อความที่แสดงความเกี่ยวข้องกับโอกาสในการผลิต ซึ่งนับได้ว่าเป็นการบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจบนเหรียญอีกทางหนึ่ง ซึ่งมีความคงทนมากกว่าการบันทึกด้วยวัสดุอื่น

เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่กรมธนารักษ์ผลิตออกใช้มีด้วยกันหลายชนิดราคา ขึ้นอยู่กับเนื้อโลหะที่เป็นวัตถุดิบ เช่น ๑๖,๐๐๐ บาท ๙,๐๐๐ บาท ๔,๐๐๐ บาท ๘๐๐ บาท ๒๐ บาท ฯลฯ ในการพิจารณาผลิตเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกในแต่ละวาระ กรมธนารักษ์จะพิจารณาและคำนึงถึงความสำคัญของโอกาสนั้น ๆ โดยเฉพาะความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ชาติ และศาสนา รวมทั้งหน่วยงานราชการที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ เช่น เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๗๐ ปี การครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก การเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๕๐ ปี สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ๑๐๐ ปี การสหกรณ์ไทย เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในโอกาสที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ทูลเกล้าฯ ถวาย “รางวัลความเป็นเลิศด้านการสร้างสรรค์” ฯลฯ

การผลิตเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกในแต่ละวาระการกำหนดรูปแบบ ประเภท ชนิดราคา จำนวนผลิต ราคาจำหน่ายจ่ายแลก จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการวางแผนเหรียญกษาปณ์ของกรมธนารักษ์ ในขณะที่รูปแบบเหรียญจะต้องนำเข้าพิจารณาในคณะกรรมการที่ปรึกษาเหรียญกษาปณ์และหรือเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกกร่วมเป็นกรรมการ เพื่อร่วมให้ความเห็นถึงความเหมาะสมของรูปแบบทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ก่อนที่กรมธนารักษ์จะนำเสนอขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตรูปแบบเหรียญต่อไป

ประเทศไทยได้ผลิตเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเหรียญแรก คือ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเสด็จนิวัตพระนคร เป็นเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเหรียญแรกในรัชกาลที่ ๙ โดยเป็นเหรียญชนิดโลหะคิวโปรนิคเกิล ชนิดราคา ๑ บาท ออกประกาศใช้ ในวันที่ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๔ โดยผลิตเพื่อเป็นที่ระลึกในการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จนิวัตพระนครหลังจากได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกา อังกฤษ

และประเทศอื่น ๆ ในทวีปยุโรป ตั้งแต่วันที่ ๑๔ มิถุนายน - ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ และเป็นร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสสำคัญที่กองกษาปณ์ มีอายุครบ ๑๐๐ ปี นับตั้งแต่ก่อตั้งโรงกระสาปน์สิทธิการในวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๐๓

โดยเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่ผลิตตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๔ เป็นการใช้ลวดลายแบบ American Turning หลังจากนั้นก็เปลี่ยนลวดลายเป็นแบบ European Turning มาจนถึงปัจจุบัน และทางสำนักกษาปณ์ได้เพิ่มวิธีการขัดเงาลงบนเหรียญได้เป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๕ ในเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี (แต่ในวาระนี้ได้ผลิตเพียงแค่ทุกลูกแล้ว ถวายเท่านั้น) ต่อมาได้จัดทำเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกชนิดขัดเงานำออกจำหน่ายครั้งแรกในวาระสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เจริญพระชนมายุ ๕๐ พรรษา

สภาพทางกฎหมายของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกผลิตโดยรัฐบาล (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมีอำนาจ ตามมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ มอบให้สำนักกษาปณ์ กรมธนารักษ์ เป็นผู้ผลิต) มีสภาพเป็นเงินตราและชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ตามอัตราแลกเปลี่ยนที่ปรากฏบนเหรียญ

ทั้งนี้ สำหรับการนำออกใช้ซึ่งเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกนั้น พระราชบัญญัติเงินตราได้กำหนดให้กระทรวงการคลังเป็นผู้จัดทำและนำออกใช้ซึ่งเหรียญกษาปณ์ หรือเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก โดยออกเป็นกฎกระทรวงและอย่างน้อยต้องกำหนดชนิด ราคา โลหะ อัตราเนื้อโลหะ น้ำหนัก ขนาด ลวดลาย และลักษณะอื่น ๆ ของเหรียญกษาปณ์ รวมทั้งอัตราเมื่อเหลือเมื่อขาดด้วย ในปัจจุบันเมื่อกระทรวงการคลังประสงค์จะนำออกใช้ซึ่งเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก จึงต้องตราเป็นกฎกระทรวง กำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกและในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีการจัดสร้างเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ใน ๔ กรณีที่สำคัญ ซึ่งจำแนกได้ดังต่อไปนี้

๒.๑ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถและบูรพกษัตริย์ ซึ่งจะจัดทำในวาระโอกาสต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ เนื่องในโอกาสที่มีพระชนมพรรษา/พระชนมายุครบรอบ
เช่น

๒.๑.๑.๑ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระชนมายุ ๘๔ พรรษา

๒.๑.๑.๒ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร พระชนมายุ ๕ รอบ (๖๐ พรรษา)

๒.๑.๑.๓ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พระชนมายุ ๕ รอบ (๖๐ พรรษา)

๒.๑.๑.๔ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระชนมายุ ๕ รอบ (๖๐ พรรษา)

๒.๑.๒ เพื่อเฉลิมพระเกียรติบุคคลที่สิ้นพระชนม์แล้ว เช่น

๒.๑.๒.๑ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ในโอกาสที่วันประสูติครบ ๑๕๐ ปี

๒.๑.๒.๒ เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมีฯ กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ในโอกาสที่วันประสูติครบ ๑๕๐ ปี

๒.๑.๒.๓ เหยียญที่ออกใช้เป็นที่ระลึก ๒๐๐ ปี เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒.๑.๒.๔ เหยียญที่ออกใช้เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๘ ปี (๙ รอบ นักชัทร) แห่งวันพระราชสมภพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

๒.๑.๓ เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสที่ได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น

๒.๑.๓.๑ เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลผู้นำโลกด้านทรัพย์สินทางปัญญา

๒.๑.๓.๒ เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสที่องค์การอนามัยโลกทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลอาหารปลอดภัย

๒.๑.๓.๓ เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงได้รับการถวายเหยียญทองคำที่ระลึก อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ จากองค์การยูเนสโก

๒.๑.๔ เนื่องในการถวายพระราชสมัญญา เช่น

๒.๑.๔.๑ เหยียญที่ระลึกการน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการอนุรักษ์มรดกไทย” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

๒.๑.๔.๒ เหยียญที่ระลึกในการถวายพระราชสมัญญา “พระบิดาแห่งการค้าไทย” พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒.๒ เหยียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีมหามงคลต่าง ๆ เช่น

๒.๒.๑ เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ในวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

๒.๒.๒ เหยียญที่ออกใช้เป็นที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีสถาปนาพระราชอิสริยยศกิติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ รัชสิมาคุณากรปิยชาติสยามบรมราชกุมารี ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๐

๒.๒.๓ เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในมหามงคลสมัยพระราชพิธีกาญจนาภิเษกของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙

๒.๒.๔ เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในวโรกาสพระราชพิธีสมมงคลพระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

๒.๒.๕ เหยียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในพระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ ในวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๘

๒.๒.๖ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

๒.๒.๗ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๗๐ ปี

๒.๓ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ

เช่น

๒.๓.๑ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๕๐ ปี
โรงพยาบาล

๒.๓.๒ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี
โรงเรียนเสนาธิการทหารบก

๒.๓.๓ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๒๐ ปี
โรงพยาบาลศิริราช

๒.๓.๔ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบ ๑๒๕ ปี
ไปรษณีย์ไทย

๒.๓.๕ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๕๐ ปี สำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ

๒.๓.๖ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๑๐๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒.๓.๗ เหรียญที่ออกใช้เพื่อเป็นที่ระลึก ๕๐ ปี กองทุนสงเคราะห์เด็ก
สหประชาชาติ

๒.๔ เหรียญกษาปณ์ที่ระลึกเนื่องในโอกาสสำคัญอื่น ๆ เช่น

๒.๔.๑ เหรียญที่ออกใช้เนื่องในโอกาสปีแห่งเทคโนโลยีและสารสนเทศไทย

๒.๔.๒ เหรียญที่ออกใช้โอกาสครบ ๗๒ ปี แห่งการสถาปนาการสหกรณ์

๒.๔.๓ เหรียญที่ออกใช้เนื่องในโอกาสครบ ๑๐๐ ปีการพยาบาล

๒.๔.๔ เหรียญที่ออกใช้เนื่องในโอกาสครบ ๖๐ ปี รัฐสภาไทย

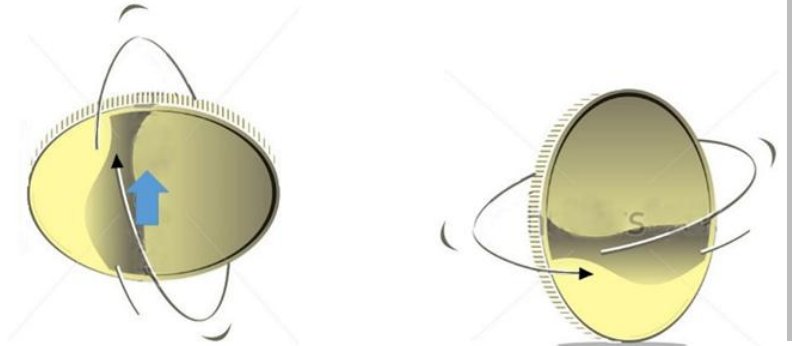
๒.๔.๕ เหรียญที่ออกใช้เนื่องในโอกาสงานชุมนุมลูกเสือภาคพื้นเอเชีย

๒.๔.๖ เหรียญที่ออกใช้เนื่องในโอกาสครั้งที่ ๒๕ พ.ศ. ๒๕๔๘ ระหว่างวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๘ ถึงวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๙

โดยเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนและเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกมีหลักการสากลที่ทุกประเทศกำหนดในการวางลวดลายด้านหน้าและด้านหลังแตกต่างกัน เพื่อความเหมาะสมในการแยกประเภทการใช้งาน ซึ่งเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนจะวางลวดลายแบบ American turning หมายถึง การพลิกดูลวดลายจากด้านหน้าไปด้านหลังโดยพลิกตามแนวตั้ง (Vertical) ส่วนเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกจะวางลวดลายแบบ European turning หมายถึง การพลิกดูลวดลายจากด้านหน้าไปด้านหลังโดยพลิกตามแนวนอน (Horizontal)

แผนภาพที่ ๒ - ๒

ภาพแสดงวิธีการหมุนดูตลาดของเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนและเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก

เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน
พลิกดูตลาดตามแนวตั้ง

เหรียญกษาปณ์ที่ระลึก
พลิกดูตลาดตามแนวนอน

ที่มา : พงศ์ธร พากเพียรทรัพย์, ๒๕๖๐: ๑๕

การผลิตและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ

เมื่อกรมธนารักษ์ โดยสำนักกษาปณ์ได้ผลิตเหรียญกษาปณ์แต่ละชนิดราคาเสร็จเรียบร้อยแล้ว เหรียญดังกล่าวก็จะมีสภาพเป็นส่วนหนึ่งในระบบเงินตราของประเทศ โดยเข้าสู่วงจรของการนำออกจ่ายแลกให้แก่ประชาชน ณ สถานที่จ่ายแลกและรับคืนเหรียญกษาปณ์ตามที่กำหนด จึงทำให้มีการใช้เหรียญดังกล่าวหมุนเวียนในท้องตลาด และเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ กรมธนารักษ์ยังต้องทำหน้าที่รับแลกคืนเหรียญกลับคืนสู่คลัง เมื่อเหรียญกษาปณ์แต่ละชนิดราคามีปริมาณมากเกินไปเกินความต้องการของประชาชน และระบบเศรษฐกิจในช่วงนั้น ๆ

การจ่ายแลกและรับคืนเหรียญกษาปณ์

๑. การจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์

การนำเหรียญกษาปณ์แต่ละชนิดราคาที่กรมธนารักษ์ผลิตขึ้นออกจ่ายแลกให้แก่ประชาชน บริษัท ห้างร้าน ธนาคารและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้จ่ายในท้องตลาดและระบบเศรษฐกิจตามความต้องการ ณ หน่วยจ่ายแลกเหรียญของกรมธนารักษ์ ปัจจุบันมีเหรียญกษาปณ์ชนิดราคาต่าง ๆ หมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ณ วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒ จำนวน ๓๔,๑๕๐.๒๐๑ ล้านเหรียญ มูลค่า ๗๖,๙๑๗.๖๐๘ ล้านบาท แยกเป็น

๑.๑ เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๑๐ บาท	จำนวน ๒,๓๙๒.๒๒๓	ล้านเหรียญ
๑.๒ เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๕ บาท	จำนวน ๔,๑๕๖.๘๒๐	ล้านเหรียญ
๑.๓ เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒ บาท	จำนวน ๒,๔๑๗.๕๗๖	ล้านเหรียญ
๑.๔ เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๑ บาท	จำนวน ๑๘,๐๐๖.๑๒๘	ล้านเหรียญ
๑.๕ เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๕๐ สตางค์	จำนวน ๒,๙๒๔.๖๑๖	ล้านเหรียญ

๑.๖	เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์	จำนวน	๔,๒๓๓.๗๕๘	ล้านเหรียญ
๑.๗	เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๑๐ สตางค์	จำนวน	๖.๔๗๐	ล้านเหรียญ
๑.๘	เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๕ สตางค์	จำนวน	๖.๔๐๐	ล้านเหรียญ
๑.๙	เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๑ สตางค์	จำนวน	๖.๒๑๐	ล้านเหรียญ

๒. การรับแลกคืนเหรียญกษาปณ์

เมื่อกรมธนารักษ์จ่ายแลกเหรียญกษาปณ์ให้แก่ประชาชนไปแล้ว และเมื่อปริมาณเหรียญกษาปณ์ในระบบเศรษฐกิจมีมากเกินไปเกินความต้องการก็จะหมุนเวียนกลับคืนคลังโดยธนาคารพาณิชย์ บริษัท ห้างร้าน และประชาชนทั่วไป นำเหรียญกษาปณ์ที่อยู่ในความครอบครองมาแลกเปลี่ยนค่าเป็นธนบัตร จึงทำให้เหรียญกษาปณ์เหล่านี้กลับคืนเข้าสู่คลังตามระบบหมุนเวียนของเหรียญ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค สำหรับขั้นตอนการรับแลกคืนเหรียญกษาปณ์ที่ออกใช้หมุนเวียนแล้ว หน่วยงานที่รับแลกคืนจะนำส่งสำนักบริหารเงินตราเพื่อทำการตรวจพิสูจน์และคัดเลือกเหรียญกษาปณ์ที่อยู่ในสภาพดีออกจ่ายแลกหมุนเวียนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอีกครั้ง แต่หากเหรียญใดอยู่ในสภาพหมองคล้ำก็จะนำส่งโรงกษาปณ์เพื่อนำไปล้างตัวและสีให้มีสภาพใหม่มาใช้ และนำออกจ่ายแลกหมุนเวียนใหม่อีก ส่วนเหรียญกษาปณ์ใดมีสภาพชำรุดก็จะดำเนินการยุบหลอมหรือจำหน่ายเป็นเศษโลหะต่อไป โดยในปัจจุบันกรมธนารักษ์มีสถานที่จ่ายแลกและรับแลกคืนเหรียญในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ดังนี้

- ๒.๑ สำนักบริหารเงินตรา ถนนพหลโยธิน อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
- ๒.๒ หน่วยจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์ในกระทรวงการคลัง เขตพญาไท กรุงเทพฯ
- ๒.๓ หน่วยจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์ ณ พิพิธภัณฑสถานเหรียญกษาปณ์านุรักษ์ ถนนจักรพงษ์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ
- ๒.๔ ศูนย์บริหารจัดการเหรียญกษาปณ์ (HUB) ในส่วนภูมิภาค จำนวน ๖ แห่ง ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ นครสวรรค์ อุบลราชธานี ขอนแก่น สุราษฎร์ธานี และสงขลา
- ๒.๕ ธนาคารออมสินทุกสาขาทั่วประเทศ
- ๒.๖ ธนาคารพาณิชย์ทุกแห่งและทุกสาขาทั่วประเทศ (ทำหน้าที่รับแลกคืนเหรียญ โดยมีอัตราค่าบริการการนับเหรียญมูลค่า ๒,๐๐๐ บาท : ค่าบริการ ๒ บาท)

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีการจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนออกสู่ระบบเศรษฐกิจ จำนวน ๓,๐๐๓.๔๖๕ ล้านเหรียญ คิดเป็นมูลค่า ๗,๙๒๖.๖๔๘ ล้านบาท และรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทุกชนิดราคา จำนวน ๑,๓๔๐.๖๙๐ ล้านเหรียญ คิดเป็นมูลค่า ๓,๙๕๘.๐๙๖ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๖๔ ของปริมาณการจ่ายแลก ขณะที่ปริมาณเหรียญกษาปณ์ที่หมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจ ณ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๒ มีจำนวนทั้งสิ้น ๓๔,๑๕๐.๒๐๑ ล้านเหรียญ คิดเป็นมูลค่า ๗๖,๙๑๗.๖๐๘ ล้านบาท หรือร้อยละ ๔ ของเงินตราในระบบเศรษฐกิจทั้งหมด

การใช้เหรียญกษาปณ์ชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจ

ในเรื่องการนำเหรียญกษาปณ์ใช้ชำระหนี้ค่าสินค้าและบริการรายย่อยนั้น ได้มีกฎหมายกำหนดจำนวนเงินที่จะใช้เหรียญกษาปณ์แต่ละชนิดราคาเพื่อชำระหนี้ในแต่ละครั้งไว้ด้วย กล่าวคือ

พระราชบัญญัติเงินตรา มาตรา ๑๑ บัญญัติว่า “เหรียญกษาปณ์เป็นเงินที่ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ไม่เกินจำนวนที่กำหนดไว้โดยกฎกระทรวง” เหตุผลที่มาตรา ๑๑ บัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อเป็นการป้องกันการกลั่นแกล้งระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ กล่าวคือ มิให้ลูกหนี้นำเหรียญกษาปณ์มาชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ แทนธนบัตรในกรณีที่หนี้มีจำนวนเงินมาก ๆ ซึ่งจะก่อความยุ่งยาก และลำบากในการตรวจนับให้แก่เจ้าหนี้เป็นอย่างมาก ส่วนในกรณีกลับกัน มิให้เจ้าหนี้กำหนดเงื่อนไขให้ลูกหนี้นำเหรียญกษาปณ์ ชนิตราคาใดราคาหนึ่งโดยเฉพาะมาชำระหนี้ซึ่งจะเป็นภาระต่อลูกหนี้ สำหรับปัจจุบันได้มีกฎกระทรวงกำหนดจำนวนเงินที่เหรียญกษาปณ์แต่ละชนิตราคาสามารถนำไปชำระหนี้ต่อครั้ง ได้ไม่เกินจำนวนดังต่อไปนี้

เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๑๐	บาท	ครั้งละไม่เกิน	๑,๐๐๐	บาท
เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๕	บาท	ครั้งละไม่เกิน	๑,๐๐๐	บาท
เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๒	บาท	ครั้งละไม่เกิน	๕๐๐	บาท
เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๑	บาท	ครั้งละไม่เกิน	๕๐๐	บาท
เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๕๐	สตางค์	ครั้งละไม่เกิน	๑๐	บาท
เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๒๕	สตางค์	ครั้งละไม่เกิน	๑๐	บาท
เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๑๐	สตางค์	ครั้งละไม่เกิน	๑๐	บาท
เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๕	สตางค์	ครั้งละไม่เกิน	๑๐	บาท
เหรียญกษาปณ์ชนิตราคา	๑	สตางค์	ครั้งละไม่เกิน	๕	บาท

นโยบายรัฐบาลเพื่อก้าวสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society)

สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) เป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนสังคมเศรษฐกิจที่ปราศจากเงินสด ลดการจับต้องเงินสด ด้วยการใช้เทคโนโลยีผ่านระบบคอมพิวเตอร์ในการทำธุรกรรมทางการเงิน เนื่องมาจากเหตุผลในการลดต้นทุนการผลิตและการดำเนินการอันเกี่ยวข้องกับเงินสด เช่น ต้นทุนการผลิตเหรียญกษาปณ์ ต้นทุนการผลิตธนบัตร ต้นทุนงานด้านเอกสาร ต้นทุนด้านการขนส่งและโลจิสติกส์เงินสด ฯลฯ ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีรูปแบบและช่องทางการทำธุรกรรมออนไลน์ที่หลากหลาย ซึ่งเข้ามาช่วยให้การดำเนินชีวิตง่ายขึ้นและส่งผลให้เกิดการสร้างพฤติกรรมการใช้จ่ายแบบใหม่ มีการเสนอขายสินค้า การประชาสัมพันธ์ การใช้จ่ายเงิน ทั้งในโลกแห่งความจริงและโลกออนไลน์ ในอนาคตคนในสังคมอาจไม่ต้องพกเงินสด แต่โทรศัพท์มือถือจะกลายเป็นกระเป๋าตังค์ใบใหม่ ซึ่งนั่นจะทำให้ในระบบเศรษฐกิจมีเงินสดหมุนเวียนลดน้อยลงเรื่อย ๆ

กระทรวงการคลังได้ริเริ่มยุทธศาสตร์พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment Master Plan) ซึ่งจะช่วยผลักดันให้เกิดสังคมไร้เงินสดในประเทศไทยเร็วขึ้น National e-Payment นอกจากจะช่วยกระตุ้นให้เกิดสังคมไร้เงินสดแล้วยังช่วยประหยัดเวลา ประหยัดงบประมาณ สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ และสามารถป้องกันปัญหาการทุจริตได้อีกด้วย โดยยุทธศาสตร์พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment Master Plan) ดังกล่าว มีวัตถุประสงค์เพื่อปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐานของระบบธนาคารในประเทศ พร้อมทั้งยกระดับและผลักดันประเทศเข้าสู่เศรษฐกิจยุคดิจิทัลโดยไม่ต้อง

ใช้เงินสดตั้งเช่นหลายประเทศชั้นนำทั่วโลก ตัวอย่างเช่น การเปิดบริการโอนเงินและรับโอนเงินแบบใหม่ที่เรียกว่า “PromptPay หรือ Any ID” ซึ่งเป็นเพียง ๑ ใน ๕ โครงการที่มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงเครือข่ายการชำระเงินให้สะดวกทันสมัย อีกทั้งดำเนินการร่างกฎหมายเพื่อรองรับธุรกรรม e-Money ในส่วนของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้เร่งผลักดันการระดมเงินทุนผ่าน Crowd-funding นอกจากนี้ได้มอบหมายให้กรมสรรพากรเป็นหน่วยงานหลักที่จะกระตุ้นและสร้างบรรยากาศให้เกิดการขับเคลื่อนผ่านนโยบายอุดหนุนต่าง ๆ เช่น การคิดอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มที่สูงกว่าร้อยละ ๗ สำหรับการชำระเงินโดยเงินสด การคิดค่าธรรมเนียมการโอนเงินผ่าน PromptPay ที่ถูกลง และการผ่อนปรนทางภาษีสำหรับผู้ใช้งาน e-Payment

นอกจากนี้ แผนแม่บท National e-Payment ของภาครัฐ ยังครอบคลุมถึงเรื่องการเพิ่มจำนวนเครื่องรับชำระบัตร การพัฒนาระบบการจัดเก็บภาษีและการออกใบกำกับภาษีแบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการปรับระบบการจ่ายเงินของภาครัฐให้เป็นรูปแบบ e-Payment ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเข้าสู่ยุค Cashless society อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป โดยมีสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Transactions Development Agency : ETDA) ซึ่งเป็นองค์กรมหาชนทำหน้าที่ดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศ เพื่อผลักดันให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์

ประกอบกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีของประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างขีดความสามารถการแข่งขันเพื่อยกระดับภาคการผลิตและบริการไปสู่ Thailand 4.0 โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญ ซึ่งในภาคการเงินเทคโนโลยี FinTech ได้เปลี่ยนโฉมผ่านความร่วมมือในกรอบความร่วมมือเอเชีย (ACD) โดยประเทศไทยได้ใช้ประโยชน์จาก FinTech และประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์ระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ เพื่อตั้งเป้าให้ไทยเป็นสังคมไร้เงินสดในอนาคต แต่ในปัจจุบันยังอาจติดขัดในบางประเด็นความท้าทายต่าง ๆ ทั้งในแง่ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ไปจนถึงการมีกฎระเบียบกติกากที่จะรองรับการทำธุรกรรมรูปแบบใหม่

จากการประมาณการโดยสมาคมธนาคารไทย การชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์หรือ e-Payment สามารถขจัดต้นทุนที่ไม่จำเป็นจากธุรกรรมเงินสดได้มากกว่า ๑ แสนล้านบาทต่อปี นอกจากนี้ Cashless society ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลจากความโปร่งใสของระบบการเงิน อันถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะมารองรับการเป็น Cashless society ของประเทศไทยในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถตรวจสอบความเคลื่อนไหวของเงินที่ผิดปกติดัง่ายยิ่งขึ้น ช่วยแก้ไขและลดปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษี การคอร์รัปชัน และการฟอกเงินของประเทศได้ นอกจากนี้ ผลการวิจัยล่าสุดได้บ่งชี้ถึงผลกระทบเชิงบวกจาก e-Payment ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะต่อ GDP และปริมาณการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค สำหรับการบริโภคนั้น e-Payment จะช่วยส่งเสริมการบริโภคผ่านการกระจายฐานลูกค้า ทำให้ช่องทางการทำธุรกิจเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม จากการจัดอันดับดัชนีวิวัฒนาการทางดิจิทัล ๑ (Digital Evolution Index) ในงานเสวนา “Infinity and Beyond : ต่อยอดความคิดด้วยนวัตกรรม” ได้บ่งบอกถึงความไม่พร้อมของโครงสร้างพื้นฐานของไทยต่อการนำประเทศเข้าสู่ Cashless society โดยมีข้อเสนอแนะว่าหากไทยต้องการที่จะ

ได้รับประโยชน์จาก Cashless society มากที่สุด ไทยควรต้องบรรลุเงื่อนไข ๒ ข้อก่อน คือ การปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง และการเพิ่มความนิยมของระบบ e-Payment ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการบูรณาการ เพื่อปรับปรุงระบบการชำระเงินทั้งหมดของประเทศ อันจะช่วยสนับสนุนให้มีการใช้งาน e-Payment เพิ่มมากขึ้น และทำให้ e-Payment เป็นปัจจัยผลักดันการขยายตัวของ GDP ต่อไป

แนวโน้มสังคมไร้เงินสดในประเทศไทย

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๐ ธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยได้ปิดสาขาไปแล้วเป็นจำนวนกว่า ๒๐๐ สาขา ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่หันมาใช้ Digital Banking หรือทำธุรกรรม ผ่านตู้ ATM กันมากขึ้น ทั้งยังมีแนวโน้มในการใช้งาน Mobile Banking หรือ Internet Banking สูงขึ้นในอนาคต สำหรับประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุค Cashless Society โดยรัฐบาลและกระทรวงการคลังได้มอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทยผลักดัน Nation e - Payment ระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยบริการอย่างพร้อมเพย์ (Prompt Pay) เพื่อเพิ่มความสะดวกในการรับเงินและโอนเงิน เพียงแค่ใช้เบอร์โทรศัพท์มือถือหรือเลขบัตรประจำตัวประชาชนเท่านั้น จากสถิติพบว่า เมื่อสิ้นปี พ.ศ. ๒๕๖๑ มีจำนวนผู้ใช้บริการพร้อมเพย์มากกว่า ๔๐ ล้านบัญชี มีการทำธุรกรรมโอนเงินมากกว่า ๑๒.๗ ล้านครั้ง วงเงินที่โอนผ่านระบบพร้อมเพย์มากกว่า ๔๙๐,๐๐๐ ล้านบาท นอกจากนี้ ยังมีช่องทางการทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ที่ใช้ง่าย สะดวกอย่างเช่น QR Code Payment ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่จะทำให้สังคมไร้เงินสดเติบโตอย่างก้าวกระโดด เพราะไม่ว่าเมื่อไหร่ก็ตามที่เราเข้าร้านค้า ร้านอาหาร จ่ายค่าเสื้อผ้า อาหาร ที่פק หรือค่าโดยสารแท็กซี่ รถทัวร์ รวมทั้งบริการสาธารณะอื่น ๆ เพียงแค่เปิด Mobile Application แล้วสแกน QR Code Payment เพียงเท่านี้ก็สามารุชำระเงินได้แล้ว โดยไม่ต้องกังวลเรื่องไม่มีเงินทอนและไม่ต้องชำระค่าธรรมเนียมในการให้บริการทำธุรกรรมใด ๆ แนวโน้มการเข้าสู่ยุคสังคมไร้เงินสดของไทยเห็นได้จากปริมาณธนบัตรและเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มลดลง ขณะที่การใช้ e - Payment มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่จะนำประเทศไทยไปสู่สังคมไร้เงินสด

๑. การผลักดันของภาครัฐตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e - Payment Master Plan) ภายใต้การดำเนินโครงการ ๔ โครงการ ได้แก่ การรับและโอนเงินผ่านระบบพร้อมเพย์ (Prompt Pay) การขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ด้วยการเพิ่มจำนวนเครื่องรับบัตร (Electronic Data Capture) การพัฒนาระบบภาษีและเอกสารธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และนโยบาย e - Payment ภาครัฐ

๒. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร เช่น โครงข่ายโทรคมนาคมที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ การพัฒนาโปรแกรมการทำธุรกรรมทางการเงินที่ดีและใช้งานง่าย ฯลฯ ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ของประชาชน ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การเป็นสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) ในอนาคต

นอกจากปัจจัยภายในประเทศดังข้างต้นแล้ว ยังมีปัจจัยผลักดันจากความต้องการ e - Money จากกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติในการทำธุรกรรมการเงินแบบไร้เงินสดอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มลูกค้าชาวจีนซึ่งเป็นฐานลูกค้าสำคัญของผู้ประกอบการไทย โดยในช่วง ๒ ปีที่ผ่านมา

การชำระเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้รับความนิยมสูงขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นการชำระเงินผ่านแอปพลิเคชัน Alipay หรือ WeChatPay

การพัฒนางานบริการภาครัฐด้านระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ

ภาครัฐโดยกระทรวงการคลังได้ริเริ่มผลักดันแนวคิดระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment) โดยเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๘ คณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบข้อเสนอของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตามข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ในงานบริการภาครัฐเพื่อป้องกันการทุจริต เพื่อให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติราชการตามมาตรการระยะยาว โดยรัฐบาลควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณในการนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการปรับปรุงงานบริการภาครัฐ โดยเฉพาะในระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการ และเพิ่มความสะดวกให้แก่ประชาชนที่รับบริการ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มช่องทางการติดตามตรวจสอบให้สามารถทำได้ง่ายขึ้น และลดความเสี่ยงต่อการเกิดการทุจริต ต่อมาในวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๕๘ กระทรวงการคลังได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติเพื่อศึกษาและจัดทำแนวทางการพัฒนาระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทยให้ครอบคลุมการทำธุรกรรมของภาคเอกชน เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำธุรกิจ ลดต้นทุนในการใช้เงินสดของประเทศ และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการจัดเก็บภาษีโดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติเริ่มเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘ เมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment Master Plan) และเห็นชอบการจัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ National e-Payment เพื่อผลักดันการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแผนยุทธศาสตร์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ และมอบหมายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว ซึ่งกำหนดให้มีการดำเนินการโครงการสำคัญคู่ขนานกันไปในช่วงเวลาเดียวกัน ได้แก่

๑. โครงการระบบรับและโอนเงินพร้อมเพย์

เป็นบริการโอนเงินและรับเงินทางเลือกใหม่ให้แก่ประชาชน ภาคธุรกิจ และหน่วยงานต่าง ๆ เป็นบริการที่เพิ่มขึ้นมาจากการโอนเงินในรูปแบบเดิมที่ให้ประชาชนสามารถเลือกใช้ และทำให้ผู้ใช้มีความสะดวกมากขึ้น เพราะระบบรับและโอนเงินพร้อมเพย์จะใช้เลขประจำตัวประชาชน หรือหมายเลขโทรศัพท์มือถือของผู้รับเงิน แทนเลขที่บัญชีเงินฝากธนาคารได้ ทำให้สะดวกและง่ายต่อการจดจำ ซึ่งจะทำให้การรับและโอนเงินระหว่างประชาชนด้วยกันหรือระหว่างประชาชนกับภาคธุรกิจสะดวกมากขึ้น ในขณะที่การจ่ายเงินระหว่างภาครัฐกับประชาชนมีความถูกต้องตรงตัว ผู้รับมากขึ้น โครงการระบบรับและโอนเงินพร้อมเพย์จึงถือเป็นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงบริการทางการเงิน และเป็นพื้นฐานของโครงการบริการทางการเงินอื่นในอนาคต

๒. โครงการขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์

เป็นการวางโครงสร้างพื้นฐานให้ประชาชนสามารถใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ที่มีค่าธรรมเนียมต่ำแทนการใช้เงินสด เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงินของประชาชนให้กว้างขวางขึ้นโดยเฉพาะประชาชนในต่างจังหวัด โดยภาครัฐจะรับชำระค่าธรรมเนียมผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและภาคธุรกิจมากขึ้น และจะกระจายการติดตั้งอุปกรณ์รับชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์หลากหลายรูปแบบมากขึ้น ทั้งตามร้านค้าและหน่วยงานราชการทั่วประเทศ เพื่อเป็นการเพิ่มทางเลือกและเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและภาคธุรกิจในการชำระเงิน โครงการขยายการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นการส่งเสริมการใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้เงินสดในทุกภาคส่วน

๓. โครงการระบบภาษีและเอกสารธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์

เป็นการพัฒนาการจัดทำและนำส่งข้อมูลใบกำกับภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (e-Tax Invoice) และใบรับอิเล็กทรอนิกส์ (e-Receipt) เพื่ออำนวยความสะดวกและลดขั้นตอนในการจัดทำใบกำกับภาษี รวมทั้งการนำส่งรายงานการทำธุรกรรมทางการเงินและการนำส่งภาษีเมื่อมีการชำระเงินผ่านระบบ e-Payment (e-Withholding Tax) ซึ่งจะเป็นการช่วยลดต้นทุน ระยะเวลา และขั้นตอนของภาคเอกชนในการจัดทำเอกสารและการชำระภาษี

๔. โครงการ e-Payment ภาครัฐ

เป็นการบูรณาการฐานข้อมูลสวัสดิการสังคม และการพัฒนาระบบการรับจ่ายเงินภาครัฐทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยส่งเสริมให้มีฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับสวัสดิการของภาครัฐควบคู่กับการจ่ายเงินให้แก่ประชาชนโดยตรงผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และส่งเสริมการรับจ่ายเงินของหน่วยงานราชการผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถจ่ายเงินสวัสดิการและเงินช่วยเหลือให้แก่ประชาชนได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ลดความผิดพลาด ลดความซ้ำซ้อน และลดโอกาสการทุจริตจากการจ่ายเงินสดหรือเช็ค ซึ่งโครงการ e-Payment ภาครัฐประกอบด้วย ๒ โครงการ ได้แก่

๔.๑ โครงการบูรณาการฐานข้อมูลสวัสดิการสังคม

เป็นการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางที่ทำให้ภาครัฐสามารถจ่ายเงินสวัสดิการและเงินช่วยเหลือให้แก่ประชาชนที่มีรายได้น้อยหรือผู้ที่ภาครัฐต้องการให้ความช่วยเหลือได้โดยตรง ถึงมือประชาชนอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย ถูกกลุ่มเป้าหมาย ไม่เกิดความซ้ำซ้อน และลดข้อผิดพลาด รวมทั้งทำให้ภาครัฐสามารถบริหารจัดการและประเมินผลประสิทธิภาพของการจ่ายเงินสวัสดิการและเงินช่วยเหลือเพื่อนำมาจัดสวัสดิการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นต่อไปในอนาคตให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ ประชาชนสามารถใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัตรประจำตัวประชาชน เป็นสื่อในการรับเงินสวัสดิการและเงินช่วยเหลือ และยังสามารถนำไปใช้จ่ายผ่านร้านค้าต่าง ๆ หรือนำไปใช้กับบริการต่าง ๆ ของรัฐ เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ ระบบรักษาพยาบาล ฯลฯ

๔.๒ โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการรับจ่ายเงินภาครัฐทางอิเล็กทรอนิกส์

เป็นการเพิ่มช่องทางการให้บริการรับชำระเงินค่าบริการจากประชาชนให้กับส่วนราชการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ และเมื่อหน่วยงานราชการสามารถรับชำระเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการด้านการเงินของหน่วยงานภาครัฐให้มีความถูกต้อง รวดเร็ว ลดความซ้ำซ้อน เพิ่มความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน ลดโอกาส

การทุจริต และสามารถติดตามตรวจสอบได้ง่าย ซึ่งเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการชำระเงินโดยรวมของภาครัฐ

๕. โครงการการให้ความรู้และส่งเสริมการใช้ธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์

เป็นการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งเสริมการใช้บริการระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้ทุกหน่วยงานราชการร่วมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชน และออกมาตรการจูงใจประชาชนและผู้ประกอบการ เช่น การให้ส่วนลด สิทธิพิเศษ กิจกรรมแคมเปญต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการใช้บริการระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แทนเงินสดและเช็ค

จะเห็นได้ว่าแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินเกี่ยวกับระบบการชำระเงินของภาครัฐ (Payment Infrastructure Development) ให้เป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างครบวงจร ซึ่งจะใช้รองรับการโอนเงินการรับเงินและการจ่ายเงินระหว่างภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ ให้มีความสะดวก รวดเร็วมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและการบูรณาการระบบภาษีอิเล็กทรอนิกส์ (e-Tax System) การลงทะเบียนผู้มีรายได้น้อย การบูรณาการระบบสวัสดิการสังคม (Social Welfare) การส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงิน (Financial Inclusion) และการส่งเสริม e-Payment ในทุกภาคส่วน (Cashless Society) อันจะทำให้ธุรกรรมทางการเงินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ดำเนินไปได้อย่างสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น การพัฒนางานบริการภาครัฐด้านระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์จึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ สร้างความมั่นคงให้กับระบบบริหารจัดการการเงินการคลัง นอกจากนี้ ยังช่วยสนับสนุนนโยบายอื่น ๆ ของประเทศให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น นโยบาย Digital Economy โครงการระบบตัวร่วม นโยบายกองทุนการออมแห่งชาติ นโยบายการส่งเงิน ช่วยเหลือแก่ประชาชนในกรณีต่าง ๆ ของภาครัฐ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นหน้าที่ของภาครัฐในการบริหารราชการแผ่นดินให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน

e-payment ในหน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจ

สำหรับหน่วยงานภาครัฐนั้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐ เพื่อก้าวสู่การเป็นรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) และมุ่งหวังให้รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาและปฏิรูประบบราชการ โดยเฉพาะกับงานบริการภาครัฐหลายด้าน ซึ่งรวมถึงด้านการชำระเงินภาครัฐให้เป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และทำให้ประชาชนได้รับความปลอดภัยเพราะไม่ต้องพกเงินสดเป็นจำนวนมากมาชำระที่หน่วยงานราชการ อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้หน่วยงานราชการก้าวเข้าสู่สังคมไร้เงินสดในอนาคต ทั้งนี้ การชำระเงินภาครัฐมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก ทั้งด้านการรับเงินของภาครัฐ การจ่ายเงินของภาครัฐ และการชำระเงินระหว่างภาครัฐ โดยมีความเกี่ยวข้องกัน ดังนี้

๑. การรับเงินของภาครัฐ มีความเกี่ยวข้องกับการชำระเงินของประชาชนให้ภาครัฐ (Customer to Government payments: C2G) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นธุรกรรมที่มีมูลค่าไม่สูง แต่มีปริมาณธุรกรรมจำนวนมาก เช่น การรับชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การรับชำระเบี้ยประกันสังคม การรับชำระค่าสาธารณูปโภค (ค่าไฟฟ้า ค่าประปา ค่าโทรศัพท์ และค่าผ่านทางพิเศษ) ฯลฯ และการรับชำระเงินจากภาคธุรกิจ (Business to Government payments: B2G) ซึ่งมีมูลค่าต่อรายการสูงกว่าการรับชำระเงินจากประชาชนทั่วไป เช่น การรับชำระค่าภาษีส่งออกและนำเข้าสินค้า การรับชำระค่าภาษีมูลค่าเพิ่ม การรับชำระค่าธรรมเนียม เพื่อขออนุญาตทางธุรกิจ ฯลฯ

๒. การจ่ายเงินของภาครัฐ มีความเกี่ยวข้องกับการจ่ายเงินของภาครัฐไปให้กับประชาชน (Government to Customer: G2C) ซึ่งธุรกรรมการจ่ายเงินจะมีพฤติกรรมคล้ายกับธุรกรรมการรับเงินที่มีปริมาณธุรกรรมจำนวนมากแต่มีมูลค่าไม่สูง เช่น การจ่ายเงินเดือนและค่าจ้างของพนักงานภาครัฐ การคืนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การให้สวัสดิการของภาครัฐ การให้เงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย ฯลฯ และการจ่ายเงินของภาครัฐไปให้กับภาคธุรกิจ (Government to Business: G2B) เช่น การคืนเงินภาษีมูลค่าเพิ่ม การคืนเงินกู้ยืมของภาครัฐ การจ่ายชำระค่าจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ ฯลฯ

๓. การชำระเงินระหว่างภาครัฐ มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเงินระหว่างหน่วยงานราชการ (Government to Government payments: G2G) โดยเป็นการนำส่งรายได้ที่หน่วยงานราชการต่าง ๆ รับจากประชาชนและธุรกิจเข้าเป็นเงินคงคลัง และการเบิกจ่ายเงินงบประมาณจากส่วนกลางไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ

ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนางานบริการภาครัฐด้านการชำระเงินภาครัฐ ให้เป็นแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือการก้าวสู่สังคมไร้เงินสดของหน่วยงานราชการ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของภาครัฐ เพราะนอกจากจะเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนแล้ว ยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการภาครัฐ การติดตามตรวจสอบภาครัฐ และการลดโอกาสในการทุจริตของภาครัฐอีกด้วย

สำหรับหน่วยงานภาคธุรกิจนั้น e-payment จะช่วยลดต้นทุนการจัดการของผู้ที่เกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น โดยปกติเช็คหรือเงินสดมีต้นทุนในการจัดการที่สูงมาก โดยเฉพาะเงินสดถือว่ามีค่าใช้จ่ายสูงที่สุด ตั้งแต่การเบิก การเก็บรักษา จนถึงการจ่ายชำระและบันทึกรายการ รองลงมา ก็เป็นการชำระด้วยเช็ค ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ พบว่าภาคธุรกิจมีต้นทุนในการใช้เช็คเฉลี่ยต่อฉบับสูงถึง ๘๘.๖๐ บาท ประกอบไปด้วยค่าใบเช็ค ค่าเวลา และเงินเดือนของพนักงานและผู้บริหารที่เป็นผู้ลงนามบนเช็ค ในขณะที่การโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์หรือ e-payment มีต้นทุนเฉลี่ยต่อรายการเพียง ๒๘.๒๐ บาท หรือต่างกันถึงรายการละ ๖๐ บาท

หากมองในภาพรวมของธุรกิจในประเทศ จากข้อมูลในหลาย ๆ ประเทศ พบว่า e-payment ช่วยลดค่าใช้จ่ายของประเทศโดยรวมได้ไม่น้อยกว่า ๑% ของ GDP ต่อปี ดังนั้น รัฐบาลในหลาย ๆ ประเทศ รวมถึงประเทศไทยจึงได้พยายามผลักดันให้ผู้ประกอบการหันมาใช้การชำระแบบ e-payment เพื่อทดแทนเงินสดและเช็คมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ e-payment ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและโอกาสในการทำธุรกิจ กล่าวคือ จากเดิมการทำธุรกรรมด้วยเงินสดและเช็คเป็นธุรกรรมที่คู่ค้าต้องมาพบกัน (face to face transaction) จึงเป็นอุปสรรคสำหรับบางธุรกิจ เช่น

e-commerce ฯลฯ ในขณะที่ e-payment ช่วยให้คู่ค้าที่อยู่ห่างกันสามารถชำระเงินระหว่างกันได้ จึงเป็นการเพิ่มโอกาสของการทำธุรกิจระหว่างประเทศได้อีกด้วย

การรณรงค์ให้ประชาชนใช้จ่ายเงินผ่านระบบ e-payment

รัฐบาลได้จัดให้มีการรณรงค์ให้ประชาชนใช้จ่ายเงินผ่านระบบ e-payment ผ่านโครงการประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินผ่านระบบ e-payment ที่ถูกต้อง รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดการใช้งานจริง เช่น รณรงค์ผ่านการชิงโชคเมื่อมีการชำระด้วย e-Payment ช่องทางต่าง ๆ ฯลฯ ตลอดจนโครงการร่วมกับผู้ให้บริการเครือข่ายบัตรต่าง ๆ ได้แก่ American Express JCB International (Thailand) UnionPay International และ VISA พร้อมทั้งผู้ให้บริการทางการเงินในไทย ประกอบด้วย สมาคมธนาคารไทย สภาสถาบันการเงินของรัฐ สมาคมธนาคารนานาชาติ สมาคมการค้าผู้ให้บริการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ไทย สมาคมโทรคมนาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ บริษัท National ITMX จำกัด และบริษัท Thai Payment Network จำกัด ผลักดันการใช้ “มาตรฐานคิวอาร์โค้ด (QR Code) เพื่อการชำระเงิน” ซึ่งเป็นช่องทางการชำระเงินที่สะดวกและมีต้นทุนต่ำให้แก่ประชาชนและร้านค้า ช่วยให้การจัดทำบัญชีง่ายกว่าการทำธุรกรรมด้วยเงินสดมาก และเพิ่มความปลอดภัยในการชำระเงินเพราะเจ้าของบัตรไม่ต้องให้บัตรหรือข้อมูลบนบัตรแก่ร้านค้า

ประโยชน์ของ e-payment

๑. ด้านระบบเศรษฐกิจ

๑.๑ ลดต้นทุนของประเทศ จากการที่ประชาชนเลือกใช้การชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์แทนเงินสด จะช่วยลดต้นทุนการบริหารจัดการเงินสดของประเทศ เช่น การพิมพ์ธนบัตร การผลิตเหรียญกษาปณ์ การขนส่ง การนับคัด และการทำลาย ฯลฯ

๑.๒ ลดปัญหาเศรษฐกิจนอกระบบ การทำธุรกรรมผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถเก็บข้อมูลต่าง ๆ ไว้ใช้ในกระบวนการตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน เพิ่มความโปร่งใสและลดปัญหาการทุจริตและเศรษฐกิจนอกระบบ

๑.๓ มีข้อมูลในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว เมื่อมีการใช้ e-Payment อย่างแพร่หลาย และธุรกรรมการค้าการลงทุนต่าง ๆ เข้าสู่ระบบ e-Payment อย่างครอบคลุมทั่วถึง ข้อมูลกิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้จะถูกรวบรวม ติดตาม และวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และกำหนดนโยบายช่วยเหลือธุรกิจและประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

๑.๔ ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ทั้งด้านขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย (Competitiveness) ด้านอันดับความยาก-ง่ายในการประกอบธุรกิจ (Ease of Doing Business) ในส่วนของการชำระภาษี และด้านดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) โดยเฉพาะในมิติด้านความเหลื่อมล้ำในกลุ่มผู้ที่ขาดโอกาสและ

ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ จากการศึกษาที่สามารถจ่ายเงินช่วยเหลือและเงินสวัสดิการได้อย่างทั่วถึง และเต็มเม็ดเต็มหน่วยมากขึ้น

๒. ด้านภาคธุรกิจ

๒.๑ พัฒนาศักยภาพการแข่งขันและสร้างโอกาสทางธุรกิจให้แก่ภาคธุรกิจในทุกระดับและหลายมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก (SMEs) โดยเริ่มตั้งแต่การโอนเงินและชำระหนี้ได้โดยง่าย ผ่านระบบ e-Payment ที่ครบวงจร ด้วยต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม ทดแทนวิธีการชำระเงินแบบเดิมที่ใช้เงินสดหรือเช็ค ซึ่งจะมีต้นทุนในการบริหารจัดการที่สูงกว่า

๒.๒ มีช่องทางการชำระเงินหลายรูปแบบ เช่น ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ ผ่านบัตรอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการชำระเงินทาง Online อันจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนธุรกิจ e-Commerce

๒.๓ เพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนของภาคธุรกิจ จากการพัฒนา ระบบ e-Tax Invoice และระบบนำส่งข้อมูลภาษี รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องทางอิเล็กทรอนิกส์ จะช่วยให้การทำธุรกรรมระหว่างประชาชน ธุรกิจ และกรมสรรพากร เป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และลดภาระในจัดทำและรับส่งเอกสารและแบบฟอร์มต่าง ๆ ระหว่างกัน เช่น การใช้ใบเสร็จรับเงินและใบกำกับภาษีแบบอิเล็กทรอนิกส์ แทนเอกสารที่เป็นกระดาษ รวมทั้งเพิ่มความสะดวก รวดเร็วในการทำธุรกรรมชำระเงินทั้งด้านรับและจ่ายกับหน่วยงานภาครัฐอีกด้วย

๓. ด้านประชาชน

๓.๑ สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินและบริการ e-Payment โดยประชาชนสามารถใช้บริการทางการเงินและ e-Payment ด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม รวดเร็ว และสามารถทำได้โดยง่ายและสะดวก ในลักษณะ Anywhere Anytime Any Device

๓.๒ ได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยมีช่องทางการรับเงินช่วยเหลือและเงินสวัสดิการจากภาครัฐที่สะดวกยิ่งขึ้น ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงและได้รับสิทธิ์ตามที่ตนเองพึงมี รวมถึงสามารถใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อในการรับเงินช่วยเหลือและนำไปใช้จ่ายผ่านร้านค้าที่กำหนด หรือนำไปใช้กับบริการต่าง ๆ ของภาครัฐ ตามที่รัฐบาลจะกำหนดต่อไป เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ ระบบการรักษาพยาบาล ฯลฯ

๓.๓ เพิ่มประสิทธิภาพในการรับและจ่ายเงินกับหน่วยงานภาครัฐ โดยมีช่องทางการให้ประชาชนรับเงิน และชำระเงินกับหน่วยงานภาครัฐที่สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น เช่น การจ่ายคืนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาโดยนำเข้าบัญชีเงินฝากแทนการจ่ายเป็นเช็ค การชำระภาษีอากรและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ แก่หน่วยงานภาครัฐด้วยบัตรอิเล็กทรอนิกส์แทนการใช้นเงินสด ฯลฯ

๔. ด้านหน่วยงานภาครัฐ

๔.๑ เพิ่มประสิทธิภาพในการจ่ายเงินสวัสดิการและเงินช่วยเหลือแก่ประชาชน ภาครัฐสามารถจ่ายเงินช่วยเหลือและสวัสดิการให้แก่ประชาชนได้โดยตรง ถึงมือประชาชนอย่าง

เต็มเม็ดเต็มหน่วย ถูกกลุ่มเป้าหมาย ไม่เกิดความซ้ำซ้อน ลดข้อผิดพลาด และสามารถบริหารจัดการ และประเมินผลประสิทธิภาพของเงินช่วยเหลือต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

๔.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการรับจ่ายเงินของภาครัฐผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ สามารถบริหารจัดการเงินงบประมาณได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และสามารถส่งเงินถึงผู้รับได้โดยตรง รวมทั้งทำให้กระบวนการรับส่งเงินของภาครัฐมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ลดโอกาสเกิดการทุจริต

๔.๓ เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีและช่วยให้ภาครัฐมีฐานข้อมูลภาษีที่ครบถ้วนมากขึ้น ภาครัฐสามารถนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดนโยบายการบริหารจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทัวถึง และเป็นธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกวรินทร์ สระบุรีนทร์ (ฐานข้อมูลระบบออนไลน์, ๒๕๕๙) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกชำระเงินผ่านโมบายแอปพลิเคชัน สตาร์บัคส์ไทยแลนด์มีทั้งหมด ๑๐ ปัจจัย โดยเรียงลำดับจากปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านการเข้าถึงของรูปแบบการดำเนินชีวิต ปัจจัยด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง ปัจจัยด้านช่องทางการเข้าถึงแอปพลิเคชัน และความน่าเชื่อถือของแอปพลิเคชัน ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์แอปพลิเคชัน ปัจจัยด้านการนำเสนอและลักษณะทางกายภาพ ปัจจัยด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับแอปพลิเคชัน ปัจจัยด้านกระบวนการและภาพลักษณ์ของแอปพลิเคชัน ปัจจัยด้านราคาในการดาวน์โหลดและใช้งานแอปพลิเคชัน ปัจจัยด้านการส่งเสริมการเข้าถึงแอปพลิเคชัน ปัจจัยด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์แอปพลิเคชัน และพบว่า เหตุผลหลักที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจเลือกชำระเงินผ่านโมบายแอปพลิเคชันสตาร์บัคส์ไทยแลนด์ ได้แก่ ความสะดวกสบายสามารถใช้ชำระเงินได้ทุกที่ทุกเวลา

ทัศนทยา ธรรมวนิช (ฐานข้อมูลระบบออนไลน์, ๒๕๖๐) ได้ศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของสังคมไร้เงินสดของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีทัศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของสังคมไร้เงินสดโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านความง่ายในการใช้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านประโยชน์ใช้สอย และด้านความสอดคล้อง ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ใช้บริการที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของสังคมไร้เงินสดด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความง่ายในการใช้ และด้านค่าใช้จ่าย ต่างกัน ผู้ใช้บริการที่มีระดับการศึกษาสูงสุดต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของสังคมไร้เงินสดด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความง่ายในการใช้ ด้านความสอดคล้อง ด้านความน่าเชื่อถือ และด้านค่าใช้จ่าย ต่างกัน ผู้ใช้บริการที่มีอาชีพต่างกันมีทัศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของสังคมไร้เงินสดด้านความง่ายในการใช้ ด้านความสอดคล้อง และด้านความน่าเชื่อถือ ต่างกัน และผู้ให้บริการที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีทัศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของสังคมไร้เงินสดด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความสอดคล้อง และด้านค่าใช้จ่าย ต่างกัน

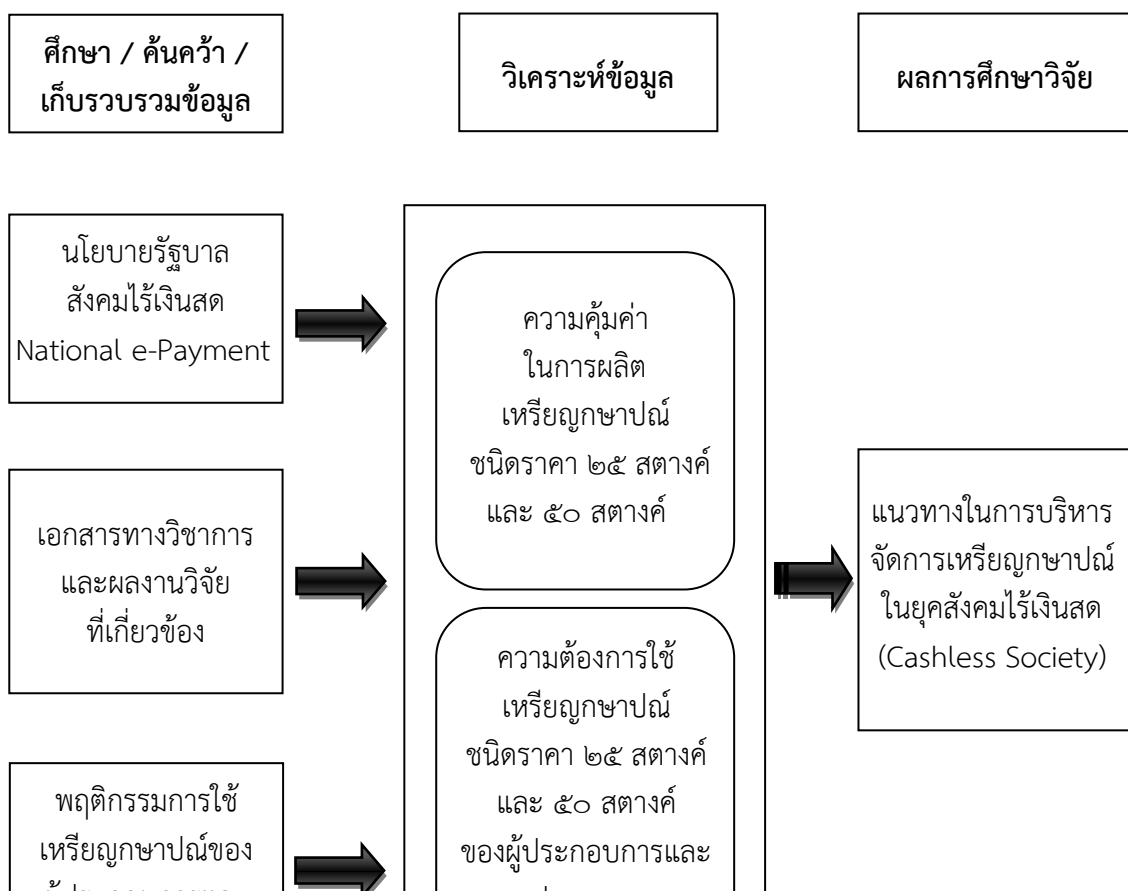
อรุณพ ดวงมณี และต่อตระกูล อุบลวัตร (๒๕๖๑ : ๑๕๐) ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้สื่อใหม่ และทัศนคติที่มีต่อการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดโดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๔๕ จากคะแนนเต็ม ๕.๐๐ โดยส่วนใหญ่เห็นว่า การเข้าสู่สังคมไร้เงินสดทำให้ระบบการเงินของประเทศมีความทันสมัย

ณัฐพัชร์ อภิรุ้งเรืองสกุล และประสพชัย พสุนนท์ (๒๕๖๑ : ๒๖) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน QR Code ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ด้านอัตราค่าบริการ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้บริการ อายุของผู้ใช้บริการ และการใช้ Mobile Banking Application เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจทำธุรกรรมทางการเงิน QR Code

อย่างไรก็ดี การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมซึ่งเป็นความเคยชินอย่างการใช้เงินสดให้หันมาใช้บริการ e-Payment มากขึ้นนั้น ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เกิดการใช้งาน จึงมีความจำเป็นที่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และผู้ให้บริการการชำระเงินจะต้องประสานความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการผลักดันบริการ e-Payment ไปยังภาคประชาชน เพื่อให้เกิดการลองใช้ กระตุ้นให้เกิดประสบการณ์การใช้ e-Payment ที่ดีอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในวงกว้างต่อไป

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัย เรื่อง ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยดังนี้

สรุป

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่ากรมธนารักษ์มีภารกิจหลักด้านหนึ่งในการผลิตและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์ในระบบเศรษฐกิจ โดยมีกำลังการผลิตและนำเหรียญทุกชนิดราคาออกจ่ายแลกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ปีละประมาณ ๑,๕๐๐ ล้านเหรียญ ในขณะที่มีผู้นำเหรียญมาแลกคืนเพียงร้อยละ ๑๘ หรือประมาณปีละ ๒๗๐ ล้านเหรียญ เท่านั้น ทำให้ภาครัฐต้องใช้จ่ายเงินเพื่อผลิตเหรียญกษาปณ์ใหม่ป้อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีผู้นำมาแลกคืนน้อยมาก ประมาณ ๐.๕% จึงเป็นภาระค่าใช้จ่ายประจำต้องงบประมาณภาครัฐที่ต้องผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคา เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

โดยที่ในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายชัดเจนให้ใช้ระบบ e-payment ในการทำธุรกรรมทางการเงินของหน่วยงานของรัฐบาลทุกแห่ง โดยพัฒนาระบบการชำระเงินโดยอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในรูปแบบบัตรเครดิต บัตรเดบิต คิวอาร์โค้ด การโอนเงิน และอื่น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกกับผู้ประกอบการและลดการผลิตธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ซึ่งเป็นต้นทุนของประเทศอย่างหนึ่ง โดยรัฐบาลมุ่งหวังให้ประเทศไทยก้าวไปสู่ประเทศที่เป็นสังคมไร้เงินสด (Cashless Society)

ดังนั้น เพื่อให้กรมธนารักษ์ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลังสามารถสนองตอบนโยบายของรัฐบาลในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) ซึ่งจะมีประโยชน์ในการนำไปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กับผู้บริหารกรมธนารักษ์และกระทรวงการคลังเพื่อนำมาวางแผนการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนเฉพาะชนิดราคาที่เป็นต่อระบบเศรษฐกิจ เพื่อมิให้เป็นภาระกับงบประมาณภาครัฐในระยะยาวต่อไป

บทที่ 3

การกำหนดแผนผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ ของก รมธนารักษ์ในแต่ละปี

การศึกษาเรื่องความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) ใช้วิธีการศึกษาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารการผลิตและจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนของกรมธนารักษ์แต่ละชนิดราคาออกสู่ระบบเศรษฐกิจและราคาสินค้าบริการต่าง ๆ ในปัจจุบัน และการศึกษาถึงพฤติกรรม การชำระค่าสินค้าและบริการของประชาชน เพื่อพิจารณาความจำเป็นเหมาะสมและความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ และ ๕๐ สตางค์ รวมถึงผลกระทบที่อาจมีขึ้นจากการยกเลิกการผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคา ซึ่งประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปหลากหลายสาขาอาชีพ ผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กับกรมธนารักษ์ รวมทั้งผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม ซึ่งได้ขนาดตัวอย่างจำนวน ๓๕ คน ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) แบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือแบบมาตรฐาน (Structured or standardized interviews)

จากข้อมูลทั่วไปของประชากรผู้ให้สัมภาษณ์ ในด้านปริมาณพฤติกรรม การชำระค่าสินค้าและบริการ และความต้องการขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จะเห็นได้ว่า เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีมากที่สุด และมีอายุระหว่าง 31 - 40 ปี รองลงมา มีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ อายุระหว่าง 41 - 50 ปี และอายุระหว่าง 51 - 60 ปี ส่วนใหญ่จะมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 21,001 - 30,000 บาท และมีรายได้ 30,001 - 50,000 บาท มีรูปแบบการใช้ชีวิตในครอบครัวที่ส่วนใหญ่อยู่ร่วมกับครอบครัวและบุตร รองลงมา คือ การใช้ชีวิตคนเดียว

กลุ่มเป้าหมายผู้มารับบริการและปริมาณความต้องการขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์

๑. ปริมาณความต้องการขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน

กรมธนารักษ์มีภารกิจสำคัญประการหนึ่ง คือ ดำเนินการเกี่ยวกับการจ่ายแลก รับแลก ตรวจพิสูจน์เหรียญกษาปณ์ และดูแลจัดเก็บบริหารจัดการเหรียญกษาปณ์ ให้เพียงพอต่อการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งในแต่ละปีกรมธนารักษ์จะต้องดำเนินการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนจำนวนเท่าใดนั้น จะมีคณะกรรมการวางแผนเหรียญกษาปณ์เป็นผู้กำหนดแผนการผลิต และแผนการจัดหาเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปี โดยประมาณการความต้องการเหรียญในระบบเศรษฐกิจจากการนำข้อมูลค่าเฉลี่ยการจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนสุทธิ (เหรียญใหม่) ทุกชนิด

ราคาย้อนหลัง ๕ ปี คำนวณร่วมกับอัตราเงินเพื่อคาดการณ์จากธนาคารแห่งประเทศไทย เช่น อัตราเงินเฟ้อในปี ๒๕๖๓ คาดว่าจะขยายตัวในช่วงร้อยละ ๑ - ๓ จึงคำนวณจึงใช้อัตราสูงสุดร้อยละ ๓ ในการประมาณการความต้องการเหรียญในระบบเศรษฐกิจ นอกเหนือจากการกำหนดแผนผลิตตามความต้องการเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปริมาณเหรียญตัวเปล่าหรือเหรียญสำเร็จรูปคงเหลือ หากเหรียญไม่เพียงพอต่อการผลิตจะต้องลดแผนการผลิตให้สอดคล้องกับปริมาณเหรียญที่มี และบริหารการจ่ายแลกเหรียญให้เพียงพอต่อความต้องการ โดยนำเหรียญที่ผลิตในปีก่อน (ในกรณีที่มีเหรียญคงเหลือ) มาจ่ายแลก หรือเร่งรับคืนเหรียญเพื่อนำมาจ่ายแลกกลับเข้าระบบเศรษฐกิจอีกครั้ง

จากข้อมูลสถิติการผลิตเหรียญของกรมธนารักษ์ จะเห็นได้ว่า แผนการผลิตเหรียญกษาปณ์มีแนวโน้มผลิตเหรียญ ๕๐ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้น (ร้อยละ ๒๕) เมื่อเปรียบเทียบการผลิตจากปีงบประมาณ ๒๕๖๑ สำหรับเหรียญ ๒๕ สตางค์ มีอัตราการผลิตเหรียญลดลงจากปีงบประมาณ ๒๕๖๑ (ลดลงร้อยละ ๒.๓๗) โดยเมื่อพิจารณาต้นทุนประมาณการผลิตต่อเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ของกรมธนารักษ์ จะเห็นได้ว่าเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๕๐ สตางค์ มีต้นทุนประมาณการต่อเหรียญทั้งหมดในอัตรา ๐.๓๐๖๓ บาท (อัตราต้นทุนการผลิตเหรียญที่ต่ำกว่าราคาหน้าเหรียญร้อยละ ๓๘.๗๔) และเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีต้นทุนประมาณการต่อเหรียญทั้งหมดในอัตรา ๐.๒๕๗๙ บาท (เป็นอัตราต้นทุนการผลิตเหรียญที่สูงกว่าราคาหน้าเหรียญร้อยละ ๓.๑๖)

เมื่อศึกษาจากสถิติการจ่ายแลกเหรียญชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จะเห็นได้ว่าในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีสัดส่วนอัตราการจ่ายแลกให้กับผู้มารับบริการ ดังนี้

๑.๑ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีสัดส่วนการจ่ายแลกสำหรับผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อ / ซุปเปอร์มาเก็ตในห้างสรรพสินค้า จำนวน ๑๔๗,๓๘๘,๐๐๐ ล้านเหรียญ คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๙๑ และประชาชนทั่วไป จำนวน ๒๐,๒๗๔,๕๐๐ ล้านเหรียญ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๙

๑.๒ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ มีสัดส่วนการจ่ายแลกสำหรับผู้ประกอบการร้านค้าสะดวกซื้อ / ซุปเปอร์มาเก็ตในห้างสรรพสินค้า จำนวน ๘๓,๐๘๕,๐๐๐ ล้านเหรียญ คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๐๗ และประชาชนทั่วไป จำนวน ๑๒,๓๓๕,๗๑๐ ล้านเหรียญ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๙๓ อัตราการจ่ายแลกเหรียญ ๒ ชนิดราคา มีแนวโน้มลดลงจากเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ ๒๕๖๑ โดยเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๕๐ สตางค์ มีอัตราการลดลงจากเดิมร้อยละ ๒๑.๗๗ และเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีอัตราการจ่ายแลกลดลงร้อยละ ๑๑.๓๔ และเมื่อศึกษาจากสถิติอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีอัตราการรับคืนเหรียญ ๒ ชนิดราคา ในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ ๒๕๖๑ โดยอัตราการรับคืนเหรียญ ๒๕ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ ๘๙.๗๓ และการรับคืนเหรียญ ๕๐ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นในอัตราร้อยละ ๑๐๓.๒๐ ซึ่งเป็นอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์ที่เพิ่มสูงขึ้นมากกว่า ๑ เท่าตัว

๒. พฤติกรรมและความคิดเห็นในการเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปหลากหลายสาขาอาชีพ ผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กับกรมธนารักษ์ สำหรับการใช้เหรียญกษาปณ์ในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ

ในรอบ ๑ เดือน จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่เคยใช้เหรียญกษาปณ์ มีเพียง ๔ ราย ที่ไม่เคยใช้เหรียญกษาปณ์ และเมื่อสอบถามถึงการใช้เหรียญกษาปณ์หน่วยสตางค์ (๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์) ในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ในรอบ ๓ เดือนที่ผ่านมา มีจำนวน ๑ ราย ที่มีการใช้เหรียญกษาปณ์ และ ๒ ราย ที่เคยมีการใช้เหรียญกษาปณ์หน่วยสตางค์ (๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์) ในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ในรอบ ๖ เดือนที่ผ่านมา สำหรับผู้ที่เคยใช้เหรียญกษาปณ์ในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ากว่าร้อยละ ๙๐ ไม่เคยมีการใช้เหรียญกษาปณ์หน่วยสตางค์ (๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์) ในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ในรอบ ๑ รอบ ๓ และในรอบ ๖ เดือนที่ผ่านมา

สอบถามพฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์หน่วยสตางค์ (๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์) ในอดีตที่ผ่านมา นั้น ส่วนใหญ่เคยใช้เหรียญกิจกรรมด้านการหยุดเหรียญทำบุญตามตู้ การซื้อสินค้าในร้านค้าใกล้บ้าน การจ่ายค่าบริการสาธารณะ การใช้จ่ายในร้านสะดวกซื้อ การใช้จ่ายในตลาดสด/ตลาดนัด การใช้จ่ายในแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป การใช้ซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้า การจ่ายค่าเรือด่วน/เรือข้ามฟากสาธารณะ การใช้บัตรรถไฟฟ้าสาธารณะ เมื่อสอบถามเกี่ยวกับการชำระค่าสินค้าและบริการในร้านสะดวกซื้อ กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่จะนิยมการใช้เงินสดในการชำระค่าสินค้าและบริการ มีเพียงบางส่วนที่นิยมใช้บัตรเครดิต และบัตรสมาชิก/ QR Code แต่เมื่อมีการสอบถามถึงพฤติกรรมการใช้ชำระค่าสินค้าและบริการในห้างสรรพสินค้าส่วนใหญ่ก็ยังนิยมใช้เงินสดในการชำระค่าสินค้าและบริการ ควบคู่กับการใช้บัตรเครดิตในการชำระค่าสินค้าและบริการ เมื่อมีการสอบถามถึงสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับสินค้าและบริการที่ยังมีราคาเป็นหน่วยสตางค์ ส่วนใหญ่มองว่ายังมีสินค้าและบริการที่มีราคาเป็นหน่วยสตางค์ ไม่ว่าจะเป็นนมในร้านสะดวกซื้อ เนื้อสัตว์ในห้างสรรพสินค้า สินค้าในร้านสะดวกซื้อบางรายการ ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ทั้งค่าน้ำและค่าไฟฟ้า ค่าบริการเรือข้ามฟาก ของใช้อุปโภคในห้างสรรพสินค้า ยาคุลย์ ซึ่งมีราคาอยู่ที่ ๗.๕๐ บาท น้ำหวานเฮลบลูบอยราคา ๕๔.๕๐ บาท และนมเมจิราคา ๑๒.๕๐ บาท (รัตนา ต้นตระกูล, ๕๙ ปี)

เมื่อมีการสอบถามถึงความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคาต่าง ๆ ในการซื้อสินค้าและบริการ ส่วนใหญ่ยังคงมองว่ามีความจำเป็น โดยให้เหตุผลว่าการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค และการขนส่งสาธารณะยังจำเป็นต้องใช้เงินสดอยู่ รวมทั้งการทำบุญโดยการหยุดตู้ก็มีความเชื่อว่าควรหยุดเหรียญทำบุญในตู้ให้ครบทุกชนิดราคา (สถาปนา โอสถานนท์, ๓๖ ปี) และมีเหตุผลในด้านความจำเป็นสำหรับการซื้อสินค้าและบริการในราคาที่ต่ำกว่าราคาธนบัตร (นุศรา ปานนาค, ๓๓ ปี) ใช้จ่าย สะดวก และมีความทนกว่าธนบัตร (ชลรัศมี ชูกร, ๓๓ ปี) การใช้ซื้อสินค้าปลีกย่อยที่ราคาไม่สูง การใช้จ่ายค่าบริการหรือซื้อสินค้าบางรายการยังมีความจำเป็นต้องใช้เหรียญ เช่น ตู้หยุดเหรียญ หรือการใช้สำหรับเป็นเงินทอนในการขายสินค้า (ณัฐกานต์ จันตะยอด, ๓๘ ปี) สินค้าบางชนิดยังคงมีเศษสตางค์อยู่ (ธันยรัตน์ พากเพียร, ๓๗ ปี)

สำหรับกลุ่มที่มองว่าเหรียญกษาปณ์ทุกชนิดราคามีความจำเป็นแต่น้อย ได้ให้เหตุผลไว้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเพราะส่วนใหญ่จะชำระค่าสินค้าและบริการในรูปแบบบัตรเครดิต (เอกอนันต์ นพกร, ๕๗ ปี) เหตุผลที่เกี่ยวกับราคาสินค้าและบริการส่วนใหญ่มีราคาที่สูงกว่า ๑๐ บาท (ปิยนันท์ เลือดไทย, ๕๔ ปี) ราคาสินค้าและบริการส่วนใหญ่จะระบุราคาจำนวนเต็ม ไม่ค่อยมีเศษ (จรินทร์ ชูกร, ๘๐ ปี) เหตุผลที่มองว่ายังมีสินค้าบางรายการที่มีเศษสตางค์ตลอดจนการชำระค่าบริการสาธารณูปโภคต่าง ๆ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ยังมีความจำเป็นอยู่บ้าง (ปาลิดา สมทิพย์, ๒๑ ปี)

นอกจากนี้ ยังมองว่าเหรียญมีความจำเป็นหรือไม่ขึ้นอยู่กับราคาสินค้าและบริการ ซึ่งปัจจุบันมีอยู่น้อยมากที่จะมีเศษสตางค์ (รัตนา ต้นตระกูล, ๕๙ ปี) และในปัจจุบันมีการซื้อสินค้าและบริการแบบออนไลน์เข้ามาแทนที่การใช้เงินสด ทำให้ความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์ทุกชนิดราคาน้อยลง (ศิริวิชญ์ ยืนยง, ๓๙ ปี)

สำหรับประเด็นความจำเป็นในการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และเหรียญ ๕๐ สตางค์ ว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดนั้น ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๘๐ มองว่า ไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และเหรียญ ๕๐ สตางค์ โดยให้เหตุผลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจุบันส่วนใหญ่สินค้าอุปโภคและบริโภคบางรายการไม่มีราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ส่วนใหญ่ตามตลาดสดแม่ค้าจะไม่รับเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จะใช้เฉพาะในห้างสรรพสินค้าเท่านั้น ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายมองว่าไม่มีความจำเป็นเนื่องจากชำระเงินค่าสินค้าและบริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ตามร้านสะดวกซื้อและร้านค้าทั่วไปไม่พบว่ามีการมีราคาสินค้าที่มีหน่วยสตางค์ และในผู้ให้สัมภาษณ์อีกหลายรายมองว่าไม่ได้มีการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเลย อย่างไรก็ตามยังมีกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนประมาณร้อยละ ๒๐ มองว่าเหรียญ ๒๕ สตางค์ และเหรียญ ๕๐ สตางค์ ยังมีความจำเป็นโดยให้เหตุผลว่าจำเป็นต้องใช้ในบริการขนส่งสาธารณะ และซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้า ใช้บริการในร้านสะดวกซื้อ ใช้ในการจ่ายค่าสาธารณูปโภค ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ สินค้าและบริการบางประเภทยังมีราคา ๒๕ สตางค์ และเหรียญ ๕๐ สตางค์อยู่ เช่น ค่าเรือข้ามฟาก ค่านมในร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น จึงยังมองว่ามีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน

ราคาสินค้าเครื่องอุปโภค บริโภค และบริการต่าง ๆ ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน

จากข้อมูลของกระทรวงพาณิชย์ (๒๕๖๓) ได้รายงานสถานการณ์ราคาสินค้าและบริการในปัจจุบัน ที่แสดงถึงดัชนีราคาผู้บริโภค (เงินเฟ้อทั่วไป) ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ที่เพิ่มสูงขึ้นในอัตราร้อยละ ๐.๗๔ เมื่อเปรียบเทียบกับเดือนเดียวกันของปี ๒๕๖๒ โดยมีปัจจัยที่สำคัญจากสินค้าเครื่องอุปโภค บริโภค ในหมวดอาหารและเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ที่ปรับตัวสูงขึ้นในทุกกลุ่มสินค้า โดยเฉพาะอาหารสด อาหารสำเร็จรูป และเครื่องประกอบอาหาร ซึ่งเป็นผลจากสถานการณ์ภัยแล้ง ในขณะที่กลุ่มพลังงานกลับมาหดตัวอีกครั้งในรอบ ๒ เดือน สำหรับหมวดอื่น ๆ ยังคงเคลื่อนไหวในทิศทางปกติ โดยแสดงดังตารางดัชนีราคาผู้บริโภคดังนี้

ตารางที่ ๓ - ๑ ดัชนีราคาผู้บริโภค

สินค้าอุปโภค บริโภค และบริการต่าง ๆ	การเพิ่มสูงขึ้น หรือลดลง	% (ร้อยละ)
ข้าว แป้งและผลิตภัณฑ์จากแป้ง	↑	7.77
เนื้อสัตว์ เป็ดไก่และสัตว์น้ำ สูงขึ้น (เนื้อสุกร)	↑	2.44
ผักสด (ผักคะน้า กระเทียม ผักบุ้ง ชিং หัวหอมแดง)	↑	3.46
ผลไม้สด (ฝรั่ง กล้วยน้ำว้า สับปะรด ส้มเขียวหวาน)	↑	1.32
ไข่และผลิตภัณฑ์นม (ไข่ไก่ ไข่เป็ด นมเปรี้ยว)	↑	0.95

เครื่องประกอบอาหาร (น้ำมันพืช มะพร้าว (ผลแห้ง/ขูด) น้ำปลา ซอสหอยนางรม)	↑	2.56
เครื่องดื่ม ไม่มีแอลกอฮอล์ (น้ำอัดลม น้ำหวาน เครื่องดื่มรสช็อกโกแลต)	↑	2.31
อาหารบริโภคในบ้าน (กับข้าวสำเร็จรูป อาหารเช้า ข้าวแกง/ข้าวกล่อง)	↑	0.80
อาหารบริโภคนอกบ้าน (กับข้าวสำเร็จรูป อาหารเช้า ข้าวแกง/ข้าวกล่อง)	↑	0.49
หมวดอื่น ๆ ไม่ใช่อาหารและเครื่องดื่ม	↓	0.01
พาหนะการขนส่งและการสื่อสาร ตามราคาขายปลีกน้ำมันเชื้อเพลิงทุกประเภท (ยกเว้นก๊าซยานพาหนะ (LPG))	↓	0.48
การสื่อสาร (เครื่องรับโทรศัพท์มือถือ) และหมวดเครื่องนุ่งห่มและรองเท้า (เสื้อยืดบุรุษ รองเท้าหุ้มส้นหนังสตรี เสื้อยกทรงสตรี)	↓	0.01
หมวดเคหสถาน (ค่าเช่าบ้าน น้ำยารีดผ้า ผงซักฟอก)	↑	0.22

ตารางที่ ๓ - ๑ ดัชนีราคาผู้บริโภค (ต่อ)

สินค้าอุปโภค บริโภค และบริการต่าง ๆ	การเพิ่มสูงขึ้น หรือลดลง	% (ร้อยละ)
หมวดการตรวจรักษาและบริการส่วนบุคคล (ผลิตภัณฑ์ป้องกันและบำรุงผิว น้ำยาระงับกลิ่นกาย โฟมล้างหน้า)	↑	0.38
หมวดการบันเทิง การอ่าน การศึกษาฯ (ค่าเดินทางไปเยี่ยมญาติและทำบุญ ค่าเล่าเรียน-ค่าธรรมเนียมการศึกษา) รวมทั้ง ค่าโดยสารสาธารณะ	↑	0.52
หมวดยาสูบและเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ โดยเฉลี่ยไม่เปลี่ยนแปลง	-	-

ที่มา : ดัชนีราคาผู้บริโภค, ศูนย์บริการข้อมูลสารสนเทศออนไลน์, กระทรวงพาณิชย์, 2563.

สำหรับราคาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้ในครัวเรือน กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ (2563) ได้มีการรวบรวมข้อมูลราคาสินค้าอุปโภค ดังนี้

ตารางที่ ๓ - ๒ ราคาสินค้าอุปโภค

รายการสินค้าบริโภคที่ใช้ในครัวเรือน	ราคา	หน่วย
น้ำมันถั่วเหลืองบริสุทธิ์ บรรจุขวด 1 ลิตร ตรารุ่ง	40.00 - 48.00	บาท/ขวด
น้ำมันปาล์มสำเร็จรูปชนิดบรรจุขวด 1 ลิตร	40.00 - 42.00	บาท/ขวด
น้ำมันมะพร้าวสำเร็จรูป ชนิดบรรจุขวด 1 ลิตร ตรารอยไทย	98.00 - 115.00	บาท/ขวด
น้ำมันรำข้าวบริสุทธิ์สำเร็จรูปบรรจุขวด 1 ลิตร ตราคิง	57.00 - 60.00	บาท/ขวด
ไก่สดทั้งตัว (ไม่รวมเครื่องใน)	65.00 - 70.00	บาท/ตัว
ไข่ไก่ เบอร์ 0	3.80 - 3.90	บาท/ฟอง
ไข่เป็ด ใหญ่	4.50 - 4.60	บาท/ฟอง
ไข่เป็ดเค็ม ใหญ่	6.00 - 7.00	บาท/ฟอง
เนื้อโค สันนอก สะโพก	230.00 - 270.00	บาท/กก.

รายการสินค้าบริโภคที่ใช้ในครัวเรือน	ราคา	หน่วย
เนื้อโค สันใน	300.00 - 400.00	บาท/กก.
สุกรชำแหละ เนื้อแดง สะโพก	150.00 - 155.00	บาท/กก.
มะพร้าวขาวขูด (ไม่ขูดผิว)	70.00 - 75.00	บาท/ กก.
มะพร้าวทึบสะเก ผลใหญ่ ปอกเปลือก	42.00 - 45.00	บาท/ผล
งาขาว (เมล็ดใหญ่)	110.00 - 120.00	บาท/กก.
งาดำ	130.00 - 140.00	บาท/ กก.

ตารางที่ ๓ - ๒ ราคาสินค้าอุปโภค (ต่อ)

รายการสินค้าบริโภคที่ใช้ในครัวเรือน	ราคา	หน่วย
ถั่วลิสงกะเทาะเปลือก คัดธรรมดา	65.00 - 70.00	บาท/ กก.
กล้วยหอมทองใหญ่ (14 - 15 ผล)	70.00 - 90.00	บาท/หวี
แตงโม พันธุ์กินรี	17.00 - 19.00	บาท/ กก.
ฝรั่งกิมจู (คัด)	35.00 - 40.00	บาท/ กก.
มะม่วง - เขียวเสวย เบอร์ 0	45.00 - 50.00	บาท/ กก.
มะละกอแขกดำ	15.00 - 20.00	บาท/กก.
ส้มเขียวหวาน รังสิต เบอร์ 6	60.00 - 65.00	บาท/ กก.
ส้มโอ ขาวน้ำผึ้ง - เล็ก	45.00 - 55.00	บาท/ผล
สับปะรด ศรีราชา เบอร์ 1	20.00 - 22.00	บาท/กก.
พริกสดชี้ฟ้า	5.00 - 6.00	บาท/ขีด
ผักบุ้งจีน คัด	20.00 - 25.00	บาท/กก.
ผักชี คัด	9.00 - 10.00	บาท/ขีด
ผักคะน้า คัด	30.00 - 35.00	บาท/กก.
ผักกาดหอม คัด	35.00 - 40.00	บาท/กก.
ผักกาดขาวปลี คัด	25.00 - 30.00	บาท/กก.
ผักกะเฉด	20.00 - 25.00	บาท/กำ
ผักกวางตุ้ง คัด	20.00 - 25.00	บาท/กก.
ถั้วฝักยาว คัด	65.00 - 70.00	บาท/กก.
แตงกวา คัด	28.00 - 30.00	บาท/กก.
ต้นหอม คัด	7.00 - 8.00	บาท/ขีด
ขึ้นฉ่าย คัด	8.00 - 9.00	บาท/ขีด
ขิงแก่	60.00 - 70.00	บาท/กก.
ข้าวโพดฝักอ่อน	32.00 - 35.00	บาท/กก.
กะหล่ำปลี คัด	20.00 - 25.00	บาท/กก.
กะหล่ำดอก คัด	30.00 - 35.00	บาท/กก.

ที่มา : ราคาสินค้าอุปโภค, ศูนย์บริการข้อมูลสารสนเทศออนไลน์, กระทรวงพาณิชย์, 2563.

จากการพิจารณาราคาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคของกระทรวงพาณิชย์ จะเห็นได้ว่าราคาสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นใช้ในครัวเรือน ส่วนใหญ่ไม่มีสินค้าอุปโภคที่มีหน่วยราคา 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ มีเพียงไข่ไก่และไข่เป็ดที่มีราคาต่อหน่วยเป็นเศษสตางค์ ซึ่งสินค้าทั้ง 2 ประเภทในท้องตลาดทั่วไปจะเป็นการขายในลักษณะแพ็ค (5 ฟอง / 10 ฟอง) โดยเมื่อทำการสำรวจในตลาดสดสำหรับสินค้าทั้ง 2 รายการแล้ว สำหรับไข่ไก่เบอร์ศูนย์จะเป็นการขายในราคา 45 บาท/10 ฟอง และไข่ไก่เบอร์ต่าง ๆ ก็จะเป็นราคาสินค้าราคาเต็มหน่วย ไม่มีราคาที่มีหน่วยสตางค์ (ตลาดสดนนทบุรี, 2563)

ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่นิยมใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ในชีวิตประจำวัน ผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายมองว่ามีอุปสรรคในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ โดยให้เหตุผลว่า บางครั้งเกิดความยุ่งยาก และไม่สะดวกในการพกพาเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ซึ่งมีขนาดเล็ก บางรายมองว่าในชีวิตประจำวันไม่ได้มีการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในการใช้จ่ายเลย การจ่ายค่าสินค้าและบริการบางรายการรวมถึงตามตลาดทั่วไปไม่รับเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เช่น ตู้หยอดเหรียญอัตโนมัติ บางรายมองว่า เหรียญเริ่มหายากส่วนใหญ่จะได้มาจากร้านสะดวกซื้อและธนาคาร ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายมองว่าเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีขนาดเล็กเกินไป แยกขนาดและสีในการใช้งานลำบาก เพราะสีที่เหมือนกัน และขนาดที่ไม่แตกต่างกันนัก บางรายมองว่าเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ รกกระเป๋ และไม่ค่อยมีความจำเป็นในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันด้วย

๑. อุปสรรคในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน

ประเด็นอุปสรรคในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ สำหรับกลุ่มที่คิดว่าไม่มีอุปสรรคในการใช้เหรียญกษาปณ์ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในชีวิตประจำวันนั้น บางรายมองว่าเมื่อได้เหรียญมาก็เก็บสะสมไว้ บางรายมองว่าหากมีความจำเป็นต้องใช้ตามห้างสรรพสินค้าและห้างค้าปลีกยังคงรับเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ตามปกติ บางรายก็ยังมองว่า มีความจำเป็นต้องใช้ในการใช้จ่ายในสิ่งต่าง ๆ เช่น ค่าโดยสาร การซื้อของ จึงมองว่ายังไม่เป็นอุปสรรคในชีวิตประจำวัน บางรายมองว่ามีการใช้จ่ายเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในชีวิตประจำวันน้อยมาก บางรายเป็นความเคยชินในการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จึงไม่เกิดอุปสรรคใด ๆ

๒. ผลดี/ผลเสียสำหรับการยกเลิกการใช้เหรียญราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์

ประเด็นเกี่ยวกับผลดี/ผลเสียสำหรับการยกเลิกการใช้เหรียญราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๘๐ มองว่าไม่มีผลเสียในการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ รวมทั้งการใช้จ่ายอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันเลย โดยให้เหตุผลว่ามีช่องทางอื่นในการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ เช่น QR Code บัตรเครดิต บางรายมองว่าปกติก็ไม่ค่อยได้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว บางรายให้เหตุผลว่า ปัจจุบันมีการทำธุรกรรมผ่านทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ในระบบออนไลน์มากขึ้น ซึ่งค่าใช้จ่ายสตางค์จะปรากฏอยู่ในระบบการใช้จ่ายออนไลน์อยู่แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นในการพกพาเหรียญสตางค์ และช่องทางใช้จ่ายในการซื้อสินค้าด้วยเงินสดตามร้านค้าก็ยังไม่มีความจำเป็นและเป็นที่นิยมเหรียญสตางค์ (ณัฐกานต์ จันทะยอด, ๓๘ ปี) บางรายมองว่าเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ส่วนใหญ่จะใช้ก็ต่อเมื่อได้รับทอนมาจากห้างสรรพสินค้าและจะนำกลับไปใช้ก็ต่อเมื่อซื้อสินค้าและบริการในห้างสรรพสินค้าอีกครั้ง แต่ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้นำกลับมาใช้ มักจะเก็บเหรียญที่ได้รับทอนมาไว้ที่บ้านมากกว่าเนื่องจากไม่ยากพกพา (วิณิตา โคสิตนนท์, ๓๔ ปี) บางรายมองว่าปัจจุบัน เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีมูลค่าน้อยมากซึ่งสินค้าและบริการส่วนใหญ่ที่ใช้ในชีวิตประจำวันจะไม่มีหน่วยเศษสตางค์ และผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายได้ให้คำตอบไปในแนวทางเดียวกันว่า ไม่ค่อยได้ใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ สำหรับการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการอยู่แล้ว จึงมองว่าไม่มีผลต่อการใช้ในชีวิตประจำวันถ้าในกรณีมีการยกเลิกเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เมื่อสอบถามผู้ประกอบการธุรกิจที่พักในจังหวัดน่าน (นันทราศิริรีสอร์ท, ๕๕ ปี) มองว่าธุรกิจที่พักไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เนื่องจากการใช้จ่ายสำหรับค่าบริการของรีสอร์ท ผู้ที่เข้ามาใช้บริการจะใช้ช่องทางจ่ายค่าบริการในระบบ Application ธนาคารแบบออนไลน์ บัตรเครดิต หรือแม้กระทั่งการจ่ายในรูปแบบเงินสดก็จะมีค่าบริการเป็นเศษสตางค์ ในกรณีถ้ามีการยกเลิกการผลิตเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จึงมองว่าไม่มีผลกระทบต่อธุรกิจโดยรวม รวมทั้งไม่มีผลกระทบต่อตนเองเช่นกัน สำหรับผู้ที่มองว่าถ้ามีการยกเลิกจะเป็นผลดีต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน โดยผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายมองว่าการยกเลิกเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์จะเป็นผลดี โดยบางรายให้เหตุผลว่า เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีขนาดเล็ก มีความยุ่งยากในการใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเหรียญภาษาปณินปัจจุบันก็มีหลายชนิดราคาอยู่แล้ว บางรายมองว่าการยกเลิกเหรียญดังกล่าวทำให้ไม่ต้องมีเหรียญในกระเป๋าเยอะเกินไป สำหรับกรณีที่มีการยกเลิกจะเป็นผลเสียต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันซึ่งมีเพียงน้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ซึ่งถือว่ามีเพียงส่วนน้อย โดยผู้ให้สัมภาษณ์ทุกรายที่มองว่าราคาสินค้าและบริการบางชนิดมีราคาหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ การยกเลิกการใช้เหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคาจะทำให้ผู้บริโภครู้สึกขาดทุน (จุฑาทิพย์ เหมทพนนท์, ๓๘ ปี)

๓. ผลกระทบในกรณีที่มีการยกเลิกเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์

ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบในกรณีที่มีการยกเลิกเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๐ มองว่าไม่มีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน โดยให้เหตุผลว่าถ้ามีการยกเลิกจะจ่ายเงินค่าสินค้าและบริการทางออนไลน์ บางรายไม่ได้ใช้ในการชำระสินค้าและบริการในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายมองว่า ส่วนใหญ่เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จะสามารถใช้ได้เฉพาะที่ห้างสรรพสินค้าเท่านั้น การซื้อสินค้าในตลาดจะไม่รับเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ และเมื่อได้รับเหรียญสตางค์มาแล้ว ก็จะไม่นิยมพกติดตัว ทำให้มองว่าไม่มีผลกระทบ

เลยถ้ามีการยกเลิกการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ (วิณิตา, ๓๔ ปี) บางรายเห็นควรให้ยกเลิกการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เพราะปัจจุบันแทบจะไม่ได้ใช้เหรียญสตางค์เลย สำหรับกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ที่มองว่าถ้ามีการยกเลิกเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จะมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นซึ่งมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๑๗ โดยให้เหตุผลว่า ปัจจุบัน ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ยังมีอยู่ในสินค้าและบริการ รวมทั้งค่าบริการในคมนาคม บางรายมองว่ามีผลกระทบเพราะจะทำให้ราคาสินค้าเพิ่มขึ้นจากเดิม

๔. ผลกระทบในกรณีที่มีการยกเลิกเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ต่อระบบเศรษฐกิจ

ประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบในกรณีที่มีการยกเลิกเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ต่อระบบเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มองว่าไม่แน่ใจว่าจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจหรือไม่ โดยผู้ให้สัมภาษณ์บางรายให้เหตุผลว่าถ้ามีจำนวนน้อย อาจไม่กระทบ แต่ถ้ามีจำนวนมาก ๆ อาจจะมีผลกระทบได้ บางรายมองว่าปัจจุบันมีการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์มีผู้ใช้น้อย แต่ก็ยังมีบางส่วนที่ยังมีความจำเป็นต้องใช้ บางรายมองว่าไม่แน่ใจเนื่องจากผู้ประกอบการบางรายยังมีความจำเป็นต้องใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ บางรายมองว่าไม่แน่ใจว่าจะมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจหรือไม่ เนื่องจากไม่รู้ว่าจะในระบบเศรษฐกิจในประเทศ หน่วยสตางค์ ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์จะมีผลต่อการเงินมากน้อยเพียงใด (เพทชาย สุขสง, ๒๒ ปี) ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายมองว่าที่ไม่แน่ใจว่ามีผลต่อระบบเศรษฐกิจหรือไม่ เนื่องจากอาจจะมีความเป็นไปได้ทั้ง ๒ ทาง คือ ในทางที่ดีและทางที่ไม่ดี ซึ่งมีโอกาสที่สินค้าและบริการบางรายการที่มีราคาหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จะถูกปรับราคาขึ้นเป็น ๑ บาท ซึ่งทำให้ผู้บริโภคเสียประโยชน์ได้ (ปาลิดา สมทิพย์, ๒๑ ปี) บางรายมองว่าที่ไม่แน่ใจเนื่องจาก อาจจะมีหรือไม่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจก็ได้ ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของรัฐบาล แต่อาจจะเกิดปัญหากับระบบบัญชีได้เช่นกัน ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายมองว่าที่ไม่แน่ใจว่าจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจหรือไม่ นั้น เพราะคาดว่าอาจจะต้องซื้อสินค้าและบริการที่แพงขึ้น เช่น จากราคา ๑๒.๕๐ บาท ปรับเป็นราคา ๑๓.๐๐ บาท (ชลรัศมี ชูกร, ๓๓ ปี) บางรายมองว่าที่ไม่แน่ใจเนื่องจากยังมีการใช้จ่ายค่าสินค้าและบริการผ่าน Application ต่าง ๆ ได้

พฤติกรรมการชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ของประชาชนในรูปแบบ e-payment

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปสาขาอาชีพต่าง ๆ และผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน เกี่ยวกับการชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ในรูปแบบ e-payment โดยสอบถามถึงประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการก้าวเข้าสู่สังคมไร้เงินสดในอนาคต ส่วนใหญ่เห็นด้วยที่การชำระค่าสินค้าและบริการควรจ่ายในรูปแบบ e-payment ซึ่งให้เหตุผลที่ใกล้เคียงกัน คือ สะดวกสบาย ไม่ต้องพกพาเงินสด และยังมีความปลอดภัย บางรายให้เหตุผลว่ามีประโยชน์ทั้งต่อประชาชนและภาครัฐ ในแง่ของประชาชนก็จะมีความสะดวกสบายในการชำระค่าสินค้าและบริการ ลดความเสี่ยงของเงินสดสูญหาย สำหรับประโยชน์ของภาครัฐสามารถนำมาเก็บเป็นฐานข้อมูลการใช้จ่าย รายได้ - รายจ่าย นำไปวิเคราะห์การเงินต่อไปได้

(กรีธา สมเกียรติกุล, ๓๑ ปี) ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายมองว่าเห็นด้วยกับการใช้รูปแบบ e-payment เพื่อชำระค่าสินค้าและบริการ แต่ภาครัฐระดับประเทศควรมีการจัดตั้งหน่วยงานกลางในการจัดทำระบบ e-payment เพียงระบบเดียวทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาชนทุกระดับสามารถเข้าถึง โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบการใช้งานที่จะลดอัตราความเสี่ยงในการพกพาเงินสด โดยต้องมีการจัดทำระบบมาตรฐานความปลอดภัยของรูปแบบ e-payment ให้รัดกุมและป้องกันการโจรกรรมทางการเงิน (กัญญารินทร์ ไชยจันทร์, ๔๓ ปี)

มีผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายที่ไม่แน่ใจเกี่ยวกับระบบการชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ในรูปแบบ e-payment ในอนาคต โดยหลายรายให้เหตุผลที่ไม่แตกต่างกัน คือว่าไม่ทราบว่าประเทศไทยจะเกิดผลกระทบใดบ้างในอนาคต เพราะในสังคมยังมีคนที่มีฐานะทางการเงิน การศึกษา และระดับรายได้ที่แตกต่างกัน ความเจริญระหว่างเมืองและชนบท รวมถึงการปรับตัวของประชาชน ซึ่งอาจจะต้องใช้ระยะเวลาในการเปลี่ยนแปลงระบบการใช้จ่ายในรูปแบบ e-payment บางรายให้เหตุผลถึงด้านความปลอดภัยในการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านในรูปแบบ e-payment ที่อาจจะเป็นช่องทางไม่ปลอดภัยจากภัยของที่มีฉ้อโกงได้เช่นกัน (ธันย์ธำรง วงศ์สวัสดิ์, ๓๙ ปี) บางรายมองว่าในปัจจุบันการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ก็ยังมีรูปแบบการใช้จ่ายผ่านเงินสดอยู่มาก สินค้าบางประเภทที่มูลค่าไม่สูงนัก ก็ยังมีความจำเป็นต้องจ่ายในรูปแบบเงินสด

สำหรับผู้ที่ไม่เห็นด้วยในการชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ในรูปแบบ e-payment ได้ให้เหตุผลว่า ผู้สูงอายุหรือเด็กบางคนอาจจะใช้ Application ทางการเงินไม่สะดวก และเกิดความไม่ปลอดภัย อาจถูกคนที่ไม่หวังดีหลอกได้ ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายมองว่าร้านค้าปลีกบางร้านยังต้องการชำระค่าสินค้าและบริการเป็นเงินสด เพื่อความปลอดภัย (รัตนา ต้นตระกูล, ๕๙ ปี) บางรายมองว่าปัจจุบันระบบ e-payment ยังมีบางช่วงที่ระบบรวน ทำให้เกิดความเสียหายในช่วงที่มีความจำเป็นต้องใช้ทำให้มองว่าก่อนที่มีการใช้ระบบ e-payment เพื่อชำระค่าสินค้าและบริการอย่างจริงจัง จำเป็นต้องทำให้ระบบง่าย เสถียรก่อน (ชลรัศมี ชูกร, ๓๓ ปี)

ความคิดเห็นของผู้ประกอบการกับความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์ หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นมูลค่าในด้านต้นทุนในการผลิตเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าต้นทุนในการผลิตเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีมูลค่าสูงหรือต่ำกว่าราคาหน้าเหรียญกษาปณ์ และมีผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปแต่ละสาขาอาชีพ ผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนจำนวนไม่น้อยที่คิดเห็นว่า ต้นทุนในการผลิตเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีมูลค่าสูงกว่าราคาหน้าเหรียญกษาปณ์ แต่ก็ยังมีผู้ที่มองว่าต้นทุนในการผลิตเหรียญต่ำกว่ามูลค่าหน้าเหรียญจำนวน ๒ ราย

สำหรับประเด็นความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ โดยสอบถามทั้งจากผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ

ประชาชนทั่วไปสาขาอาชีพต่าง ๆ ผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนนั้น ส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผู้ประกอบการร้านค้า ธุรกิจที่พักผ่อน (รีสอร์ท) และประชาชนมองว่าการใช้จ่ายส่วนตัวไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ทั้งการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การซื้อสินค้าและบริการ รวมทั้งการใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเมื่อสอบถามถึงความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในภาคธุรกิจที่พักผ่อน ผู้บริหารรีสอร์ทนั้นตราครีรีสอร์ท กล่าวว่า ไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ในการดำเนินธุรกิจบริการที่พักและร้านอาหารเลย เนื่องจากค่าห้องพักที่ให้บริการจะอยู่ระหว่าง ๒,๐๐๐ - ๓,๐๐๐ บาท ต่อวัน ขึ้นไป ซึ่งจะไม่มีหน่วยย่อยของค่าบริการเป็นสตางค์ และรูปแบบการจ่ายเงินของลูกค้าที่มาใช้บริการห้องพักและร้านอาหารส่วนใหญ่เป็นการโอนเงินผ่าน application หรือการจ่ายเงินสดเท่านั้น

สำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นประชาชนทั่วไป รวมถึงผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนมีเพียงน้อยรายเท่านั้นที่มองว่าเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ยังมีความจำเป็นในการใช้จ่ายส่วนตัวในชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายการใช้พาหนะคือ การใช้บริการเรือข้ามฟาก ซึ่งมีหน่วยย่อยค่าบริการเป็นสตางค์ ซึ่งคิดค่าบริการข้ามฟากครั้งละ ๓.๕๐ บาท และบางรายที่มองว่าเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ยังมีความจำเป็นในชีวิตประจำวันเนื่องจากนำมาใช้จ่ายเป็นค่าบริการน้ำ หรือไฟฟ้า และโทรศัพท์สำหรับภาคธุรกิจผู้ให้บริการ เช่น บริษัทไปรษณีย์ไทยที่ให้บริการในด้านการส่งพัสดุรวมทั้งการจ่ายบิลค่าสาธารณูปโภคบางประเภท ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยบริการขนส่งไปรษณีย์ไทยสาขาบางลำพู กล่าวว่า ผู้มาขอรับบริการกับไปรษณีย์ไทยมีความจำเป็นในการใช้เหรียญก่อนข้างน้อยราย โดยมีรายการที่ยังคงใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ สำหรับการจ่ายค่าบริการบัตรเครดิต Citibank ที่มีวงเงินจ่ายมีหน่วยสตางค์เท่านั้น

ความคิดเห็นของประชาชนกับความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนในด้านความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนหลายชนิดราคาในกิจกรรมต่าง ๆ ผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายมองว่าในกรณีที่ได้รับการทอนเงินเป็นเหรียญกษาปณ์ ทั้งชนิดราคา ๑ บาท ๕ บาท และ ๑๐ บาท จากการซื้อสินค้าและบริการแล้ว เกือบทุกรายมีทิศทางเดียวกัน คือ จะนำเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนหลายชนิดราคาไปซื้อสินค้าและบริการในครั้งต่อ ๆ ไป มีเพียงบางรายที่มีทั้งนำไปเก็บสะสมร่วมกับนำไปซื้อสินค้าและบริการในครั้งต่อ ๆ ไป โดยมีเพียงรายเดียวที่เมื่อได้รับการทอนเงินเป็นเหรียญกษาปณ์ ทั้งชนิดราคา ๑ บาท ๕ บาท และ ๑๐ บาท จะนำไปเก็บสะสมเท่านั้น (พรภมล เต็มเต็มทรัพย์, ๕๐ ปี) เมื่อสอบถามกรณีการได้รับทอนจากการซื้อสินค้าและบริการซึ่งเป็นเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ นั้น ผู้ให้สัมภาษณ์บางส่วนยังคงนำไปใช้ซื้อสินค้าและบริการในครั้งต่อ ๆ ไป มีเพียง ๒ รายที่ยังนำเงินทอนเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ไปซื้อสินค้าและบริการรวมทั้งเก็บสะสม แต่ก็ยังมีผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายเมื่อได้รับทอนจากการซื้อสินค้าและบริการ

ซึ่งเป็นเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ นำไปเก็บสะสมเพียงอย่างเดียวหลายรายให้ข้อมูลว่าจะนำไปใช้ในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ในด้านการบริจาคเมื่อรวบรวมจำนวนเหรียญชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ได้มากพอ (ศิริวิชญ์ ยืนยง, ๓๙ ปี) บางรายให้ข้อมูลว่าเมื่อได้รับเหรียญกษาปณ์มาแล้ว ไม่สามารถใช้ได้ต่อไปจึงเก็บกองไว้ไม่ได้ใช้ประโยชน์ เพราะมองว่าใช้จ่ายต่อยาก แม้ค่าตามตลาดไม่ยอมรับเหรียญชนิดราคาดังกล่าว (วิณิตา โคสิตนนท์, ๓๔ ปี)

สำหรับประเด็นในด้านความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคปัจจุบันที่เริ่มมีการเข้าสู่สังคมไร้เงินสด ผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายให้ข้อมูลว่า เมื่อการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจ่ายค่าสินค้าและบริการผ่านบัตรเครดิต บัตรเดบิต การจ่ายเงินผ่าน Mobile banking ผู้ให้สัมภาษณ์หลายรายมองไปในทิศทางที่ใกล้เคียงกันคือ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีความจำเป็นน้อยมาก อาจจะเรียกได้ว่าไม่ค่อยมีความจำเป็นเลย เนื่องจากเมื่อมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการซื้อสินค้าและบริการที่เป็นหน่วยสตางค์ บัตรเครดิตก็สามารถดำเนินการได้ หรือแม้กระทั่งการจ่ายเงินในระบบผ่าน Mobile banking ก็จ่ายค่าสินค้าและบริการในหน่วยสตางค์ได้เช่นกัน เมื่อมีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจที่พักแรม (นันทราศิริริสอร์ท) ถึงความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด มองว่าสำหรับธุรกิจโรงแรมที่พักแรมและร้านอาหารของผู้ประกอบการ ไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เนื่องจากค่าบริการห้องพักและบริการร้านอาหารส่วนใหญ่ลูกค้าจะจ่ายผ่านบัตรเครดิต และ Mobile banking สำหรับร้านอาหารในรีสอร์ทถึงแม้ลูกค้าจะมีการจ่ายเป็นเงินสด แต่ราคาของอาหารและบริการก็จะมีหน่วยราคาเป็นหลักสิบขึ้นไป

สรุป

ปีงบประมาณ ๒๕๖๒ มีสถิติการรับคืนเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ ๒๕๖๑ โดยอัตราการรับคืนเหรียญ ๒๕ สตางค์เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ ๘๙.๗๓ และการรับคืนเหรียญ ๕๐ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นในอัตราร้อยละ ๑๐๓.๒๐ ซึ่งเป็นอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์ที่เพิ่มสูงขึ้นมากกว่า ๑ เท่าตัว ซึ่งการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทุกชนิดราคาในปัจจุบันยังมีความจำเป็นในการซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ ทั้งการซื้อของอุปโภคบริโภค การขนส่งสาธารณะ และในทางศาสนาการทำบุญ และการบริการหรือซื้อสินค้าในราคาที่ต่ำกว่าราคาธนบัตร การใช้ซื้อสินค้าปลีกย่อยที่ราคาไม่สูง ปัจจุบันมีรูปแบบการซื้อสินค้าและบริการออนไลน์เข้ามาแทนที่การใช้จ่ายเงินสดทำให้มีการใช้เหรียญกษาปณ์ทุกชนิดราคาน้อยลง โดยส่วนใหญ่ไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และเหรียญ ๕๐ สตางค์ สำหรับการใช้ในชีวิตประจำวัน สินค้าอุปโภคและบริโภคบางรายการไม่มีราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ตลาดสดแม้ค่าจะไม่รับเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ร้านค้าทั่วไปไม่มีราคาสินค้าที่ต้องการมีหน่วยสตางค์ แต่ก็ยังมีความจำเป็นในบริการขนส่งสาธารณะ และซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อ ใช้ในการจ่ายค่าสาธารณูปโภค ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ สินค้าและบริการบางประเภทยังมีราคา ๒๕ สตางค์ และเหรียญ ๕๐ สตางค์ อยู่ เช่น ค่าเรือข้ามฟาก เป็นต้น สำหรับ

ในภาคของผู้บริโภคทั่วไป การยกเลิกการใช้เหรียญราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จึงอาจจะไม่มีผลเสียในการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ รวมทั้งการใช้จ่ายอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากมีช่องทางอื่นในการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ เช่น QR Code บัตรเครดิต การทำธุรกรรมผ่านทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ในระบบออนไลน์ สำหรับผลเสียต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันถ้ามีการยกเลิกการใช้เหรียญ ๒ ชนิดราคา คงมีเพียงความคิดเห็นว่าจะทำให้สินค้าบางรายการมีโอกาสที่ราคาหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จะถูกปรับราคาขึ้นได้

สำหรับในภาคผู้ประกอบการธุรกิจไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เนื่องค่าบริการไม่มีหน่วยย่อยของค่าบริการเป็นสตางค์ และรูปแบบการจ่ายเงินของลูกค้าที่มาใช้บริการจ่ายโดยใช้ช่องทางจ่ายค่าบริการในระบบ Application ธนาคารแบบออนไลน์ บัตรเครดิต หรือการจ่ายในรูปแบบเงินสด สำหรับธุรกิจผู้ให้บริการขนส่ง ยังมีรายการที่ยังคงใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ สำหรับเป็นการรับ-จ่ายค่าบริการ บัตรเครดิตของผู้มารับบริการที่มีวงเงินจ่ายมีหน่วยสตางค์เท่านั้น ถ้ามีการยกเลิกการผลิตเหรียญ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จึงมองว่าไม่มีผลกระทบต่อธุรกิจ

ในยุคปัจจุบันที่เริ่มมีการเข้าสู่สังคมไร้เงินสด การซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ จะเป็นรูปแบบการจ่ายค่าสินค้าและบริการผ่านบัตรเครดิต บัตรเดบิต การจ่ายเงินผ่าน Mobile banking การชำระค่าสินค้าและบริการต่าง ๆ ในรูปแบบ e-payment มีประโยชน์ทั้งต่อประชาชนและภาครัฐ ทั้งในแง่ของประชาชนก็จะมีความสะดวกสบายในการชำระค่าสินค้าและบริการ ลดความเสี่ยงในการพกพาเงินสด ทำให้การใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ลดความจำเป็นลงมาก ทั้งในแง่ของภาคประชาชนที่จะใช้ก็ต่อเมื่อได้รับทอนจากการซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งเป็นเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ และนำไปกลับไปใช้ซื้อสินค้าและบริการในครั้งต่อ ๆ ไป ในกรณีที่ผู้ค้ายอมรับเหรียญสตางค์ รวมทั้งการเก็บสะสม การไปบริจาค หรือการเก็บกองไว้ไม่ได้ใช้ประโยชน์ สำหรับภาคธุรกิจบริการไม่มีความจำเป็นในการใช้ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีเพียงธุรกิจบริการรับชำระค่าใช้จ่ายบัตรเครดิตในรูปแบบเงินสดที่ยังมีความจำเป็นอยู่บ้าง

บทที่ ๔
ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน
ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์
ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society)

การวิเคราะห์สถานการณ์ข้อเท็จจริงในปัจจุบันถึงปริมาณความต้องการและ
ความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ
๕๐ สตางค์ ในระบบเศรษฐกิจ

กรมธนารักษ์ดำเนินการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคาต่าง ๆ เพื่อออก
จ่ายแลกให้แก่ประชาชน บริษัท ห้างร้าน ธนาคาร และหน่วยงานต่าง ๆ นำไปใช้จ่ายในท้องตลาดและ
หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีการจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์
หมุนเวียนทุกชนิดราคา (ชนิดราคา ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์)
ออกสู่ระบบเศรษฐกิจ จำนวน ๓,๐๐๓.๔๔๔ ล้านเหรียญ คิดเป็นมูลค่า ๗,๙๒๖.๖๔๘ ล้านบาท โดยมี
การรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทุกชนิดราคา จำนวน ๑,๑๓๐.๕๑๗ ล้านเหรียญ คิดเป็นร้อยละ
๓๗.๖๓ ของปริมาณการจ่ายแลกทั้งหมด เมื่อพิจารณาจากจำนวนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา
๕๐ สตางค์ ที่มีการจ่ายแลกออกไปในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ จำนวนทั้งสิ้น ๑๓๙.๘๙๗ ล้านเหรียญ
แต่มีจำนวนที่นำมาแลกคืนเพียง ๖.๘๙๑ ล้านเหรียญ หรือคิดเป็นร้อยละ ๔.๙๒ ของเหรียญที่นำออก
จ่ายแลกไปในระบบเศรษฐกิจ ส่วนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีการจ่ายแลก
ออกไปในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ จำนวนทั้งสิ้น ๒๕๘.๕๑๒ ล้านเหรียญ แต่มีจำนวนเหรียญ
ที่นำมาแลกคืนเพียง ๑๐.๔๓๔ ล้านเหรียญ เท่านั้น หรือคิดเป็นร้อยละ ๔ ของเหรียญที่นำออกจ่าย
แลกไปในระบบเศรษฐกิจ

การวางแผนจัดหาเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่จะนำมาจ่ายแลกเพื่อใช้ในระบบเศรษฐกิจ
จำแนกได้ ๒ กรณี คือ การผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนใหม่ และการรับแลกเหรียญกษาปณ์
หมุนเวียนที่จ่ายแลกไปแล้วกลับมาเข้าระบบเศรษฐกิจอีกครั้ง โดยการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน
ใหม่นั้นจะคาดการณ์ให้สอดคล้องกับประมาณการความต้องการเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในระบบ
เศรษฐกิจของประเทศ โดยการนำข้อมูลค่าเฉลี่ยการจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนสุทธิทุกชนิดราคา
ย้อนหลังเป็นเวลา ๕ ปี นำมาคำนวณร่วมกับอัตราเงินเฟ้อคาดการณ์จากธนาคารแห่งประเทศไทย
รวมทั้งข้อมูลปริมาณเหรียญตัวเปล่าหรือเหรียญสำเร็จรูปคงเหลือ ซึ่งในปัจจุบันสถิติการผลิตเหรียญ
กษาปณ์หมุนเวียน (กรมธนารักษ์, ๒๕๖๓) มีแนวโน้มผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา
๕๐ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นประมาณร้อยละ ๒๕ เมื่อเปรียบเทียบกับจากการผลิตเมื่อปีงบประมาณ
พ.ศ. ๒๕๖๑ สำหรับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีอัตราการผลิตลดลงจาก

ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ ประมาณร้อยละ ๒.๓๗ จากข้อมูลของต้นทุนการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ พบว่า ต้นทุนการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ ต่อเหรียญคิดเป็น ๐.๓๐๖๓ บาท หรือคิดเป็นอัตราต้นทุนการผลิตเหรียญที่ต่ำกว่าราคาหน้าเหรียญร้อยละ ๓๘.๗๔ และเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีต้นทุนการผลิตต่อเหรียญคิดเป็น ๐.๒๕๗๙ บาท หรือคิดเป็นอัตราต้นทุนการผลิตเหรียญที่สูงกว่าราคาหน้าเหรียญร้อยละ ๓.๑๖ โดยเมื่อพิจารณาเงินลงทุนที่ภาครัฐต้องใช้ในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ออกสู่ระบบเศรษฐกิจในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ สำหรับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ เป็นเงินทั้งสิ้น ๖๖.๖๗ ล้านบาท (คิดเป็นต้นทุน ๐.๒๕๗๙ บาท/เหรียญ) และเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ เป็นเงินทั้งสิ้น ๔๒.๘๕ ล้านบาท (คิดเป็นต้นทุน ๐.๓๐๖๓ บาท/เหรียญ) แต่มีปริมาณการนำมาแลกคืนเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๔ ของจำนวนทั้งหมด ซึ่งเมื่อพิจารณาจำนวนเงินลงทุนที่ใช้ในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา เป็นเงินรวมประมาณ ๑๑๐ ล้านบาท อาจเป็นจำนวนเงินงบประมาณที่ต้องสูญเสียในแต่ละปีไม่มากนัก แต่ปริมาณเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ หายไปจากระบบเศรษฐกิจโดยการไม่นำกลับมาใช้ซ้ำของประชาชน จึงเป็นการสูญเสียเปล่าของงบประมาณเป็นภาระของรัฐที่ต้องแบกรับต้นทุนการผลิตนี้ต่อไปทุก ๆ ปี

สำหรับปริมาณความต้องการขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนนั้น จากสถิติการจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ พบว่า มีแนวโน้มที่ลดลงจากเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ อันเนื่องมาจากประชาชนบางส่วนหันมาใช้บริการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น เพราะมีความสะดวก รวดเร็ว และรู้สึกปลอดภัยที่ไม่ต้องถือเงินสด โดยเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ มีอัตราการจ่ายแลกลดลงร้อยละ ๒๑.๗๗ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีอัตราการจ่ายแลกลดลงร้อยละ ๑๑.๓๔ เมื่อพิจารณาจากสถิติการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา ในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ ๘๙.๗๓ และการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ ๑๐๓.๒๐ ซึ่งเป็นอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่เพิ่มสูงขึ้นมากกว่า ๑ เท่าตัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ของประชาชนที่ลดน้อยลง จึงมีเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ๒ ชนิดราคาดังกล่าวเกินความจำเป็นและนำมาแลกคืนกับทางราชการมากขึ้น

สำหรับความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในระบบเศรษฐกิจ โดยศึกษาจากการซื้อสินค้าและบริการ ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๘๐ เห็นว่า ไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ โดยให้เหตุผลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจุบันส่วนใหญ่สินค้าอุปโภคและบริโภคไม่มีราคาที่เป็นหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ประกอบกับแม่ค้าในตลาดสดจะไม่รับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จะใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ๒ ชนิดราคา ดังกล่าวเฉพาะในห้างสรรพสินค้าเท่านั้น รวมถึงอาจไม่มีความจำเป็นที่จะใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน

ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เนื่องจากสามารถชำระค่าสินค้าและบริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนผู้บริโภคบางรายก็ไม่มีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเลย ซึ่งเหตุผลที่จะสอดคล้องกับแนวทางของผู้บริโภคอีกประการหนึ่ง คือ กฎกระทรวงกำหนดจำนวนเงินที่เหรียญกษาปณ์แต่ละชนิดราคาสามารถนำไปชำระหนี้ต่อครั้งได้ไม่เกินที่กำหนด ซึ่งออกตามความในมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ เช่น เหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๕๐ สตางค์ ชำระหนี้ครั้งละไม่เกิน ๑๐ บาท และเหรียญกษาปณ์ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ ครั้งละไม่เกิน ๑๐ บาท สำหรับกรณีที่ผู้บริโภคให้ความเห็นว่ายังคงมีความจำเป็นที่ต้องใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในชีวิตประจำวัน มีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๒๐ โดยให้เหตุผลว่าต้องใช้ชำระค่าบริการขนส่งสาธารณะ เช่น ค่าเรือข้ามฟาก ใช้ชำระค่าสินค้าในห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อ เนื่องจากยังคงมีสินค้าบางประเภทที่มีราคาเป็นหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เช่น นม และใช้ในการชำระค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์

วิเคราะห์เปรียบเทียบผลดี ผลเสีย และผลกระทบกรณียกเลิกหรือลดปริมาณการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ โดยสะท้อนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม

เมื่อพิจารณาจากการสะท้อนความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสีย กรณียกเลิกหรือลดปริมาณการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมนั้น ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ ๘๐ ซึ่งเป็นกลุ่มผู้บริโภคในครัวเรือน กลุ่มธุรกิจบริการ กลุ่มร้านขายของชำ ผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปหลากหลายสาขาอาชีพ และผู้ที่มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน เห็นว่า ไม่มีผลเสียต่อการชำระค่าสินค้าและบริการ และการใช้จ่ายอื่น ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยให้เหตุผลว่ามีช่องทางการชำระเงินช่องทางอื่นที่สามารถชำระค่าสินค้าและบริการได้ เช่น QR Code บัตรเครดิต ประกอบกับในปัจจุบันได้ใช้บริการการทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ผ่านโปรแกรมประยุกต์ (Application) ทางโทรศัพท์เคลื่อนที่มากขึ้น ซึ่งค่าใช้จ่ายหน่วยสตางค์จะปรากฏในระบบการใช้จ่ายออนไลน์แล้ว จึงไม่มีความจำเป็นในการพกพาเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ และมีจำนวนรายการของสินค้าอุปโภคและบริโภคที่มีราคาเป็นหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ น้อยมาก รวมทั้งยังมีความเห็นว่าในปัจจุบันเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีมูลค่าน้อยมาก โดยภาพรวมแล้วสำหรับประชาชนทั่วไปจึงไม่มีผลต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหากกรณีมีการยกเลิกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ สำหรับภาคธุรกิจบริการที่פקให้ความเห็นว่าไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เนื่องจากการชำระค่าบริการจะรับชำระผ่านช่องทางผ่านโปรแกรมประยุกต์ (Application) ธนาคารออนไลน์ บัตรเครดิต หรือแม้กระทั่งการชำระในรูปแบบเงินสดก็ จะไม่มีการคิดค่าบริการเป็นหน่วยสตางค์ ดังนั้น การยกเลิกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จึงไม่มีผลกระทบต่อภาคธุรกิจบริการในภาพรวมเช่นกัน

สำหรับกรณีที่เป็นผลเสียต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหากมีการยกเลิกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีจำนวนประมาณร้อยละ ๒๐ ซึ่งถือว่าเป็นเพียงส่วนน้อย มีความเห็นว่า สินค้าและบริการบางประเภทยังคงมีราคาที่เป็นหน่วยสตางค์ เช่น นม ค่าบริการเรือข้ามฟาก หากมีการยกเลิกการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา จะทำให้ผู้บริโภคทั่วไปมีความรู้สึกว่ขาดทุนได้

ในกรณีการยกเลิกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ไม่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน ประมาณร้อยละ ๘๐ ให้เหตุผลว่าหากมีการยกเลิกผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคาดังกล่าว ก็ยังสามารถชำระเงินค่าสินค้าและบริการผ่านทางระบบออนไลน์ได้ และส่วนใหญ่เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ สามารถใช้ได้เฉพาะที่ห้างสรรพสินค้าเท่านั้น การซื้อสินค้าในตลาดหรือร้านค้าทั่วไปจะไม่รับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ และเมื่อได้รับเหรียญสตางค์มาแล้ว ก็จะไม่นิยมนำมาติดตัวไว้สำหรับผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในกรณีที่มีการยกเลิกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีความเห็นว่าจะไม่แน่ใจว่าจะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจหรือไม่ เนื่องจากปัจจุบันมีผู้ใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ น้อย แม้กระทั่งการปิดบัญชีของหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชนต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันมีข้อกำหนดให้รับส่งเงินผ่านระบบการบริหารการเงินการคลังภาครัฐแบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือ ระบบ GFMS (Government Fiscal Management System) ดังนั้น การดำเนินงานปิดบัญชีของหน่วยงานเหล่านี้จึงไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใด เพราะการปิดบัญชีให้ลงตัวตามยอดรวมของเงินในแต่ละวันที่มีหน่วยสตางค์นั้น เพียงแต่ละหน่วยงานมีเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เพียงหน่วยงานละ ๕ เหรียญ ก็เพียงพอต่อการใช้งานในระบบการปิดบัญชีด้วยเงินสดแล้ว

ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด

กระทรวงการคลังได้ริเริ่มยุทธศาสตร์พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบการชำระเงินในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ (National e-Payment Master Plan) เพื่อปฏิรูปโครงสร้างพื้นฐานของระบบธนาคารในประเทศไทย พร้อมทั้งยกระดับและผลักดันประเทศเข้าสู่เศรษฐกิจยุคดิจิทัลโดยไม่ต้องใช้เงินสดดังเช่นหลายประเทศชั้นนำทั่วโลก ตัวอย่างเช่น การให้บริการโอนเงินและรับโอนเงินแบบใหม่ที่เรียกว่า “Prompt Pay หรือ Any ID” ซึ่งเป็นเพียง ๑ ใน ๕ โครงการที่มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงเครือข่ายการชำระเงินให้สะดวกทันสมัย ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมไร้เงินสด และมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่หันมาใช้ Digital Banking หรือทำธุรกรรมผ่านตู้ ATM กันมากขึ้น และแนวโน้มในการใช้งาน Mobile Banking หรือ Internet Banking ที่เพิ่มสูงขึ้น เป็นเหตุผลส่วนหนึ่งที่ทำให้มีการปิดตัวลงของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยจำนวนกว่า ๒๐๐ สาขา รวมทั้งช่องทางการทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ที่ใช้จ่าย สะดวก อย่างเช่น QR Code Payment ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่จะทำให้สังคมไร้เงินสดเติบโตอย่างก้าวกระโดด ปัจจุบันสถิติของจำนวน

ผู้ให้บริการ Prompt Pay มีมากกว่า ๔๐ ล้านบัญชี มีการทำธุรกรรมโอนเงินมากกว่า ๑๒.๗ ล้านครั้ง วงเงินที่โอนผ่านระบบ Prompt Pay มากกว่า ๔๙๐,๐๐๐ ล้านบาท ซึ่งการชำระค่าสินค้าและบริการ ไม่ว่าจะเป็นร้านค้า ร้านอาหาร ค่าเสื้อผ้า อาหาร ที่พัก หรือค่าโดยสารแท็กซี่ รถทัวร์ รวมทั้งบริการ สาธารณะอื่น ๆ สามารถใช้บริการ Mobile Application แล้วสแกน QR Code Payment โดยไม่ต้อง ชำระค่าธรรมเนียมในการให้บริการทำธุรกรรมใด ๆ ซึ่งรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวันของผู้บริโภค ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้จ่ายจากเงินสดทั้งในรูปแบบธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ มาสู่สังคมไร้เงินสด จากข้อมูลของสถิติการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ (กรมธนารักษ์, ๒๕๖๓) จะเห็นได้ว่า เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีอัตราการรับคืนที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ ๘๙.๗๓ และการรับคืน เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ ๑๐๓.๒๐ ซึ่งเป็นอัตราการรับคืน เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่เพิ่มสูงขึ้นมากกว่า ๑ เท่าตัว เนื่องจากในปัจจุบันมีรูปแบบการซื้อสินค้า และบริการผ่านระบบออนไลน์เข้ามาแทนที่การใช้จ่ายเงินสดมากขึ้น ทำให้มีการใช้เหรียญกษาปณ์ หมุนเวียนทุกชนิดราคาน้อยลง สินค้าอุปโภคและบริโภคที่จำหน่ายในร้านค้าทั่วไปเกือบทุกรายการ ไม่มีราคาเป็นหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ แต่ยังคงมีความจำเป็นในการชำระค่าบริการขนส่ง สาธารณะบางประเภท เช่น ค่าเรือข้ามฟาก การซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อ การจ่ายค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์

ปัจจุบันประเทศไทยมีแนวโน้มการเข้าสู่ยุคสังคมไร้เงินสดซึ่งเห็นได้จากปริมาณธนบัตร และเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มลดลง ขณะที่การใช้ e - Payment มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร เช่น โครงข่ายโทรคมนาคมที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ การพัฒนาโปรแกรมการทำธุรกรรมทางการเงินที่ดี และใช้งานง่าย ฯลฯ ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจทำธุรกรรมทางการเงินออนไลน์ของ ประชาชน ดังจะเห็นได้จากอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ และ เหรียญ ๒๕ สตางค์ ในอดีตมีเพียงร้อยละ ๐.๕ ของปริมาณเหรียญที่นำออกจ่ายแลกในแต่ละ ปีงบประมาณ และถึงแม้ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ ได้มีอัตราการนำมาแลกคืนเพิ่มสูงขึ้นเป็น ร้อยละ ๔ ของจำนวนเหรียญที่นำออกจ่ายแลกก็ตาม ก็ยังถือได้ว่าเป็นสัดส่วนจำนวนที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคาอื่นซึ่งมีค่าเฉลี่ยการรับคืนเหรียญประมาณร้อยละ ๖๐ - ๖๕ ของปริมาณเหรียญที่นำออกจ่ายแลกทั้งหมด และเมื่อพิจารณาจากเงินลงทุนที่ภาครัฐต้อง ใช้ไปในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ออกสู่ระบบ เศรษฐกิจ คิดเป็นเงินงบประมาณประมาณปีละ ๑๑๐ - ๑๕๐ ล้านบาท ถึงแม้จะเป็นเงินจำนวน ไม่มากนัก แต่หากเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา นี้ ยังคงหายไปจากระบบเศรษฐกิจอย่าง ต่อเนื่องโดยประชาชนไม่นำกลับมาใช้อีก จึงเป็นการสูญเสียเปล่าทางงบประมาณและเป็นภาระของ ภาครัฐที่ต้องแบกรับต้นทุนในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนเหล่านี้ต่อไป และหากปล่อยให้ เป็นเช่นนี้ต่อเนื่องในระยะยาว ปัญหาทางด้านต้นทุนและงบประมาณดังกล่าวจะถูกกลืนโดยไม่ได้รับการ แก่ไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่แท้จริงและพฤติกรรมของคนในยุคปัจจุบัน โดยที่คน ส่วนใหญ่มองไม่เห็นความจำเป็นในการใช้เหรียญดังกล่าว และหากมีการยกเลิกเหรียญกษาปณ์

หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการค้ารายชีวิตประจำวันแต่อย่างใด จึงถือว่า ในสภาวะปัจจุบันเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีความจำเป็น น้อยมากในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น การดำเนินนโยบายที่จะผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ต่อไป น่าจะไม่มีมีความคุ้มค่าแต่อย่างใด อันเนื่องด้วยปัจจัยสนับสนุน หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างเช่น การก้าวเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) ซึ่งแนวคิดในการขับเคลื่อนสังคมเศรษฐกิจที่ ปราศจากเงินสด ด้วยการใช้เทคโนโลยีการทำธุรกรรมทางการเงิน เพื่อลดต้นทุนการผลิตและการ ดำเนินการอันเกี่ยวเนื่องกับเงินสด เช่น ต้นทุนการผลิตเหรียญกษาปณ์ ต้นทุนการผลิตธนบัตร ต้นทุน งานด้านเอกสาร ต้นทุนด้านการขนส่งและโลจิสติกส์เงินสด ฯลฯ ประกอบกับความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีทำให้มีรูปแบบและช่องทางการทำธุรกรรมออนไลน์ที่หลากหลาย ส่งผลให้เกิดการสร้าง พฤติกรรมการใช้จ่ายแบบใหม่ ในอนาคตผู้บริโภคในสังคมอาจไม่ต้องพกเงินสดเพียงแต่ทำธุรกรรม ทางการเงินผ่านระบบโทรศัพท์มือถือ ซึ่งจะทำให้ในระบบเศรษฐกิจมีเงินสดหมุนเวียนลดน้อยลงเรื่อย ๆ ดังนั้น หากมีการยกเลิกการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จึงน่าจะมีความคุ้มค่าในยุคสังคมไร้เงินสดเช่นนี้

สรุป

กรมธนารักษ์ได้ผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เป็นเงินตราอยู่ตามภารกิจหน้าที่ของหน่วยงาน แล้วนำออกจ่ายแลกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้สอยซื้อหาสินค้าและบริการต่าง ๆ มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๗ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้นมา นับเป็นเวลากว่า ๙๐ ปี แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมที่แตกต่าง ไปจากเดิม และมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่าง ๆ เข้าสู่สังคมไทยมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตและพฤติกรรมการใช้ เงินตราของคนยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป การใช้เงินสดลดน้อยลงจากเดิมและมีแนวโน้มลดลง อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่พฤติกรรมของคนรุ่นใหม่หันมาใช้จ่ายและทำธุรกรรมทางการเงิน ด้วยรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้ความสำคัญของเงินตราหน่วยย่อยอย่างเหรียญกษาปณ์ หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ห่างหายไปจากชีวิตประจำวัน ประกอบกับราคา สินค้าและบริการต่าง ๆ ในปัจจุบันแทบจะไม่มีจำนวนที่เป็นเศษสตางค์ หรือหากมีก็เป็นเพียงสินค้า ไม่กี่รายการที่มีขายอยู่ในร้านสะดวกซื้อและซูเปอร์มาร์เก็ตเท่านั้น จึงทำให้คนส่วนใหญ่ไม่มีความจำเป็น ต้องใช้เหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ และหากจำเป็นต้องซื้อสินค้าที่มีหน่วยเป็นเศษสตางค์ ก็มีทางเลือกอื่น ในการชำระสินค้าด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ ที่สะดวกสบาย รวดเร็วโดยไม่ต้องพกพา เหรียญเศษสตางค์อีกต่อไป โดยเมื่อมีการสอบถามความคิดเห็นจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ แล้ว ประมาณร้อยละ ๘๐ เห็นด้วยกับการยกเลิกการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ และคิดว่าไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ หากไม่มีเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงนโยบายรัฐบาลที่มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนทุกเพศทุกวัยใช้จ่ายเงิน ด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดโรคอุบัติใหม่ เช่น โควิด ๑๙ แพร่ระบาดไปทั่ว โดยพบว่า ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์เป็นพาหะอย่างหนึ่งในการทำให้เชื้อโควิด ๑๙ แพร่ติดต่อยังบุคคลอื่น ๆ จึงยังเป็นชนวนสำคัญทำให้ประชาชนให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

มากขึ้นเป็นทวีคูณ และใช้เงินสดซึ่งเป็นธนบัตรและเหรียญกษาปณ์น้อยลงยิ่งขึ้น ซึ่งจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในหลากหลายมิติ ส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องต้องกันว่าเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ไม่มีความจำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจ และเมื่อเปรียบเทียบผลดีในการสนองตอบนโยบายรัฐบาลที่มีการลดใช้เงินสด เพื่อเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) อย่างเต็มรูปแบบโดยเร็ว กับทั้งเพื่อเป็นการลดภาระงบประมาณของภาครัฐในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดในระบบเศรษฐกิจออกไป จึงนำไปสู่การพิจารณาในแง่ของความคุ้มค่าแล้ว จึงเห็นควรยกเลิกการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ ในลักษณะค่อยๆ ลดจำนวนผลิตลงทีละน้อย จนเหลือเพียงเพื่อนำมาจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์เหรียญเพื่อการสะสมเท่านั้น โดยไม่นำออกมาใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจอีกต่อไป ดังเช่นเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๑ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑๐ สตางค์ ซึ่งกรมธนารักษ์ได้เคยทำมาแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ยิ่งกว่าในท่ามกลางสถานการณ์ปัจจุบัน

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

กรมธนารักษ์มีภารกิจที่สำคัญ คือ การจัดทำ นำออกใช้ รับคืนเหรียญกษาปณ์ และดำเนินการเกี่ยวกับเงินตราตามกฎหมายว่าด้วยเงินตรา และงานรับจ้างทำของ โดยได้ผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนออกใช้ในระบบเศรษฐกิจ รวม ๙ ชนิดราคา คือ ชนิดราคา ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติเงินตรา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๖) รวมทั้งกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ราคาสิบบาท ห้าบาท สองบาท หนึ่งบาท ห้าสิบบาท ยี่สิบบาท สิบสตางค์ ห้าสตางค์ และหนึ่งสตางค์ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ และมาตรา ๑๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเงินตรา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๖ โดยปัจจุบันเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ ผลิตเพื่อใช้ในระบบบัญชี และใช้เพื่อส่งเสริมการสะสมโดยจัดทำเป็นแผงเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปี ในขณะที่เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ถือเป็นเงินตราย่อยที่สุดที่นำออกจ่ายแลกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนได้ใช้สอยซื้อหาสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยทั้ง ๒ ชนิดราคา ได้มีการผลิตมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๗ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้นมา นับเป็นเวลากว่า ๘๐ ปี

ความต้องการเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคาต่าง ๆ ของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น เมื่อพิจารณาจากสถิติการจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนของสำนักบริหารเงินตรา กรมธนารักษ์ จะเห็นได้ว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีแนวโน้มที่ลดลงจากเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ อันเนื่องมาจากประชาชนบางส่วนได้หันมาใช้บริการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น เพราะมีความสะดวกรวดเร็ว รู้สึกปลอดภัยและไม่เป็นภาระในการถือเงินสด โดยเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ มีอัตราการจ่ายแลกลดลงร้อยละ ๒๑.๗๗ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีอัตราการจ่ายแลกลดลงร้อยละ ๑๑.๓๔ เมื่อพิจารณาจากสถิติการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา พบว่า มีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิมเมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ จำนวน ๒๙๑.๕๗๐ ล้านเหรียญ และรับคืน จำนวน ๖.๓๔๙ ล้านเหรียญ คิดเป็นรับคืนร้อยละ ๒.๑๘ และในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ จ่ายแลก จำนวน ๒๕๘.๕๑๓ ล้านเหรียญ และรับคืน จำนวน ๑๐.๔๓๔ ล้านเหรียญ คิดเป็นรับคืนร้อยละ ๔ จึงมีอัตราการรับคืนในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ สูงกว่าปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นอัตราร้อยละ ๘๙.๗๓ ส่วนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน

ชนิดราคา ๕๐ สตางค์ ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จ่ายแลก จำนวน ๑๗๘.๘๒๑ ล้านเหรียญ และรับคืน จำนวน ๔.๐๖ ล้านเหรียญ คิดเป็นรับคืนร้อยละ ๒.๒๗ และในปี พ.ศ. ๒๕๖๒ จ่ายแลก จำนวน ๑๓๙.๘๙๗ ล้านเหรียญ และรับคืนจำนวน ๑๒.๐๔๖ ล้านเหรียญ คิดเป็นร้อยละ ๘.๖๕ จึงมีอัตราการรับคืนเพิ่มขึ้นกว่าปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ร้อยละ ๑๐๓.๒๐ ถือเป็นอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่เพิ่มสูงขึ้นประมาณ ๑ เท่าตัว สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ของประชาชนที่ลดน้อยลงนั่นเอง

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมมีความแตกต่างไปจากอดีต และมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่าง ๆ เข้าสู่สังคมไทยมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตและพฤติกรรมการใช้เงินตราของ คนยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป มีพฤติกรรมการใช้เงินสดที่ลดน้อยลงไปจากเดิมและมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ก็หันมาใช้จ่ายและทำธุรกรรมทางการเงิน ด้วยรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้ความสำคัญของเงินตราหน่วยย่อยอย่างเช่น เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ห่างหายไปจากชีวิตประจำวัน ประกอบกับราคาสินค้าและบริการต่าง ๆ ในปัจจุบันแทบจะไม่มีจำนวนที่เป็นเศษสตางค์ หรือหากมี ก็เป็นเพียงสินค้าไม่กี่รายการที่มีจำหน่ายในร้านสะดวกซื้อและซูเปอร์มาร์เก็ต รวมทั้งมีค่าบริการขนส่ง สาธารณะบางประเภทเท่านั้นที่ยังคงมีราคาค่าบริการเป็นจำนวนเศษสตางค์ ในขณะที่ร้านค้าทั่วไป ตลาดสด ตลาดนัด ร้านอาหาร และผู้ประกอบการด้านที่พัก ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ ต่างเห็นว่า ปัจจุบันสินค้าและบริการต่าง ๆ ไม่มีราคาที่ลงท้ายด้วยเศษสตางค์แล้ว จึงทำให้คน ส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีความจำเป็นต้องใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ และหาก จำเป็นต้องซื้อสินค้าที่มีหน่วยเป็นเศษสตางค์ ก็มีทางเลือกอื่นในการชำระสินค้าด้วยระบบ อิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ ที่สะดวกสบาย รวดเร็ว โดยไม่ต้องพกพาเหรียญเศษสตางค์อีกต่อไป โดยเมื่อมีการสอบถามความคิดเห็นจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ แล้ว ประมาณร้อยละ ๘๐ เห็นด้วยกับการยกเลิกการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ และคิดว่าไม่ได้ รับผิดชอบต่อใด ๆ หากไม่มีเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ในระบบเศรษฐกิจ

เมื่อพิจารณาถึงนโยบายรัฐบาลที่มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนทุกเพศทุกวัย ใช้จ่ายเงินด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยประชาชนมีแนวโน้มการใช้จ่ายผ่าน Digital Banking หรือทำ ธุรกรรมผ่านตู้ ATM กันมากขึ้น และมีแนวโน้มในการใช้งาน Mobile Banking หรือ Internet Banking ที่เพิ่มสูงขึ้น รวมทั้งในปัจจุบันเกิดเหตุการณ์โรคอุบัติใหม่ เช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของ โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Coronavirus Disease 2019 ; COVID-19) ที่พบว่าธนบัตรและ เหรียญกษาปณ์อาจเป็นสื่อพาหะอย่างหนึ่งในการทำให้เชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ แพร่กระจายและ สามารถติดต่อไปยังบุคคลอื่น ๆ ที่ได้สัมผัส จึงยังเป็นชนวนสำคัญที่ทำให้ประชาชนให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นเป็นทวีคูณ และใช้เงินสดที่เป็นธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ น้อยลง จากความคิดเห็นต่าง ๆ ของประชาชนในหลากหลายมิติ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ไม่มีความจำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจ จึงนับเป็นความสำเร็จขั้นแรกของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมการใช้เงินของประชาชนที่มี ต่อการสนองตอบนโยบายรัฐบาลในการลดการใช้เงินสดเพื่อการเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) อย่างเต็มรูปแบบโดยเร็ว ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยลดภาระงบประมาณของภาครัฐในการ

ผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดในระบบเศรษฐกิจออกไป และนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จากการผลิตเพื่อใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเช่นในปัจจุบัน เป็นการผลิตเพื่อใช้ในระบบบัญชี และใช้เพื่อส่งเสริมการสะสมโดยจัดทำเป็นแผงเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปี เช่นเดียวกับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แม้ว่าปัจจุบันเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีความจำเป็นในระบบเศรษฐกิจน้อยลง แต่ผู้ประกอบการ ห้างร้าน และประชาชนบางส่วน ยังเห็นว่ามีความจำเป็นต้องใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคาอยู่ และกรมธนารักษ์ยังคงจำเป็นต้องผลิตเหรียญดังกล่าวตามพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ (แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติเงินตรา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๖) รวมทั้งกฎกระทรวงกำหนดลักษณะของเหรียญกษาปณ์ราคาสิบบาท ห้าบาท สองบาท หนึ่งบาท ห้าสิบบาท ยี่สิบบาท สิบสตางค์ ห้าสตางค์ และหนึ่งสตางค์ พ.ศ. ๒๕๖๑ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ และมาตรา ๑๐ วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติเงินตรา พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติเงินตรา (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๓๖ แต่เพื่อความเหมาะสมและคุ้มค่ากับสภาพการณ์ปัจจุบัน อาจต้องเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการผลิตจากการผลิตเพื่อใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ เช่นในปัจจุบันเป็นการผลิตเท่าที่จำเป็น เพื่อใช้ในระบบบัญชีของธนาคาร และหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยกำหนดอัตราส่วนจำนวนจ่ายแลกที่เหมาะสม ซึ่งพิจารณาจากสถิติต่าง ๆ ที่ผ่านมา รวมทั้งผลิตเพื่อใช้ส่งเสริมการสะสมโดยจัดทำเป็นแผงเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปี เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่ได้รับความนิยมจากนักสะสมค่อนข้างมาก ทั้งในทวีปยุโรป เอเชีย และอเมริกา ซึ่งในประเทศไทย โดยกรมธนารักษ์ได้จัดทำแผงเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนเพื่อส่งเสริมการสะสม และสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยในแต่ละปีจะมีการผลิตแผงบรรจุเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทุกชนิดรวม ๙ ชนิดราคา ประกอบไปด้วย ชนิดราคา ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ จำหน่ายให้นักสะสมและประชาชนทั่วไป ซึ่งจากสถิติที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่ามีความต้องการเพิ่มขึ้นทุกปี โดยปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ - ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๐ มีการผลิตแผงเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนปีละ ๑๐,๐๐๐ แผง ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ มีการผลิตจำนวน ๑๒,๒๐๐ แผง ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีการผลิตจำนวน ๑๐,๑๐๐ แผง และปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ มีการผลิตจำนวน ๑๕,๐๐๐ แผง (กรมธนารักษ์, ๒๕๖๓) ดังนั้น เมื่อพิจารณาในแง่ของความคุ้มค่าแล้วจึงเห็นควรลดจำนวนการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา ลงจากเดิมมาผลิตตามความจำเป็นที่จะต้องใช้ใช้งานของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งผลิตเพื่อส่งเสริมการสะสมอันเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้เหรียญได้อีกด้วย นอกจากนี้ ยังสามารถนำผลการศึกษาค้นคว้านี้เป็นแนวทางในการพิจารณาความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิด

ราคาอื่น ๆ ที่มีความต้องการใช้ในระบบเศรษฐกิจไม่มากนักได้อีกด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจและพฤติกรรมการใช้เงินของคนในยุคปัจจุบัน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

เมื่อพิจารณาจากสถิติการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา จะสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ของประชาชนที่ลดน้อยลง อันเป็นผลมาจากวิถีชีวิตและพฤติกรรมการใช้เงินตราของคนยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป และมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็หันมาใช้จ่ายและทำธุรกรรมทางการเงินด้วยรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สูงขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์น้อยลง เหรียญดังกล่าวก็จะกลับมาหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจน้อยลง จึงควรประชาสัมพันธ์รณรงค์ให้ประชาชนนำเหรียญ ๒๕ และ ๕๐ สตางค์ กลับมาใช้ อีก รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้รับทราบสถานที่นำมาแลกคืน พร้อมทั้งจัดหาเครื่องจักรรับแลกคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนไปยังชุมชนเขตเมืองทั่วประเทศอย่างน้อยจังหวัดละ ๑ เครื่อง นอกจากนี้ยังควรนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการ เช่น จัดทำระบบการแจ้งความต้องการแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ และ ๕๐ สตางค์ พร้อมทั้งกำหนดนัดวันรับบริการในรูปแบบออนไลน์ให้กับผู้ประกอบการที่มีความจำเป็นต้องใช้เหรียญ เช่น ร้านสะดวกซื้อ ซูเปอร์มาร์เก็ต

๓. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อให้ผลการวิจัยครอบคลุมประชากรที่หลากหลายมากขึ้น เช่น กลุ่มประชาชนในแต่ละภูมิภาค กลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่หลากหลาย ประกอบอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งจะสามารถทำให้ทราบว่าผลการวิจัยนั้น จะสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) หรือไม่ อย่างไร

๓.๒ ควรศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการลดการใช้เงินสด และกำลังก้าวเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) เพื่อศึกษานโยบายการสนับสนุนของรัฐบาล พฤติกรรมของประชาชน และการปรับตัวของผู้ประกอบการต่าง ๆ เช่น ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า ผู้ประกอบกิจการขนส่ง และผู้ผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และกำหนดกลยุทธ์ทางธุรกิจ สำหรับเตรียมความพร้อมต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

วารสาร และหนังสือพิมพ์

ณัฐพัชร์ อภิรุ้งเรืองสกุล และประสพชัย พสุนนท์. “การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทำธุรกรรมทางการเงินผ่าน QR Code ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วารสารปัญญาวิวัฒน์. ปีที่ ๑๐ (พิเศษ), หน้า ๒๖-๔๐.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

เกวรินทร์ สระบูรินทร์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกชำระเงินผ่านโมบายแอปพลิเคชันสตาร์บัคส์ไทยแลนด์”. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๙.

ทัศนทยา ธรรมวนิช. “ทัศนคติเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมของสังคมไร้เงินสดของประชาชนจังหวัดนครศรีธรรมราช”. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐.

พงศ์ธร พากเพียรทรัพย์. “การพัฒนาการบริหารเหรียญกษาปณ์ที่ระลึกผ่านระบบดิจิทัล”. เอกสารทางวิชาการ, กรมธนารักษ์, ๒๕๖๐.

วรรณุช ภู่อิม. “โครงการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำรัชกาลที่ ๑๐”. เอกสารทางวิชาการ, กรมธนารักษ์, ๒๕๖๑.

อรรณพ ดวงมณี และต่อตระกูล อุบลวัตร. “พฤติกรรมการใช้สื่อใหม่ และทัศนคติที่มีต่อการเข้าสู่สังคมไร้เงินสดของประชาชนในกรุงเทพมหานคร”. นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต,

สัมภาษณ์

กัญญารินทร์ ไชยจันทร์. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

กริธา สมเกียรติกุล. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

จรินทร์ ชูกร. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

จุฑาทิพย์ เหมทนนท์. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ชลรัศมี ชูกร. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ณัฐกานต์ จันทะยอด. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ธันย์ธำรง วงศ์สวัสดิ์. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ธันยารัตน์ พากเพียร. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

นุศรา ปานนาค. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ปาไลดา สมทิพย์. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ปิยนันท์ เลือดไทย. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

พรกมล เต็มเต็มทรัพย์. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

เพทชาย สุขสง. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

รัตนา ตันตระกุล. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

วิณิตา โคสิตานนท์. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ศิริวิชญ์ ยืนยง. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

สถาปนา โอสถานนท์. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

เอกอนันต์ นพกร. สัมภาษณ์. กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

พาณิชย์, กระทรวง. “ดัชนีราคาผู้บริโภค”.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.moc.go.th>,
๒๕๖๓.

พาณิชย์, กระทรวง. “ราคาสินค้าอุปโภค” ”.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.moc.go.th>,
๒๕๖๓.

แบบคำถามเชิงโครงสร้าง

โครงการวิจัย เรื่อง พฤติกรรมและความต้องการในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน
ในระบบราคา 25 สตางค์ และชนิดเหรียญราคา 50 สตางค์

คำชี้แจง

1. การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในระบบราคา 25 สตางค์ และชนิดเหรียญราคา 50 สตางค์ ในระบบเศรษฐกิจ
2. โปรดตอบแบบคำถามทุกข้อตามสภาพความเป็นจริงหรือตามความเห็นของท่าน โดยข้อมูลที่ได้รับจากท่านมีความสำคัญยิ่ง อันจะทำให้ผลของการวิจัยนี้มีคุณค่าและนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลที่ได้รับจากท่านเฉพาะการวิจัย เรื่องนี้เท่านั้น และจะเก็บข้อมูลที่ได้รับจากท่านเป็นความลับ การนำเสนอข้อมูลจะกระทำในภาพรวม ซึ่งจะไม่เปิดเผยผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด
3. เมื่อท่านอ่านข้อความข้างต้นมีความเข้าใจดีทุกประการแล้ว ขอความกรุณาท่านได้โปรดตอบคำถามตามความเป็นจริง ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้

ผู้วิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ - สกุลของผู้รับการสัมภาษณ์ (นาย/นาง/นางสาว).....
2. เพศได้แก่ 1. ชาย 2. หญิง
3. ระดับการศึกษาสูงสุด 1. ประถมศึกษา 2. มัธยมศึกษาตอนต้น 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.
 4. อนุปริญญา/ปวส. 5. ปริญญาตรี 6. ปริญญาโท
 7. ปริญญาเอก 8. อื่น ๆ โปรดระบุ.....
4. อายุ ปี
5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 1. ต่ำกว่า/ไม่เกิน 12,000 บาท 2. 12,001 - 21,000 บาท 3. 21,001 - 30,000 บาท
 4. 30,001 - 50,000 บาท 5. 50,001 - 100,000 บาท 6. สูงกว่า 100,000 บาท
6. อาชีพ 1. นักศึกษา 2. พนักงานบริษัทเอกชน 3. ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ
 4. ผู้บริหารเอกชน 5. เจ้าของกิจการ/ธุรกิจ 6. อาชีพอิสระ/ค้าขาย/รับจ้างทั่วไป
 7. พ่อบ้าน/แม่บ้าน 8. เกษียณอายุ (ไม่มีบำนาญ) 9. เกษียณอายุ (มีบำนาญรายเดือน)
7. รูปแบบการใช้ชีวิตในครอบครัว 1. อยู่คนเดียว 2. อยู่ร่วมกับครอบครัวและบุตร
 3. อยู่อาศัยกับเพื่อน/เครือญาติ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและความต้องการในการใช้เหรียญภาพยนต์

1. ในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา ท่านได้ใช้เหรียญภาพยนต์

ในการซื้อสินค้าหรือบริการต่าง ๆ หรือไม่

ไม่เคย

เคย

จำนวน ครั้ง

2. ท่านได้ใช้เหรียญภาพยนต์หน่วยต่างกัน (25 สตางค์ และ 50 สตางค์) ในการซื้อสินค้าหรือบริการต่าง ๆ หรือไม่

(ในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมา)

ไม่เคย

เคย

จำนวน ครั้ง

(ในรอบ 3 เดือนที่ผ่านมา)

ไม่เคย

เคย

จำนวน ครั้ง

(ในรอบ 6 เดือนที่ผ่านมา)

ไม่เคย

เคย

จำนวน ครั้ง

3. โดยทั่วไปท่านเคยใช้เหรียญภาพยนต์
หน่วยสตางค์ (25 สตางค์ 50 สตางค์)
ในกิจกรรมใดบ้าง

หยุดเหรียญทำบุญตามตู้

จ่ายค่าบริการสาธารณะ

ใช้จ่ายในตลาดสด/ตลาดนัด

ใช้ซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้า

ใช้กับรถไฟฟ้าสาธารณะ

ซื้อสินค้าในร้านค้าปลีก

ใช้จ่ายในร้านสะดวกซื้อ

ใช้จ่ายในแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป

ใช้กับเรือท่องเที่ยว/เรือข้ามฟากสาธารณะ

อื่น ๆ (โปรดระบุ)

4. ส่วนใหญ่ท่านชำระค่าสินค้าและบริการในร้านสะดวกซื้อด้วยวิธีการใด

บัตรเครดิต

เงินสด

อื่น ๆ เช่นบัตรสมาชิก/QR Code

5. ส่วนใหญ่ท่านชำระค่าสินค้าและบริการในห้างสรรพสินค้าด้วยวิธีการใด

บัตรเครดิต

เงินสด

อื่น ๆ เช่นบัตรสมาชิก/QR Code

6. ท่านคิดว่าปัจจุบันยังมีสินค้าและบริการที่มีราคาเป็นหน่วยสตางค์ (25 สตางค์ และ 50 สตางค์) หรือไม่

ไม่มี

มี เช่น

7. ท่านคิดว่าการใช้เหรียญภาพยนต์หมุนเวียนทุกชนิดราคามีความจำเป็นหรือไม่

ไม่มีความจำเป็น (โปรดระบุเหตุผล)

มีความจำเป็น (โปรดระบุเหตุผล)

มีความจำเป็นแต่น้อย (โปรดระบุเหตุผล)

8. ปัจจุบันท่านยังมีความจำเป็นจะต้องใช้เหรียญ 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ อยู่หรือไม่

ไม่มีความจำเป็น (โปรดระบุเหตุผล)

มีความจำเป็น (โปรดระบุเหตุผล)

9. ท่านมีปัญหาและอุปสรรคในการใช้เหรียญ 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ในชีวิตประจำวันหรือไม่อย่างไร

มีอุปสรรค เพราะ

ไม่มีอุปสรรค เพราะ

10. ท่านคิดว่าหากมีการขุดเด็กเหรียญ 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ จะมีผลดี/ผลเสียต่อตัวท่านหรือไม่

- ไม่มีผล (โปรดระบุเหตุผล)
- มีผลเสีย (โปรดระบุเหตุผล)

11. ท่านคิดว่าหากมีการขุดเด็กเหรียญ 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ จะมีผลกระทบต่อตัวท่านหรือไม่

- ไม่มีผลกระทบ (โปรดระบุเหตุผล)
- มีผลกระทบ (โปรดระบุเหตุผล)

12. ท่านคิดว่าหากมีการขุดเด็กเหรียญ 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจภายในประเทศหรือไม่

- ไม่มีผลกระทบ (โปรดระบุเหตุผล)
- มีผลกระทบ (โปรดระบุเหตุผล)

13. ท่านคิดว่าต้นทุนในการผลิตเหรียญกษาปณ์ 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ มีมูลค่าสูงหรือต่ำกว่า ราคาหน้าเหรียญ

- สูงกว่ามูลค่าหน้าเหรียญ
- ต่ำกว่ามูลค่าหน้าเหรียญ
- ไม่ทราบ

14. ในกรณีที่ท่านได้รับเงินทอนเป็นเหรียญกษาปณ์ (1 บาท, 2 บาท, 5 บาท, 10 บาท) ท่านได้นำมาใช้ในร้านค้าต่อไป

- ซื้อสินค้าและบริการในครั้งต่อ ๆ ไป
- เก็บสะสม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)

15. ในกรณีที่ท่านได้รับเงินทอนเป็นเหรียญกษาปณ์ 25 สตางค์ และ 50 สตางค์ ท่านได้นำมาใช้ในร้านค้าต่อไป

- ซื้อสินค้าและบริการในครั้งต่อ ๆ ไป
- เก็บสะสม
- อื่น ๆ (โปรดระบุ)

16. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรที่ประเทศไทยกำลังจะก้าวสู่สังคมไร้เงินสดในอนาคต

- เห็นด้วย (โปรดระบุเหตุผล)
- ไม่แน่ใจ (โปรดระบุเหตุผล)
- ไม่เห็นด้วย (โปรดระบุเหตุผล)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับเหรียญกษาปณ์ (25 สตางค์ 50 สตางค์)

.....

.....

.....

สิ้นสุดการสอบถาม ----- ขอขอบคุณท่านเป็นอย่างสูง
ขอขอบคุณในความร่วมมือของทุกท่าน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นางวรรณช ภู่อิ่ม
วัน เดือน ปีเกิด	3 มีนาคม พ.ศ. 2507
การศึกษา	2528 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2542 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2547 ประกาศนียบัตรบัณฑิตทางกฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประวัติการทำงานโดยย่อ	2556 - 2559 ผู้เชี่ยวชาญด้านพัสดุและการคลัง กรมธนารักษ์ 2559 - 2561 ผู้อำนวยการสำนักกาษาปณ์ กรมธนารักษ์
ตำแหน่งปัจจุบัน	ที่ปรึกษาด้านการบริหารเหรียญกษาปณ์และทรัพย์สินมีค่า กรมธนารักษ์

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง ความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในยุคสังคมไร้เงินสด (Cashless Society)

ผู้วิจัย นางวรนุช ภู่อิม หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๒

ตำแหน่ง ที่ปรึกษาด้านการบริหารเหรียญกษาปณ์และทรัพย์สินมีค่า

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรมธนารักษ์มีภารกิจหลักด้านหนึ่งในการผลิตและนำออกใช้เหรียญกษาปณ์ในระบบเศรษฐกิจ รวม ๙ ชนิดราคา ได้แก่ เหรียญ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ ๒๕ สตางค์ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ แต่ใช้หมุนเวียนจริงในระบบเศรษฐกิจปัจจุบันเพียง ๖ ชนิดราคา คือ ๑๐ บาท ๕ บาท ๒ บาท ๑ บาท ๕๐ สตางค์ และ ๒๕ สตางค์ สำหรับเหรียญ ๑๐ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑ สตางค์ มีการผลิตปีละ ๑๐,๐๐๐ เหรียญ เพื่อมีไว้ใช้ในทางบัญชี รวมทั้งจัดทำผลิตภัณฑ์เพื่อการสะสมเท่านั้น ปัจจุบันมีเหรียญกษาปณ์ทุกชนิดราคาหมุนเวียนอยู่ในระบบเศรษฐกิจเป็นจำนวน ๓๖,๗๗๒.๖๔๕ ล้านเหรียญ คิดเป็นมูลค่า ๗๖,๙๕๒.๔๐๙ ล้านบาท หรือร้อยละ ๔ ของเงินตราในระบบเศรษฐกิจทั้งหมด โดยกรมธนารักษ์มีกำลังการผลิตและนำเหรียญทุกชนิดราคาออกจ่ายแลกเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจ ปีละประมาณ ๑,๕๐๐ ล้านเหรียญ ในขณะที่มีผู้นำเหรียญมาแลกคืนเพียงร้อยละ ๑๘ หรือประมาณปีละ ๒๗๐ ล้านเหรียญ เท่านั้น ทำให้ภาครัฐต้องใช้เงินเพื่อผลิตเหรียญกษาปณ์ใหม่ทุกชนิดราคา ป้อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ มีผู้นำมาแลกคืนน้อยมาก ประมาณ ๐.๕% เหตุผลส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากประชาชนนำเหรียญไปแลกคืนกับธนาคารต่าง ๆ และธนาคารไม่รับแลกคืนตามราคาหน้าเหรียญทั้งหมด แต่ใช้ดุลยพินิจส่วนบุคคลพิจารณาเป็นเหรียญชำรุดและรับแลกคืนเพียงครึ่งหนึ่งของราคาหน้าเหรียญ นอกจากนี้ ธนาคารยังเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการให้บริการจ่ายแลกและรับคืนในแต่ละครั้งด้วย จึงทำให้ประชาชนไม่นำเหรียญกลับมาแลกคืน และส่งผลให้เหรียญกษาปณ์เหล่านี้ออกไปนอกระบบเศรษฐกิจ โดยความไม่ตั้งใจของประชาชน ประกอบกับขณะนี้ราคาสินค้าบริการทั่วไปในท้องตลาดไม่มีการกำหนดราคาขายที่มีหน่วยเป็นเศษ ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ยกเว้นในร้านสะดวกซื้อหรือซูเปอร์มาร์เก็ตในห้างสรรพสินค้าเท่านั้น กับทั้งเมื่อประชาชนได้รับเงินทอนเป็นเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ ก็จะไม่นำกลับมาใช้อีก อันเป็นผลมาจากหาสถานที่หรือแหล่งสินค้าบริการที่ใช้เหรียญ ๒ ชนิดราคานี้ยาก ดังเห็นได้จากสินค้าในตลาดสดหรือร้านค้าระดับชุมชน ค่าบริการรถโดยสารประจำทาง เรือข้ามฟาก ตู้บริการหยอดเหรียญต่าง ๆ ไม่มีการกำหนดราคาที่เป็นเศษสตางค์แล้ว จึงทำให้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ไม่เป็นที่นิยมทั้ง ๆ ที่ต้นทุนในการผลิตเหรียญแต่ละเหรียญสูงกว่าราคาหน้าเหรียญมากพอสมควร จึงเป็นภาระค่าใช้จ่ายประจำต้องประมาณภาครัฐที่ต้องผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคา เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนในยุคปัจจุบัน

รัฐบาลมีนโยบายชัดเจนให้ใช้ระบบ e-payment ในการทำธุรกรรมทางการเงินของหน่วยงานของรัฐบาลทุกแห่ง โดยพัฒนาระบบการชำระเงินโดยอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในรูปแบบบัตรเครดิต บัตรเดบิต คิวอาร์โค้ด การโอนเงิน และอื่น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกกับผู้ประกอบการและลดการผลิตบัตรเครดิตและเหรียญกษาปณ์ซึ่งเป็นต้นทุนของประเทศอย่างหนึ่ง โดยรัฐบาลมุ่งหวังให้ประเทศไทยก้าวไปสู่ประเทศที่เป็นสังคมไร้เงินสด (Cashless Society) โดยได้มอบให้กระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพร่วม เพื่อผลักดันให้นโยบายนี้ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น เพื่อให้กรมธนารักษ์ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงการคลังสามารถสนองตอบนโยบายของรัฐบาลในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่การยกเลิกหรือลดการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ซึ่งเป็นเหรียญที่ประชาชนไม่นิยมใช้และเป็นเหรียญกษาปณ์ชนิดราคาที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดในระบบเศรษฐกิจ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนหรือระบบเศรษฐกิจโดยรวมแต่อย่างใด โดยจะทำการศึกษาวิเคราะห์ว่า ในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันที่มีระบบการชำระค่าสินค้าบริการที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และประชาชนทั่วไปได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ อีกหรือไม่ ด้วยการศึกษวิเคราะห์จำนวนการผลิต การจ่ายแลกเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคา และลงพื้นที่เพื่อตรวจสอบราคาสินค้าบริการต่าง ๆ ของผู้ประกอบการทุกระดับตั้งแต่ตลาดสด ร้านค้าระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ซูเปอร์มาร์เก็ตในห้างสรรพสินค้า ค่าสาธารณูปโภค ค่าโดยสารรถ/เรือสาธารณะ และสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ประกอบการร้านค้า ตลอดจนประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวแทนประชากรตัวอย่างในแต่ละสาขาอาชีพที่มาขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ จากกรมธนารักษ์ ถึงเหตุผลจำเป็นที่ต้องการแลกเหรียญและการนำเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ไปใช้ประโยชน์ อีกทั้งรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับรูปแบบวิธีการชำระสินค้าและบริการในยุคปัจจุบัน รวมถึงความเห็นในเรื่องความจำเป็นที่จะผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ต่อไปในสังคมไร้เงินสดตามนโยบายของรัฐบาล ทั้งนี้ เพื่อนำผลการศึกษาดังกล่าวมาวิเคราะห์ความจำเป็นและความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา ซึ่งจะมีประโยชน์ในการนำไปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กับผู้บริหารกรมธนารักษ์และกระทรวงการคลังเพื่อนำมาวางแผนการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนเฉพาะชนิดราคาที่มีความจำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจ เพื่อมิให้เป็นภาระกับงบประมาณภาครัฐในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาวงจรการหมุนเวียน การใช้ และการผลิตเหรียญกษาปณ์ ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน
๒. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาวงจรการหมุนเวียน การใช้ และการผลิตเหรียญกษาปณ์ ชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กับพฤติกรรมการใช้เหรียญดังกล่าวในการชำระค่าสินค้าและบริการของประชาชน
๓. เพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ให้เกิดความเหมาะสม คุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งไม่เป็นภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ และไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตเชิงเนื้อหา : ในการวิจัยนี้มีเนื้อหาของการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลการบริหารการผลิตและจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนของกรมธนารักษ์แต่ละชนิดราคาออกสู่ระบบเศรษฐกิจ และราคาสินค้าบริการต่าง ๆ ในปัจจุบัน รวมทั้งพฤติกรรมของการชำระค่าสินค้าและบริการของประชาชน เพื่อพิจารณาความจำเป็นเหมาะสมและความคุ้มค่าในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ และ ๕๐ สตางค์ ต่อไปหรือไม่เพียงใด รวมถึงผลกระทบที่อาจมีขึ้นจากการยกเลิกการผลิตเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้

๒. ขอบเขตด้านประชากร : ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้าย่อยระดับชุมชน ร้านค้าสะดวกซื้อ ประชาชนทั่วไปแต่ละสาขาอาชีพ ผู้มาติดต่อขอแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กับกรมธนารักษ์

๓. ขอบเขตเชิงระยะเวลา : ระยะเวลาดำเนินการวิจัย เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๒ - พฤษภาคม ๒๕๖๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาข้อมูลที่เป็นเอกสาร อาทิ ตำราทางวิชาการ นโยบายรัฐบาล รายงาน สถิติด้านต่าง ๆ

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกประชากรกลุ่มเป้าหมายตามที่ระบุไว้ในขอบเขตด้านประชากร

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการตรวจเอกสาร และวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และสังเคราะห์ข้อมูลตามหลักการทฤษฎีต่าง ๆ

๓. การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนา และวิเคราะห์นำเสนอข้อสรุปเสนอแนะเชิงนโยบายจากการวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ผลการวิจัย

จากข้อมูลต้นทุนการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ พบว่า ต้นทุนการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ ต่อเหรียญคิดเป็น ๐.๓๐๖๓ บาท

หรือคิดเป็นอัตราต้นทุนการผลิตเหรียญที่ต่ำกว่าราคาหน้าเหรียญร้อยละ ๓๘.๗๔ และเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีต้นทุนการผลิตต่อเหรียญคิดเป็น ๐.๒๕๗๙ บาท หรือคิดเป็นอัตราต้นทุนการผลิตเหรียญที่สูงกว่าราคาหน้าเหรียญร้อยละ ๓.๑๖ โดยเมื่อพิจารณาเงินลงทุนที่ภาครัฐต้องใช้ในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ออกสู่ระบบเศรษฐกิจในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ สำหรับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ เป็นเงินทั้งสิ้น ๖๖.๖๗ ล้านบาท และเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ เป็นเงินทั้งสิ้น ๔๒.๘๕ ล้านบาท แต่มีปริมาณการนำมาแลกคืนเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๔ ของจำนวนทั้งหมด ซึ่งเมื่อพิจารณาจำนวนเงินลงทุนที่ใช้ในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา เป็นเงินรวมประมาณ ๑๑๐ ล้านบาท อาจเป็นจำนวนเงินงบประมาณที่ต้องสูญเสียในแต่ละปีไม่มากนัก แต่ปริมาณเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ หายไปจากระบบเศรษฐกิจโดยการไม่นำกลับมาใช้ซ้ำของประชาชน จึงเป็นการสูญเสียของงบประมาณ เป็นภาระของรัฐที่ต้องแบกรับต้นทุนการผลิตนี้ต่อไปทุก ๆ ปี

สำหรับสถิติการจ่ายแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ พบว่ามีแนวโน้มที่ลดลงจากเดิม เมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ อันเนื่องมาจากประชาชนบางส่วนหันมาใช้บริการชำระค่าสินค้าและบริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น เพราะมีความสะดวกรวดเร็ว และรู้สึกปลอดภัยที่ไม่ต้องถือเงินสด โดยเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ มีอัตราการจ่ายแลกลดลงร้อยละ ๒๑.๗๗ เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ มีอัตราการจ่ายแลกลดลงร้อยละ ๑๑.๓๔ และสถิติการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา พบว่า ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๒ มีอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคา ในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๑ โดยอัตราการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ ๘๙.๗๓ และการรับคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๕๐ สตางค์ เพิ่มสูงขึ้นร้อยละ ๑๐๓.๒๐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ของประชาชนที่ลดน้อยลง จึงมีเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ๒ ชนิดราคาดังกล่าวเกินความจำเป็นและนำมาแลกคืนกับทางราชการมากขึ้น

ผลการศึกษาความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในระบบเศรษฐกิจ จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ประมาณร้อยละ ๘๐ เห็นว่า ไม่มีความจำเป็นในการใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ โดยให้เหตุผลว่าปัจจุบันสินค้าอุปโภคและบริโภคแทบจะไม่มีราคาที่เป็นหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ประกอบกับแม้ค้าในตลาดสดจะไม่รับเหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ๒ ชนิดราคาดังกล่าว จะใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียน ๒ ชนิดราคา ดังกล่าว เฉพาะในห้างสรรพสินค้าเท่านั้น รวมถึงอาจไม่มีความจำเป็นที่จะใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เนื่องจากสามารถชำระค่าสินค้าและบริการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับกรณีที่ผู้บริโภคให้ความเห็นว่ายังคงมีความจำเป็นที่ต้องใช้เหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ในชีวิตประจำวัน มีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๒๐ โดยให้เหตุผลว่าต้องใช้ชำระค่าบริการขนส่งสาธารณะ เช่น ค่าเรือข้ามฟาก ใช้ชำระค่าสินค้าในห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อ เนื่องจากยังคงมีสินค้าบางประเภทที่มีราคาเป็นหน่วย ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ เช่น นม และใช้ในการชำระค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์

ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมแตกต่างไปจากเดิม มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้าสู่สังคมไทยมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตและพฤติกรรมการใช้เงินตราของคนยุคปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป การใช้จ่ายเงินสดลดน้อยลงจากเดิมและมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง คนรุ่นใหม่หันมาใช้จ่ายและทำธุรกรรมทางการเงินด้วยรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์สูงขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้ความสำคัญของเงินตราหน่วยย่อย อย่างเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ห่างหายไปจากชีวิตประจำวัน ประกอบกับราคาสินค้าและบริการต่าง ๆ ในปัจจุบันแทบจะไม่มีจำนวนที่เป็นเศษสตางค์ จึงทำให้คนส่วนใหญ่ไม่มีความจำเป็นต้องใช้เหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ และหากจำเป็นต้องซื้อสินค้าที่มีหน่วยเป็นเศษสตางค์ ก็มีทางเลือกอื่นในการชำระสินค้าด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบต่าง ๆ ที่สะดวกสบาย รวดเร็วโดยไม่ต้องพกพาเหรียญเศษสตางค์อีกต่อไป

เมื่อมีการสอบถามความคิดเห็นจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ประมาณร้อยละ ๘๐ เห็นด้วยกับการยกเลิกการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ และคิดว่าไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ หากไม่มีเหรียญทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงนโยบายรัฐบาลที่มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนใช้จ่ายเงินด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกิดโรคอุบัติใหม่ เช่น โควิด ๑๙ แพร่ระบาดไปทั่ว โดยพบว่า ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ เป็นพาหะอย่างหนึ่งในการทำให้เชื้อโควิด ๑๙ แพร่ติดต่อไปยังบุคคลอื่น ๆ จึงยังเป็นชนวนสำคัญทำให้ประชาชนให้ความสำคัญกับการใช้จ่ายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้นเป็นทวีคูณ และใช้เงินสดน้อยลง ซึ่งจากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในหลากหลายมิติ ส่วนใหญ่มีความเห็นพ้องต้องกันว่าเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ ไม่มีความจำเป็นต้องระบบเศรษฐกิจ และเมื่อเปรียบเทียบผลดีในการสนองตอบนโยบายรัฐบาลที่มีการลดใช้เงินสด เพื่อเข้าสู่สังคมไร้เงินสด (Cashless Society) อย่างเต็มรูปแบบโดยเร็ว กับทั้งเพื่อเป็นการลดภาระงบประมาณของภาครัฐในการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนที่มีความจำเป็นน้อยที่สุดในระบบเศรษฐกิจออกไป จึงนำไปสู่การพิจารณาในแง่ของความคุ้มค่าแล้ว จึงเห็นควรยกเลิกการผลิตเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนทั้ง ๒ ชนิดราคานี้ ในลักษณะค่อย ๆ ลดจำนวนผลิตลงทีละน้อย จนเหลือเพียงเพื่อนำมาจัดทำเป็นผลิตภัณฑ์เหรียญเพื่อการสะสมเท่านั้น โดยไม่นำออกมาใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจอีกต่อไป ดังเช่นเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๑ สตางค์ ๕ สตางค์ และ ๑๐ สตางค์

ข้อเสนอแนะ

๑. กรมธนารักษ์ยังคงจำเป็นต้องผลิตเหรียญดังกล่าวตามภารกิจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดต่อไป แต่ลดจำนวนการผลิตและจำกัดการจ่ายแลกให้เฉพาะกลุ่มร้านค้าสะดวกซื้อและซูเปอร์มาร์เก็ต

๒. รณรงค์ให้ประชาชนนำเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา ๒๕ สตางค์ และ ๕๐ สตางค์ กลับมาใช้อีก และประชาสัมพันธ์ให้รับทราบสถานที่นำมาแลกคืน

๓. จัดหาเครื่องจักรรับแลกคืนเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนไปยังชุมชนเขตเมืองทั่วประเทศ อย่างน้อยจังหวัดละ 1 เครื่อง

4. จัดทำระบบการแจ้งความต้องการแลกเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนชนิดราคา 25 และ 50 สตางค์ พร้อมทั้งกำหนดนัดวันรับบริการในรูปแบบออนไลน์ให้กับผู้ประกอบการที่มีความจำเป็นต้องใช้เหรียญ เช่น ร้านสะดวกซื้อ ซูเปอร์มาร์เก็ต
5. กำหนดให้ประชาชนทั่วไปแลกไว้ใช้จ่ายได้คนละไม่เกิน 10 บาท
6. เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ในการผลิตจากการผลิตเพื่อใช้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเป็นการผลิตเท่าที่จำเป็น และนำมาใช้เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการสะสม เช่น แฝงเหรียญกษาปณ์หมุนเวียนประจำปี เช่นเดียวกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก